

Додаток 2

OSL SIG

(Громадська робоча група з підготовки законопроекту)

**Детальний фактологічний аналіз
відомчих експертних зауважень
на проект Закону України
“Про використання Відкритих і Вільних форм
інтелектуальної власності, Відкритих форматів
даних та Відкритого (Вільного) програмного
забезпечення в державних установах і
державному секторі господарства”**

v.7 (до v.15 законопроекту від 16.05.2005 року)

До даного огляду увійшли лише зауваження, які не були враховані під час підготовки тексту законопроекту, внесеного на заміну 12.11.2002

В тексті використовується термінологія, зафіксована статтею 1 (“Визначення термінів”) законопроекту

Стилістику експертних зауважень збережено відповідно до оригіналів

Київ, 16.05.2005

Зміст

Зміст.....	2
I. Попередні зауваження.....	5
II. Загальні висновки щодо відповідності законопроекту міжна-родному та українському законодавству.	7
Стан “проблемних” експертних заперечень.....	7
III. Скорочення назв експертних інстанцій,	13
застосоване в цьому документі.....	13
IV. Умовні позначки.....	14
V. Коротка історія релізів даного документу.....	14
VI. Аналіз експертних зауважень та додаткова аргументація.....	15
Прийняття закону передчасне через відсутність вітчизняної ОС.	15
Проект закону вимагає використовувати лише Вільне програмне забезпечення в держустановах і відповідно лише одну бізнес-модель розробки і поширення ПЗ,.. що порушує права підприємств... ..	16
Вимогою про регулярну перевірку ринку на предмет присутності необхідного Вільного програмного забезпечення – порушуються права власності особи, що придбала пропріетарне ПЗ у межах виключного дозволу.	19
Проект Закону протирічить вимогам Кримінального кодексу України у частині вимог припинити переслідування осіб, які непричетні до масового виготовлення та розповсюдження контрафактних комп’ютерних програм.....	19
Законопроект перешкоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: статті 14-2 TRIPS.....	20
Законопроект перешкоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: статті 16 п.1 Бернської Конвенції.....	21
Законопроект перешкоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: стаття 61, розділ 5 TRIPS.....	22
Введення Вільного ПЗ призведе до зміни форматів даних і кола постачальників, що призведе в свою чергу до проблеми несумісності електронних документів.	26
Непродумане впровадження положень Законопроекту... погіршить систему національної безпеки... ..	27
Можливість вільного доступу до кодів призведе до фальсифікації ПЗ, яке застосовується в режимних організаціях.	28
Державна сфера потребуватиме частого оновлення ПЗ, що призводитиме до витрат.	29
Імовірно, що сукупна вартість використання Вільного ПЗ є вищою, ніж пропріетарного.....	30
Законопроект передбачає використання лише одного типу Вільної ліцензії – “Linux/GNU style”(вочевидь, мається на увазі “GNU GPL-style”- Авт.) ... Ситуація примусового використання такої ліцензії є порушенням правил добросовісної конкуренції (проявом монополізму)... У якості “монопольної” операційної системи проект Закону передбачає ОС “Linux”.....	31
Проект Закону передбачає використання ОС “Linux”, як “монопольної” операційної системи... У ОС Linux дуже мало прикладних програм, низький рівень безпеки, обмежений інструментарій, немає жодних стандартів, несумісні версії.....	33
Linux – вразлива ОС, тому що кількість атак на неї зростає (за даними Mi2g).....	34

Законопроект відкриває шлях до зловживань у сфері оподаткування через надання можливості укласти договори з суб'єктами підприємництва.....	36
Введення в дію законопроекту про використання Вільного ПЗ (якщо ми правильно "перекладаємо" цитату – див. нижче – авт.) заборонить використання комерційного ПЗ.....	37
Відкрите ПЗ позбавлене технологічної залежності від виробника лише на першому етапі використання.	39
Дорогим є перехід існуючих інформаційних систем на Вільне програмне забезпечення. Повна вартість користування Вільним ПЗ є високою (варіант: вищою за повну вартість користування пропрієтарним ПЗ)	40
Прийняття закону вимагатиме додаткових витрат	43
Для роботи з Вільним ПЗ немає кадрів.....	44
Вільне ПЗ важко шукати, і невідомо, хто його розробляє.....	46
Вільне ПЗ в принципі не забезпечується гарантією та підтримкою.....	47
В Україні відсутня система підтримки розробки та розповсюдження ПЗ з відкритим кодом.....	48
Створення безкоштовних аналогів для спеціалізованих програм за рахунок ентузіазму розробників є неможливим.....	49
Вибір Вільного ПЗ вкрай обмежений. Абсолютна більшість спеціалізованих програм є пропрієтарними, і для них не існує еквіваленту серед ПЗ з відкритим кодом. Лише пропрієтарні програми забезпечуються підтримкою... Програми для управління великими системами є лише пропрієтарні.....	50
В проекті не вказаний єдиний державний орган, який видаватиме ліцензії на програмне забезпечення.....	55
Де-факто в Україні стандартом є використання пропрієтарного ПЗ, через те що виробник пропрієтарного ПЗ несе відповідальність за його використання.....	56
Використання Вільного ПЗ погіршить стан освітніх закладів.....	57
Законопроект слід узгодити із Законом України "Про авторські і суміжні права"	58
Міжнародні стандарти визначено в законопроекті як національні стандарти, що не передбачено Законом України "Про стандартизацію"	60
Дотримання правил нормопроєктувальної техніки.....	61
Незрозуміло, на яких умовах можна все ж таки розповсюджувати програми.....	62
Дотримання правил техніко-юридичного оформлення документу. Більш повне розкриття термінології предметної області.....	63

VII. Лист з узагальненим висновком від Кабінету Міністрів України, підготовлений Міністерством освіти та науки, від 7 березня 2003 року №49-1336/4.....	64
Українське законодавство не знає поняття "ліцензія" в сфері ПЗ.....	64
Не справа Кабінету Міністрів виконувати і контролювати виконання даного закону.	68
Проект передбачає призупинення дії Кримінального кодексу.....	69
Кабінет Міністрів не може діяти "у випадках, коли цього вимагають обставини" – бо таке формулювання не юридичне.....	70
Законопроект порушує вимоги міжнародних угод... ..	71
Запропонована ініціатива може призвести до додаткових витрат з боку державного бюджету.....	73

VIII. Аналіз висновків від Асоціації правників України (10 вересня 2003 року) ... 75

Невідповідність раніше проголошеним Україною принципам співробітництва з виробниками ПЗ та принципам вже запроваджених програм такого співробітництва...	75
Невідповідність "Закону про підприємства в Україні"	76
Надмірне розширення сфери дії законопроекту через неприпустиме широке визначення поняття "державне під-приємство"	77
Законопроект концептуально не відповідає загальноприйнятим стандартам економічної конкуренції.....	78
Для вирішення питання поставки ПЗ до держсектору достатньо вже існуючих нормативних актів	79
Вимога привести у відповідність інші законодавчі акти, а також розробити додаткові інструкції з приводу реально існуючих типів інтелектуальної власності (Стаття 13 законопроекту) – є незаконною.....	81
Поєднання понять "Вільного" та "Відкритого" ПЗ із корисливими мотивами.....	83
Використання програм для будь-яких цілей не надає переваги Вільним програмам..	84
Доступ до вихідного коду не є необхідним для кінцевого користувача... Пропрієтарні ліцензії Microsoft дозволяють такий доступ, якщо відповідна заборона, що міститься в ліцензії, входить у протиріччя з місцевим законодавством.....	85
Ліцензія GPL обмежує авторські права вимогою обов'язкового поширення похідних продуктів під тією ж самою ліцензією.....	86
Проект вільного броузера "Mozilla" зіштовхується з труднощами (з наведеної в тексті цитати).....	87
Компанія SCO подала до суду на розробників та користувачів ОС Linux, яка є основою Вільного ПЗ.....	88
Високі витрати на адміністрування системи Linux.....	89
При порушенні прав на вихідну (початкову) версію програмного продукту, створеного за ліцензією GPL, країна загубить право використовувати всі похідні версії відповідного програмного забезпечення.....	90
На Вільне ПЗ немає гарантій... Для роботи з Вільним ПЗ немає кадрів... Масштаби завдань не відповідають наявним ресурсам... ..	96
Відсутність засобів ідентифікації коду у Вільному ПЗ... ..	97
Програма державної безпеки (GSP) Microsoft і без Вільних ліцензій дозволяє урядам країн отримати доступ до вхідного коду.....	98
В умовах вільного доступу до коду зникають гарантії безпеки... ..	99
Кількість тестерів пропрієтарного ПЗ більше, ніж вільного.....	99
Інформаційні системи України уніфіковані під пропрієтарне ПЗ... Державний і місцеві бюджети понесли витрати на підготовку фахівців-адміністраторів такого ПЗ... Багато інформаційних систем були побудовані на грантові та кредитні кошти, і закордонні організації-керівники проектів не дадуть дозволу на Вільне ПЗ.....	101
Ні в одній країні світу не відбулося одночасного переходу на Вільне ПЗ.....	103
Lapsus Linguae.....	103

IX. Основна робоча група законопроекту, основні джерела та посилання..... 104

I. Попередні зауваження.

Проект закону "про використання Відкритих і Вільних форм інтелектуальної власності, Відкритих форматів даних та Відкритого (Вільного) програмного забезпечення в державних установах і державному секторі господарства", з моменту першої реєстрації (15.08.2002 року) витримав 15 "внутрішніх" версій, кожна з яких була пов'язана з внесенням суттєвих змін до тексту. Відповідно, з метою урахування критичного обсягу важливих змін, текст законопроекту був чотири рази зареєстрований "на заміну" раніше поданого з метою надати законодавцям можливість доступу до найбільш адекватної версії тексту. Поточна стабільна версія законопроекту доступна на Інтернет-сайті Верховної Ради, або з адреси Інтернет-ресурсу законопроекту (www.opensoft.org.ua).

Інтенсивна зміна тексту законопроекту, пов'язана саме з процесом урахування експертних висновків та зауважень від численних фахівців, зокрема і тих, хто обстоює використання "пропрієтарної" моделі програмного забезпечення в державній сфері народного господарства. Так, були враховані і юридично вирішені проблеми функціонування вже існуючих програмних комплексів після введення в дію законопроекту, суттєво розширена можливість використання "пропрієтарного" програмного забезпечення у "непублічній" сфері та для внутрішніх (внутрівідомчих, виробничих, тощо) потреб держсектору; введено можливість використання "пропрієтарного" програмного забезпечення у всіх випадках, коли на ринку немає відповідного Вільного ПЗ, або використання відповідного Вільного ПЗ фінансово-неефективне, тощо.

Таким чином, поточна версія законопроекту не заперечує використання будь-якої моделі ПЗ, натомість:

а) вводить норми, за якими стає можливим використання ПЗ взагалі (а сучасне українське законодавство, включно із підзаконними актами, якщо їх трактувати дослівно – фактично забороняє використання будь-якого ПЗ: дивіться, наприклад, коментар № 30);

б) вводить адекватну світовій практиці термінологію (зокрема подає опис різних типів ліцензій на ПЗ) та чітку дефініцію різних суб'єктів інформаційної сфери;

в) визначає пріоритетні сфери використання різних ліцензій на ПЗ на виконання вимог Конституції, Закону про інформацію та іншого діючого законодавства.

В поточній версії законопроекту враховано понад 200 зауважень та експертних пропозицій, що виникли в результаті аналізу тексту законопроекту експертами в Україні та з інших країн – зокрема і виробниками ПЗ, і відомчими експертами.

Даний документ містить детальний аналіз найбільш “проблемної” частини експертних зауважень, що надійшли з 11 відомств, і були передані до Комітету Верховної Ради з питань науки та освіти. Тобто тієї частини зауважень, які не можуть бути враховані повністю або частково – через серйозні логічні та фактичні помилки.

* * *

Як і більша частина документів, пов'язаних із законопроектом – цей документ випускається в релізах, і є вільно доступним для завантаження через Інтернет (www.opensoft.org.ua). Допускається вільна публікація даного документу або окремих його статей з посиланням на першоджерело – **громадську Робочу групу з підготовки законопроекту (OSL SIG)**.

Всі документи законопроекту готувались у рекомендованому Єврокомісією форматі **ODF** (Open Document Format), проте існують і в інших форматах відповідно технічних вимог розміщення документів на сервері Верховної Ради. Через великий обсяг документу нумерація сторінок в покажчику електронної версії може не збігатись з фактичною при перегляді в різних текстових редакторах (StarWriter, Open Office Writer, Microsoft Word, тощо.) Робоча група просить Читачів вибачення за пов'язані з цим незручності.

Через те, що аналіз експертних зауважень ведеться з 2002 року – частина наведених в тексті Інтернет-посилань може бути застарілими. Робоча група, однак, користувалась прикладами та посиланнями, до яких в мережі Інтернет можна легко знайти аналоги.

II. Загальні висновки щодо відповідності законопроекту міжнародному та українському законодавству. Стан "проблемних" експертних заперечень

Фактологічний аналіз актів українського законодавства та ратифікованих Україною міжнародних актів, *доводить*, що у разі прийняття "про використання Відкритих і Вільних форм інтелектуальної власності, Відкритих форматів даних та Відкритого (Вільного) програмного забезпечення в державних установах і державному секторі господарства" *не порушує актів міжнародного законодавства, повністю відповідає вимогам Основного Закону (Конституції), і є в цілому адекватним до діючого українського законодавства.*

Натомість законопроект лише створює нормальні (рівні) умови конкуренції різних юридичних форм інтелектуальної власності (і, відповідно, різних виробників об'єктів інтелектуальної власності) – запобігаючи монополізації держсектору одним або кількома конкретними виробниками продукції, яка є об'єктом регулювання законодавства про інтелектуальну власність.

Більше того: прийняття законопроекту безпосередньо виконує також вимоги Ухвали Конституційного Суду України № 49-у/2004, де сказано: *"...Чинне законодавство України з питань інтелектуальної власності не містить таких понять, як "Вільне програмне забезпечення", "Відкрите програмне забезпечення", "Відкриті стандарти", "Відкриті протоколи", "Закрите програмне забезпечення"... та інших моделей виробництва, розповсюдження та використання програмного забезпечення... Відповідно до частини другої статті 54 Конституції України, глави 35 Цивільного кодексу України... зазначені вище питання мають врегулюватися законом."*

Тому прийняття Закону України, що розблокував би використання Вільних форм інтелектуальної власності взагалі та Вільного (Відкритого) програмного забезпечення зокрема – є нагально необхідним, незважаючи на добре структуровану і підтримувану потужними виробниками "опозицію" ліберальним течіям в цій сфері законодавства.

До початку детального розгляду тих зауважень Рецензентів, які не можуть бути повністю враховані в тексті законопроекту – слід зауважити таке:

1. Через те, що запровадження широкого і підтримуваного

державою використання програмного забезпечення з Вільними кодами *забезпечує масову доступність ліцензійного програмного забезпечення* (на відміну від нинішньої ситуації, коли ліцензійне програмне забезпечення від монополістичного постачальника доступне або добре забезпеченим верствам населення, або як контрафактне) – *Законопроект створює тверді умови гарантування прав авторів* як “відкритого”, так і “пропрієтарного” (із закритими кодами) програмного забезпечення, зменшуючи мотивацію до неліцензійного використання ПЗ. З тих самих причин він створює і тверді *передумови масового переходу на ліцензійне програмне забезпечення*, вдовольняючи вимогам внутрішніх та міжнародних актів з охорони авторського права та права власності.

2. Проект закону не порушує умов конкуренції на ринку ПЗ (а відтак і не впливає на відповідні законодавчі акти) – бо не вводить обмежень на тип (“пропрієтарне”, “Вільне”, проміжного типу, абошо) використання ПЗ поза державним публічним сектором комп’ютеризації Що ж до останнього – то вимоги законопроекту носять *дозвільний та рекомендаційний характер* – за винятком кількох цілком прозорих норм щодо форматів збереження публічно-важливих та приватних даних.

Практично ставиться лише вимога, щоб ліцензія на ПЗ у держсекторі в тих галузях, де держсектор надає інформаційні послуги громадянам або зберігає публічні (суспільно-важливі) дані – була вільною, а формат даних – відкритим (з причин забезпечення сумісності і незалежності від якогось одного постачальника). Завдячуючи цьому, громадяни мали б *можливість і* реалізували б *право* не витратити додаткових коштів на сам процес доступу до таких даних (питання загальної доступності суспільно-важливої інформації). В іншому разі неможливо буде забезпечити виконання ряду конституційних вимог, вимог Законів України “Про інформацію”, “Про звернення громадян” та низки інших чинних законодавчих актів.

3. Як спрямований і на захист споживачів, і на створення чітких умов боротьби із зловживаннями у сфері інтелектуальної власності (шляхом запровадження дефініцій та визначення типів ліцензій, яких ще не знає українська правова система, але які широко застосовуються на міжнародному рівні) – проект Закону створює базу для однозначного визначення фактів використання неліцензійного програмного забезпечення. Він замінює “пре-

цедентну” систему рішень “винуватості” або “невинності” користувача, яку застосовують нині силові органи – на чітку й логізовану схему використання різних типів існуючих ліцензій – від жорстко-пропрієтарних до вільних. Таким чином, лише після прийняття цього законопроекту стає можливим дійсне виконання внутрішніх та зовнішніх правових актів, спрямованих на боротьбу із правопорушеннями в сфері інтелектуальної власності.

4. З огляду на *раніше прийняті урядові постанови*, що їх окремі положення *грубо порушують конституційні норми та антимонопольні принципи* (як характерні приклади можна навести Наказ Міністерства науки та освіти № 783, особливо Додаток 3 до нього – “Меморандум про співпрацю між МОН України та представництвом Microsoft в країнах СНД; лист МОН від 24.02.2003 “Стосовно використання неліцензійного програмного продукту”, яким екстраординарні заходи з контролю над виробництвом лазерних дисків поширюються на всі суб'єкти аж до приватних осіб, тощо) – *даний проект Закону дозволяє гармонізувати законодавство* з європейським, та “зняти” численні протиріччя, що були допущені раніше через елементарне неврахування феномену наявності Вільного ПЗ.

5. Експертні зауваження доводять, що на момент приєднання України до міжнародних конвенцій у галузі авторського права, зокрема інтелектуальної власності, і навіть на момент прийняття підзаконних актів щодо легалізації програмного забезпечення в Україні – *ні законотворці, ні експерти не враховували факт наявності різних типів ліцензій на програмне забезпечення*, орієнтуючись виключно та безальтернативно на факт існування лише “пропрієтарного” (= закритого комерційного) програмного забезпечення. Законопроект вводить до законодавчого поля України ряд дефініцій (як-от “Вільне програмне забезпечення”, “Вільна ліцензія”, “Відкритий програмний код”, “Закрите програмне забезпечення”, тощо) – без урахування яких в принципі неможливо коректно вирішити проблему охорони авторського права у галузі програмного забезпечення для комп'ютерних систем.

6. Вже за станом на 2003 рік запроваджена Міністерством освіти та науки теорія і практика боротьби з контрафактним програмним забезпеченням – зазнала повного краху – і висновки з цього не зроблено і на початок 2005 року. По п'ятьох

роках “легалізації” за схемою МОН, незважаючи на прийняті “драконівські” акти та силові засоби їх виконання – Україна знову і знову визнається США, а відтак і міжнародною спільнотою, “найбільшим піратом інтелектуальної власності в світі”, і до України знову і знову застосовуються економічні санкції (травень 1993, лютий 2004, квітень 2005 – див., наприклад, інформацію <http://www.korrespondent.net/main/120619>).

Це є закономірним результатом чотирьох речей:

а) – ставки МОН виключно на політику сепаратних угод з закордонними виробниками “пропріетарного” (закри- того комерційного) програмного забезпечення; ігнорування норм, які регламентують порядок державних закупок; ігнорування самої можливості проведення відкритих тендерів та досліджень з приводу альтернативних і менш вартісних рішень у сфері програмного забезпечення;

б) – повного ігнорування економічних засад явища (великий попит на програмне забезпечення в середині країни разом з фізичною неможливістю як для маси населення, так і для державного сектору легально придбати пропріетарне (закрите комерційне) ПЗ за пропонованими світовим ринком цінами;

в) – застосування найбільш жорстких поліційних заходів не до найбільшого користувача неліцензійного програмного забезпечення – держсектора, ба навіть не до виробників і розповсюджувачів контрафактного ПЗ – а до сектору “кінцевих користувачів”, які не є ані виробниками, ані розповсюджувачами контрафакту;

г) орієнтацією у захисті інтелектуальної власності та у відповідній нормотворчості не на ліберальні, а на найбільш жорсткі та одіозні юридичні теорії та юридично-виробничі спілки – незважаючи на те, що саме питання інтелектуальної власності залишається і понині найбільш суперечливим та конфліктним у світовій юридичній практиці.

Результатом цієї “політики” є стан, за яким контрафактні примірники творів, і зокрема програмного забезпечення, продовжують масово продаватись в Україні, як і продавались, в офіційно зареєстрованих торговельних точках; розвал сфери національного виробництва оригінального програмного забезпечення практично завершено; а урядові заходи щодо наведення порядку у сфері інтелектуальної власності – сприйнято суспільством негативно.

Нерозуміння фактичної сторони справи (вищеперелічені пункти 1 – б) та недостатнє вивчення предмету – є причиною того, що частина Експертів відверто відповідають не на ті запитання, або наводять докази, які взагалі не стосуються сфери, що розглядається.

Подеколи державні Експерти не розрізняють навіть таких очевидних речей, як, приміром, виробництво програм (тобто діяльність із створення програмного забезпечення) і паблішінг (випуск накладу, тиражування вже створеного програмного забезпечення), або – промислове виробництво лазерних дисків для запису (так званих “болванок”), промислове виробництво лазерних дисків із записом конкретних програм, і **одиничний запис** на лазерний диск в побутових умовах або в бізнесі при застосуванні стандартних CD-RW пристроїв для персональних комп'ютерів – вважаючи всі три випадки юридично однією і тією ж самою дією... Анекдотичними можна вважати також вираховування вартості Вільного програмного забезпечення за методикою “пропрієтарного”; посилення на замовлені самими ж пропрієтарними корпораціями “дослідження ринку” на користь відповідних програмних продуктів; ідею про те, що нове Вільне програмне забезпечення необхідно розробляти “з нуля”; впевненість, що для користування примірником програми кінцевому користувачу необхідно укладати окремий авторський договір; твердження, що поняття “ліцензії” щодо програмного забезпечення не існує в діючому законодавстві, тощо... Перелік можна продовжувати...

Даний документ дає доволі повну картину типових технічних, логічних та інших помилок – які, нажаль, вже знайшли відображення і в діючому законодавстві, і в практиці, яка узятя до озброєння “уповноваженими органами”.

У більшості випадків така ситуація є логічним наслідком низької поінформованості урядовців в питаннях сучасного стану високих технологій і, мабуть, не становить суттєвої небезпеки.

Проте у випадках, коли предмет законопроекту є сферою безпосередньої компетенції рецензентів – як-от рецензентів з Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства науки та освіти України – факти незнання основних типів ліцензування, сфери застосування норм авторського права, тощо – вочевидь повинні призводити до постановки питання принаймні про професійну невідповідність.

Поза тим, цілу низку зауважень, що надійшли до робочої групи, зокрема від фахівців головного науково-експертного управління Апарату ВР України, Державного комітету зв'язку та інформатизації, Міністерства юстиції тощо – слід визнати суттєвими та коректними. Понад 20 таких зауважень враховані лише в останній редакції проекту Закону; загальна ж кількість врахованих зауважень від представників міністерств, відомств та просто зацікавлених осіб – близько 200.

Авторський колектив висловлює щирі вдячність всім Рецензентам – небайдужим людям, лише завдяки яким стало можливим довести текст законопроекту та корпус відповідних документів до логічно-цілісного стану. Внесок Рецензентів у формування норм вітчизняного права в галузі програмного забезпечення важко переоцінити.

III. Скорочення назв експертних інстанцій, застосоване в цьому документі

ГНЕУ – Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (рецензент – керівник Головного науково-експертного управління *А. Мацюк*);

ІЗ – Інститут законодавства Верховної Ради України (рецензент – консультант відділу цивільного, господарського та трудового законодавства *Т. В. Трошихіна*)

Мінюст – Міністерство юстиції України (рецензент – заступник Державного секретаря *О. Пасенюк*);

МЕУ – Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, рецензент – заступник Державного секретаря *Л. Мусіна*;

ДКЗІ – Державний комітет зв'язку та інформатизації України (прізвище експерта не вказане, подання підписане заступником голови *О. Проживальським*);

ДІВ МОН – Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства науки та освіти України (рецензент – т.в.о. голови *В.О.Жаров*);

РПУ – Рада підприємців України (прізвище експерта не вказане, подання підписане головою Ради *Є. Уткінім*);

УАППО – Українська Асоціація виробників програмного забезпечення (рецензент – виконавчий директор *В. Спірідонов*).

МОН – Міністерство освіти і науки України ("Висновок щодо проекту Закону України (реєстраційний номер 2065) "Про використання Відкритих форматів та Вільного програмного забезпечення в державних установах та державному секторі господарства" підписано міністром *В. Г. Кременем*).

МОН2 – Міністерство освіти і науки України/КМУ. Висновок від 7 березня 2003 року, підготовлений МОН на виконання доручення КМУ від 25.02.2003 року – за підписом міністра *В. Г. Кременя*, та завізований Віце-прем'єр-міністром України *Д. Табачником*.

АпрУ – Асоціація правників України. Аналіз законопроекту від 10 вересня 2003 року. Завізований Президентом Асоціації *Ігорем Шевченко*.

IV. Умовні позначки

+	– Зауваження коректне, і враховано
☹	– Зауваження може бути враховане частково через неточність, логічну або фактичну помилку
⊖	– Зауваження (проблема) є предметом регулювання більш загального, ніж у рамках лише даного законопроекту, і не вирішується лише приведенням даного законопроекту до відповідної зовнішньої норми
☛	– Зауваження є результатом серйозної логічної або фактичної помилки, і не може бути враховане

V. Коротка історія релізів даного документу

До версії 2 включно – попередні релізи для широкого обговорення

Версія 2: перший реліз для розповсюдження з урахуванням близько 80 змін за результатами широкого обговорення.

Версія 2а: – додано графічний матеріал, уточнено дані щодо ліцензії BSD.

Версія 3: додано відповіді на другий реліз зауважень ГНЕУ (від 03(?).01.2003 за номером 16/3-13). Введено історію релізів документу. Відповідно змінено нумерацію розділів.

Версія 4: доповнений Розділ II з урахуванням висновків на законопроект всіх зацікавлених міністерств та відомств, а також ситуації на початок червня 2003 року. Враховано зауваження Міністерства юстиції щодо норм оформлення документу та Кабінету Міністрів щодо повноважень Кабінету Міністрів. Введено спеціальний розділ, присвячений висновку Кабінету Міністрів від 7 березня 2003 року. Розширено Розділ VII. Використано додаткові ілюстративні матеріали. Суттєво доповнений Коментар 7, внесено уточнення до низки інших коментарів.

Версія 4: виправлено близько 20 прикрих похибок друку.

Версії 5 та 6: введено спеціальний розділ, присвячений експертним оцінкам Асоціації правників України від 10 вересня 2003 року. Внесено зміни до Коментаря 30.

Версія 7 (поточна): проведено часткове оновлення інформації та посилань. Текст ввідної частини адаптовано до кардинальних змін актуальної версії законопроекту (від 16.05.2005р.), яка виноситься на розгляд Верховної Ради.

VI. Аналіз експертних зауважень та додаткова аргументація

Статус	Коментар №	1
Теза (проблема)	<i>Прийняття закону передчасне через відсутність вітчизняної ОС.</i>	
Цитата	<p><i>“Вважаємо за передчасне прийняття даного законопроекту, оскільки на сьогодні в Україні не розроблена вітчизняна локалізована операційна система для ОДВ на базі ОС з відкритими кодами (наприклад, на базі LINUX).</i></p> <p><i>За експертними даними, загальна вартість розробки подібної системи приблизно 10 млн. доларів.</i></p> <p><i>Разом з тим у проекті Національної програми інформатизації на 2003 рік передбачено започаткувати подібні роботи...”</i></p>	
Рецензент	МЕУ	

Зауваження доводить, що працівник Мінекономіки недостатньо ознайомлений з предметом. Розробляти операційну систему “з нуля” не потрібно. Більше того, така робота нині не під силу Україні, як не під силу і будь-якій державі поза межами “великої сімки” – хоч що там було б написано в Програмі по інформатизації. (Принагідно: “Програми інформатизації” в Україні пишуть з 1994 року, але жодної з них ще не було втілено хоча б частково).

Питання полягає в повній локалізації (тобто українізації у даному випадку) **вже готових і постійно поновлюваних продуктів з відкритим кодом, які є вільно доступними.** Вартість робіт з повної локалізації (яку можна використовувати і в наступних версіях операційної системи або іншого програмного продукту), як це свідчить досвід Росії, Угорщини, країн Латинської Америки – принаймні на 2 порядки нижче. Тобто не 10 мільйонів, а максимум 100 тисяч доларів. А в умовах України, імовірно – і значно менша, з огляду на ринкову ціну місцевої кваліфікованої робочої сили (наші експерти оцінюють відповідні роботи, за умови проведення їх виключно в Україні, як еквівалент 30 – 40 тис. доларів США).

Роботи з локалізації – цілком під силу невеликим комерційним фірмам під загальним (на рівні технічного завдання та відстеження часових і якісних параметрів) контролем з боку спеціальної парламентської комісії та (або) профільних інститутів.

Більше того: схожі роботи з локалізації вже успішно проведено в Україні або для України. Наприклад, відомо принаймні 2 проекти успішної локалізації універсального офісного пакету OpenOffice.org (аналог Microsoft Office). Відомо також не менше 5 проектів українізації операційних систем – щоправда, через наявну політику держави щодо Вільного ПЗ, більшість з них успішно ведуть закордонні (з формальної точки зору) або міжнародні колективи.

Статус	№	Коментар №	2
Теза (проблема)		<i>Проект закону вимагає використовувати лише Вільне програмне забезпечення в держустановах і відповідно лише одну бізнес-модель розробки і поширення ПЗ,.. що порушує права підприємств...</i>	
Цитата		<p><i>“Обов’язкова вимога до підприємств державного сектору народного господарства використовувати лише відкрите (вільне) ПЗ... порушує вимоги Закону України від 27 березня 1991 року №887-ХІІ «Про підприємництво в Україні» (статті 2, 22, 28), в частині порушення рівності прав підприємств незалежно від форм власності та самостійності підприємств при здійсненні свого матеріально-технічного забезпечення”</i></p> <p><i>“Основна ідея проекту закону зводиться... до заборони використання будь-якого програмного забезпечення, що не може бути класифіковане як “відкрите”.</i></p> <p><i>“Запропонований... законопроект має на меті докорінне замінення парку ПЗ в державі, а як можливий наслідок – і в усьому суспільстві країни, базуючись на зміні концептуальних та ідеологічних засад ліцензування і розповсюдження ПЗ.”..</i></p> <p><i>“...Пропонується заборонити всі існуючі бізнес-моделі створення і поширення ПЗ (крім однієї)...”</i></p>	
Рецензент		<i>ДІВ МОН, РПУ, УАППО</i>	

Помилка.

Вже в тексті законопроекту, внесеного на заміну раніше поданого 12.11.2002 року (де більша частина змін власне і стосується додаткового роз’яснення і конкретизації порушеного питання) – чітко вказано, що Вільне програмне забезпечення держава бере на себе **зобов’язання** використовувати не всюди – а **лише у сфері публічних сервісів**:

2.2.Державні установи та всі установи та підприємства державного сектору народного господарства для провадження

всіх публічних сервісів та створення інформації, що знаходиться в публічному використанні, мають використовувати Вільне програмне забезпечення або відповідні Вільні ліцензії на програмне забезпечення... Використання для вказаних цілей такого ПЗ, ліцензія на яке надає користувачеві менше прав, ніж ліцензія на Відкрите (Вільне) програмне забезпечення, допускається у випадках та за процедурою, визначених статтею 6 цього Закону.

Остання версія законопроекту (15) містить в цій (тепер 2.4.) статті ще м'якші вимоги: вимогу тут змінено на рекомендацію:

2.4. Суб'єкти державного сектору для провадження всіх публічних сервісів та створення інформації, що знаходиться в публічному використанні, мають віддавати перевагу використанню Вільного програмного забезпечення або відповідних Вільних ліцензій на програмне забезпечення, визначених в статті 1.21 – 1.22 цього Закону...

Як бачимо, вибір програмного забезпечення для “непублічних” сервісів не регламентовано законопроектом: для внутрішньовідомчих потреб – вимоги законопроекту також носять рекомендаційний характер:

2.5. Суб'єкти державного сектору для внутрішньовідомчого використання з юридичних причин мають брати до уваги пріоритетність використання Вільного програмного забезпечення, визначеного в статті 1.24 цього Закону – у всіх випадках, коли таке програмне забезпечення:

- а) наявне на ринку або в прямому доступі;*
- б) не поступається за профільною для сфери застосування функціональністю “закритому” ПЗ та (або) виграє у “закритого” комерційного ПЗ за співвідношенням “ціна – функціональність”.*

Окрім того, стаття 6 законопроекту вводить широку можливість застосування інших типів ПЗ в державному секторі:

Стаття 6. Винятки та захист державних інвестицій

6.3. Можливість використання “закритого” (“пропрієтарного”) ПЗ встановлюється також для будь-яких наявних, вже спроектованих та таких, що знаходяться у стані проектування систем внутрішньовідомчого користування, у випадках, якщо загальна сума вже зроблених витрат на відповідне ПЗ (або відповідне інформаційне рішення чи систему), а також перспективних витрат (на термін до 3 років), включно з наявною та розрахованою вартістю володіння, перевищує вартість введення відповідного рішення на базі Відкритого (Вільного) ПЗ, або доводить неекономічність впровадження такого рішення...

6.8. У випадку, якщо не існує базованих на Вільному про-

грамному забезпеченні рішень, які задовольняють специфічні потреби, державні установи можуть застосовувати альтернативні рішення...

Інша ситуація (тобто безперешкодна можливість використовувати у сфері публічних сервісів "закрите" ("пропрієтарне") програмне забезпечення) – призведе (і вже зараз **приводить** через ряд обмежень, іманентно властивих "закритому" ("пропрієтарному") програмному забезпеченню – до **грубого порушення статей 6 і особливо 9 "Закону про інформацію" України**, де сказано:

"всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій".

Це відбувається тому, що **інформацію в "закритих" стандартах** або створену на базі "закритого" (пропрієтарного) програмного забезпечення **за визначенням неможливо отримати вільно**. Також політика широкого використання пропрієтарного ПЗ в держсекторі створює небезпеку порушення статей 31, 32 та 40 Конституції України, яка є Законом прямої дії.

Як на характерні (хоча і не найважливіші!) приклади, до яких призводить ігнорування вищевказаних аспектів – можна вказати, наприклад, на **вимоги** подавати *"тексти проектів законодавчого акта та супровідних документів... з використанням текстового редактора Word версії 6.0 або наступних версій"* ("Пам'ятка народному депутату України" та "Методичні матеріали щодо підготовки електронних копій документів суб'єктами права законодавчої ініціативи" УКС Апарату Верховної Ради України) – та такі ж самі вимоги ВАК України щодо порядку подання наукових праць. Нагадаємо, що фраза про "редактор "Word версії 6.0 або наступних версій" означає вимогу використання текстового редактору "Microsoft Word" американської корпорації Microsoft, який розповсюджується за жорсткою "пропрієтарною" ліцензією (здебільшого через систему дилерського продажу). Сам редактор для свого функціонування потребує також операційної системи для персонального комп'ютера від того ж самого виробника, розповсюджувану за такою ж "жорсткою" ліцензією (жодних гарантій, зокрема і на збереження даних, право встановити лише одну копію, заборона декомпіляції та вивчення коду, тощо).

Будь-який юрист може зробити висновок, чи відповідають такі умови вимозі чинних українських законів щодо "вільного одержання, використання, поширення та зберігання" інформації.

Статус	☺	Коментар №	3
Теза (проблема)	<i>Вимогою про регулярну перевірку ринку на предмет присутності необхідного Вільного програмного забезпечення – порушуються права власності особи, що придбала пропрієтарне ПЗ у межах виключного дозволу.</i>		
Цитата	<i>“Закладена в проекті вимога про те, що правовласник (державний заклад – авт.) втрачає право на використання (яке є одним з елементів права власності) належного йому на законних правах майна (пропрієтарних програм, що використовуються у публічному секторі у випадках відсутності відповідних Вільних програм – авт.), грубо порушує право власності особи, що є порушенням чинного законодавства.”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

В тексті законопроекту говориться про тривалість дозволу на **встановлення**, а не на **використання** пропрієтарного програмного забезпечення. Законопроект передбачає, що термін дії дозволу подовжується у разі відсутності на ринку альтернатив з наявного Вільного програмного забезпечення.

Разом з тим ця теза доводить необхідність змінити пропоновану норму таким чином, щоб гарантувати можливість **безперервного** використання пропрієтарного програмного забезпечення до моменту появи Вільного аналогу. Відповідні зміни внесені до версії 10 законопроекту (від 15.02.2003).

Статус	☹ ☺	Коментар №	4
Теза (проблема)	<i>Проект Закону протирічить вимогам Кримінального кодексу України у частині вимог припинити переслідування осіб, які непричетні до масового виготовлення та розповсюдження контрафактних комп'ютерних програм.</i>		
Цитата	<i>...Протирічить нормативному актові вищої, порівняно з Законом України, сили – Кодексу України...</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

**1. Підміна понять. Проект Закону не пропонує призупинити саму карну відповідальність за злочини у сфері інтелектуальної власності. Він лише звужує невинувато-широке трактування поняття “злочин у сфері інтелектуальної власності” щодо: **

а) фактів вимушеного використання (але не виробництва і не розпо-

всюдження!) **одиночних екземплярів контрафактного програмного забезпечення** в умовах фактичної відсутності масово доступних альтернатив (однією з таких альтернатив є Вільне програмне забезпечення), і

б) фактів, коли за контрафактне програмне забезпечення **помилково** приймається Вільне (Відкрите) програмне забезпечення.

Таким чином проблема полягає не у “замаху на Кримінальний кодекс” – а у трактуванні фактів, які нині пропонувано вважати злочинними згідно низки підзаконних (відомчих) актів. Норма законопроекту дозволяє не перетворювати автоматично більшість комп'ютерно-освіченого населення країни на кримінальних злочинців, як це відбувається зараз – принаймні до появи масово-доступного Вільного ПЗ.

Принагідно слід зауважити, що на момент прийняття нового Кримінального (Карного) кодексу – законодавці не мали уявлення про феномен існування Вільних ліцензій (і Вільних форм інтелектуальної власності) як таких. Що призвело до фактичної незаконності використання в Україні не лише Вільного, але й пропрієтарного ПЗ (детальніше про це – в аналізі аспектів авторського права, коментар № 30).

2. До актуальної версії (15) законопроекту внесено зміни, які знімають вказане формальне протиріччя зняттям посилання на норми відповідного Кодексу.

Статус	●*	Коментар №	5
Теза (проблема)	<i>Законопроект перешикоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: статті 14-2 TRIPS</i>		
Цитата	<i>“Стаття... проекту вводить винятки, наявність яких... дозволяє... перешикоджати ефективній протидії актам порушення авторських прав, що протирічить нормам статті 14 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності... в частині пункту 2...”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Помилка. Вся стаття 14 TRIPS взагалі не стосується програмного забезпечення. Вона стосується виробників та розповсюджувачів фонограм (http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_04_e.htm):

“Article 14

Protection of Performers, Producers of Phonograms (Sound Recordings) and Broadcasting Organizations

2. Producers of phonograms shall enjoy the right to authorize or prohibit the direct or indirect reproduction of their phonograms...

Зрозуміло, що правила, за якими розповсюджуються фонограми, загалом не можуть бути механічно перенесені на програмне забезпечення.

Статус	Коментар №	6
Теза (проблема)	<i>Законопроект перешкоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: статті 16 п.1 Бернської Конвенції</i>	
Цитата	<i>“Проект... фактично дозволяє виготовлення одиничних екземплярів, а, за певними умовами, які залежать тільки від зловмисників, і комерційних об’ємів контрафактного ПЗ, тоді як положення 16 п.1 Бернської Конвенції на пряму передбачає обов’язковий арешт контрафактних екземплярів твору...”</i>	
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>	

Помилка.

1. Стаття 16 п.1 Бернської конвенції говорить про **можливість** (“may be”), а не про **обов’язковість** (“should be”) арешту:

Article 16

(1) Pirated works may be seized by the competent authorities of any country of the Union where the original work enjoys legal protection.

Зрозуміло, що причина тому – якраз збереження громадянських прав, розумна диференціація нанесеної шкоди; запобігання автоматичному перетворенню маси громадян в злочинців; врахування, чи мають пересічні громадяни фізичну можливість виконання вимог міжнародних угод в даній країні, тощо. Тобто – ті **державницькі** міркування, що відсутні в сучасних українських нормах щодо захисту інтелектуальної власності (і які наразі пропонує законопроект).

Наприклад: арешт партії неліцензійних лазерних дисків, виготовлених в підпіллі (або підпільно виготовлених на заводі) – є припинення злочину – тобто міра цілком законна і логічна.

В той же час арешт одного примірника контрафактного диску, який дівчина на вулиці придбала на офіційно працюючому лотку, і збирається вставити до власного цифрового плеєра – є розбійним нападом на особу з елементами пограбування...

Не розуміти (або не розрізняти) цього для державної структури – принаймні дивно.

2. Проект Закону **ніяк не передбачає** можливості безкарного виробництва комерційних обсягів контрафактного ПЗ. Копіювання та

використання контрафактного ПЗ у комерційних (промислових) масштабах взагалі не є об'єктом даного законопроекту. (див. також Коментар 7.)

3. В багатьох випадках суб'єктам, які виконують, наприклад, звичайне копіювання власних даних на цифровий носій (зокрема і CD) – буде вкрай важко довести повну юридичну правомірність виготовлення відповідних “одиничних екземплярів”. Отже, така діяльність не може бути суб'єктом державного регулювання: в іншому разі необхідно заборонити продаж і використання будь-яких побутових та офісних пристроїв для запису цифрової інформації, зокрема і лазерних дисків. Фактично така заборона буде адекватна забороні використання комп'ютерної техніки без спеціального дозволу взагалі.

4. Визначення “за певними умовами” не можна прийняти як юридичний термін, тим більше – доказ.

Статус	●	Коментар №	7
Теза (проблема)	<i>Законопроект перешкоджає виконанню міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності: стаття 61, розділ 5 TRIPS</i>		
Цитата	<i>“Проект... суперечить Угоді TRIPS, оскільки залишає можливість для безкарного виробництва неліцензійних примірників ПЗ, рівень якого може бути доведений зловмисниками до комерційного, а в той же час розділ 5 статті 61 Угоди TRIPS напряду обумовлює застосування членами СОР кримінальних процедур і штрафів, якщо порушення авторських прав вчиняються на рівні, який визначається за положеннями проекту Закону як комерційний (а не промисловий).</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

1. Стаття 61 Угоди TRIPS (принаймні на “рідному” для TRIPS Інтернет-ресурсі) не має розділів:

“Article 61

Members shall provide for criminal procedures and penalties to be applied at least in cases of wilful trademark counterfeiting or copyright piracy on a commercial scale. Remedies available shall include imprisonment and/or monetary fines sufficient to provide a deterrent, consistently with the level of penalties applied for crimes of a corresponding gravity. In appropriate cases, remedies available shall also include the seizure, forfeiture and destruction

of the infringing goods and of any materials and implements the predominant use of which has been in the commission of the offence. Members may provide for criminal procedures and penalties to be applied in other cases of infringement of intellectual property rights, in particular where they are committed wilfully and on a commercial scale”.

2. Значно більша проблема полягає в тому, що в сучасному вітчизняному законодавстві відсутні об'єктивні чисельні показники термінів “промисловий” та “комерційний”.

Вираз “commercial scale” при перекладах з англійської часто трактується і як “промисловий рівень”, через присутність в українській мові чотирьох визначень-відповідників (комерційний – промисловий (=виробничий) – індустріальний) проти лише двох базових в англійській (commercial – industrial). Термін “індустріальний” в українській мові передбачає явище не безпосередньо-виробничого, а галузево-економічного масштабу. Це ще раз доводить необхідність вкрай виважено адаптувати тексти міжнародних угод перед приєднанням до них.

Термін “**промисловий рівень**” однозначно визначає виготовлення партії продукту на промисловому обладнанні, або ж виготовлення партій (накладів) продукту.

Термін “**комерційний рівень**” – визначає лише абстрактну кількість, достатню для організації комерції (продажу), регулярного отримання зиску.

В країнах Заходу термін “комерційний рівень” передбачає перш за все організацію системної комерції: відкриття підприємства, виробництва, надання організованих послуг, тощо.

Інша ситуація у країнах третього світу та колишніх країнах СНД, де масовий бізнес значно дрібніший. За “комерційний рівень” тут готові приймати навіть індивідуальну трудову діяльність – тому застосування відповідного терміну повинне бути відповідним чином диференційоване.

Також слід зауважити: якщо, наприклад, у видавничій (книжковій, газетно-журнальній) справі окремій особі важко дістатись “комерційного рівня” без облаштування спеціального виробництва та отримання відповідної ліцензії – то завдяки широкій доступності побутових пристроїв копіювання для комп'ютерних носіїв інформації (дисків, приводи CD-R, тощо) – можна припустити, що окрема особа, навіть використовуючи звичайний персональний комп'ютер, здатна вдатись до невеличкої приватної “комерції”, яка з огляду на норми авторського права буде протизаконною.

Таким чином, щодо терміну “комерційний рівень”:

а) або цей термін, як **нечіткий**, тобто такий, що має різне тлу-

мачення в різних правових культурах – не може використовуватись в законодавчих актах, або

б) в кожному конкретному випадку необхідне окреме дослідження, чи використовує особа (юридична, фізична), що займається копіюванням носіїв інформації ці копії для регулярного отримання зиску (комерції) саме від продажу скопійованих носіїв, і чи полягає її комерція безпосередньо в факті копіювання та розповсюдження чужої інформації (творів).

Без врахування цих важливих аспектів легко прийти до масового порушення громадянських прав, як і до переслідування власників побутових засобів запису на будь-які носії інформації (включно до друкарських машинок); до ідентифікації кожного, хто переписав власну інформацію на CD-R диск, як “комерційного виробника”, тощо. Що, власне, і відбувається в Україні.

Через це в законопроекті (з версії 11) окремо дані визначення понять **“Виробництво програмного забезпечення”, “Промислове виробництво програмного забезпечення”** (поняття, які не мають прямої кореляції з кількісними параметрами колективу розробників та обсягом його продукції, або із типом бізнесу (малий, середній, великий тощо), як не мають і прямої кореляції з виробництвом носіїв з програмним забезпеченням (примірників програм); **“Промислове виробництво носіїв з програмним забезпеченням”, “Промислове виробництво носіїв для програмного забезпечення (даних)”**, **“Комерційний рівень”**, тощо. (ст. 1-37 – 1-42 в актуальній версії 15). Все це є окремі, не тотожні поняття.

Якщо чітко розрізняти наведені терміни та поняття – стане зрозуміло, чому фраза **“виробництво неліцензійного (контрафактного) програмного забезпечення”**, яку часто застосовують державні службовці, є нонсенсом. Адже фізично можливе лише **виробництво** оригінального програмного забезпечення, або доробка (переробка) Відкритого програмного забезпечення – що відповідно до Вільної ліцензії не може бути порушенням авторського права (тобто “фактом контрафакту”).

Правильна дефініція – **“виробництво носіїв з неліцензійним (контрафактним) програмним забезпеченням”**. Коректно також – **“розповсюдження контрафактного (неліцензійного) програмного забезпечення”** – оскільки факт розповсюдження ПЗ на будь-яких носіях нічого не говорить про походження самого ПЗ (тобто вкрали його, скопіювавши з порушенням відповідної ліцензії, або виробили (створили) власними силами, отримавши при цьому принаймні невідчужувані (немайнові) авторські права)...

Визначення **“промислового виробництва носіїв з програмним забезпеченням”** наведене в статті 1.41 версії 11 проекту Закону, і ґрунтоване

на об'єктивних характеристиках обладнання для виготовлення копій носіїв ПЗ (зокрема, на можливості випуску за одну сесію запису більше екземплярів, ніж максимальна кількість екземплярів, доступних для пристроїв, що використовуються в сегменті **неспеціалізованого** для даної діяльності малого бізнесу, та в побуті (SOHO-сегмент за міжнародною ідентифікацією).

Іншим є поняття "Комерційного рівня". Чітке визначення відповідного терміну введено з 11 версії законопроекту з опорою на загальнодоступний тлумачний словник:

1.31. "Комерційний рівень" (виробництва, копіювання, "піратства", тощо) – рівень комерціалізації відповідного виду діяльності.

Кількісний та якісний рівень виробництва продукції (в контексті даного закону – виробництва копій носіїв з програмним забезпеченням), який дозволяє виробникові отримати регулярний зиск від цілеспрямованої реалізації продукції, достатній для концентрації на відповідній діяльності, як основній.

Зрозуміло, що визначивши порушення на "комерційному рівні" – тобто однозначно ідентифікувавши свідоме виробництво (наприклад, кустарне) контрафактного (!) продукту для продажу з ціллю отримання зиску – правоохоронні органи також повинні вдаватись до каральних дій. Але також зрозуміло, що міри протидії порушенню можуть бути інакші, ніж у разі порушення закону в промисловому масштабі.

Також введено поняття "Паблішера" (видавця програмного забезпечення) – з метою чіткої диференціації між "паблішером" і "виробником" програмного забезпечення (виробник програмного забезпечення не завжди самостійно займається друком накладу на власному обладнанні (і навіть **як правило не** займається цим!), отже, може і не отримувати від держави спеціальну ліцензію на провадження виробництва, наприклад, партій лазерних дисків).

3. Ні в статті 13 законопроекту (будь-якої версії), ні в будь-якій іншій статті, нічого не сказано про зменшення відповідальності або виведення з-під відповідальності за цілеспрямоване розповсюдження контрафактного ПЗ, яке (як і промислове виробництво контрафактного ПЗ) повинне переслідуватись в першу чергу. Натомість стаття 2 безпосередньо підтверджує правомірність використання лише **ліцензійного** програмного забезпечення.

4. Поза залежністю від трактування терміну – придбання одиничного примірника контрафактного ПЗ громадянином або юридичною особою в торговельній точці, що має офіційний дозвіл на роботу – не може вважа-

тись ні "комерційним", ні "промисловим" рівнем, ні взагалі "виробництвом". Покупець навіть не може бути зобов'язаний перевіряти походження або ліцензійність товару: ця вимога означала б вимогу абсолютної компетентності кожної конкретної особи. Перевірка походження товару – це за всіма законами є справа виключно продавця або його постачальника.

Статус	☹ ☠	Коментар №	8
Теза (проблема)	<i>Введення Вільного ПЗ призведе до зміни форматів даних і кола постачальників, що призведе в свою чергу до проблеми несумісності електронних документів.</i>		
Цитата	<i>"Запровадження нових стандартів ПЗ неминуче призведе до використання нових форматів електронних документів та інших інформаційних одиниць" "Державні підприємства будуть зобов'язані майже повністю змінити коло постачальників"</i>		
Рецензент	УАППО		

Висновок без достатніх підстав.

Рецензент не бере до уваги:

а) факт існування загальних стандартів у сфері ПЗ поза залежністю від схеми ліцензування ПЗ;

б) факт стандартизації самих відкритих форматів даних;

в) факт забезпечення сумісності за форматами файлів різних за ліцензіями та виробниками, але однакових за функціями програм.

Наприклад: всі сучасні редактори графічних зображень використовують чітко обмежений набір форматів графічних файлів; якщо редактор має внутрішній формат збереження редагованих файлів – обов'язково наявний конвертер до одного або кількох із загальноновживаних форматів. Те саме стосується текстових редакторів, систем управління базами даних, тощо.

Тобто: проблема існує, але не носить катастрофічного характеру, і жодним чином не залежить від системи ліцензування ПЗ. Так, наприклад, пропріетарний виробник, ПЗ якого за фактом домінує у певній частині держсектора України, може вирішити проблему або зміною системи ліцензування та документуванням "закритих" форматів даних, або портуванням (трансляцією) вже готового продукту для Вільної операційної системи (що об'єктивно призведе до розширення його ж сектору ринку ПЗ), або, врешті-решт, введенням додаткових налаштувань до стандартної

конфігурації програми.

Те ж саме стосується і кола “прогнозованих і випробуваних часом” (у термінах експерта) постачальників (див. частину 4 коментаря № 28).

Окрім того: комп’ютеризацію державної сфери на даному етапі можна характеризувати як “початкову”, і рівень обізнаності маси держслужбовців із встановленим “пропрієтарним” ПЗ (здебільшого – неліцензійним!) – як “початковий”. З огляду на це зміна загального підходу до використання ПЗ в публічній сфері держсектору (де функціональність взагалі є цілком подібною!) не становитиме якихось нездоланих проблем.

Варто пам’ятати, що законопроект має за основний об’єкт саме публічні служби та публічну інформацію держсектору, а також базові персональні комп’ютерні системи для сфер держбезпеки та оборони – а зовсім не внутрішні виробничі автоматизовані процеси підприємств, наприклад. Хоча світова практика доводить слушність застосування Вільного ПЗ і у виробничій сфері (див. частину 4 коментаря № 26).

Статус	Коментар №	9
Теза (проблема)	<i>Непродумане впровадження положень Законопроекту... погіршить систему національної безпеки...</i>	
Цитата	<i>“Непродумане (?-Авт.) впровадження положень запропонованого проекту може (? – Авт.) значно погіршити систему національної функціональної безпеки, оскільки поспішне (?-Авт.) їх впровадження... призведе до невизначеності в питаннях уніфікованих підходів до вибору відповідного ПЗ та не дозволить з’ясувати(? - Авт) реальні потреби в об’ємах супроводу функціональності (?- Авт.) інформаційних систем...”</i>	
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>	

1. В смисловому відношенні зауваження дуже “темне”, і не піддається однозначній інтерпретації.

“Непродумане”, “Поспішне”, “може змінити” – неюридичні терміни, в яких неможливо заперечувати положення проекту закону.

Незрозуміло, що означає термін “супровід функціональності” (адже безпосередньо закладена в програмно-апаратні системи функціональність не є предметом супроводу!), і чому саме введення можливості застосування Вільного ПЗ не дозволить з’ясувати “реальні потреби”.

Ще раз підкреслимо, що Вільне та Пропрієтарне ПЗ відрізняються не за суттю, а лише за типом застосованої ліцензії, яка в першому випад-

ку (Вільне ПЗ) передає користувачеві **всі основні майнові права**, а в другому (пропрієтарне ПЗ) – передає лише **частину майнових прав** (тим меншу, що більш жорсткою є ліцензія; здебільшого – лише **право використання** однієї копії ПЗ).

Незрозумілим є і термін “національна функціональна безпека”. Якщо його слід розшифровувати буквально, тобто як “безпечне функціонування нації” – то слід зауважити, що комп’ютеризацією “охоплено” в Україні на загал лише близько 4 – 5 відсотків населення (за даними 2004 року). Через те навіть якісь ризикові (а широке введення Вільного ПЗ не є фактором додаткового ризику!) експерименти в галузі ПЗ можна провести цілком безболісно, не порушивши функціонування національного організму...

2. Щодо програмного забезпечення в сфері національної безпеки і оборони, як і загальнодержавних заходів із додержання безпеки у галузі застосування ПЗ (а тут до важливих чинників входять: зменшення технологічної залежності від закордонних постачальників, можливість перевірки ПЗ на відсутність не вказаної в документації функціональності, запобігання застосуванню в критичних сферах ПЗ “подвійного призначення”, можливість модифікації ПЗ для введення власних алгоритмів та процедур шифрування інформації, тощо) – то єдиним рішенням є відкритість та доступність програмного коду. Тобто – Вільна ліцензія на ПЗ.

Статус	☛	Коментар №	10
Теза (проблема)		<i>Можливість вільного доступу до кодів призведе до фальсифікації ПЗ, яке застосовується в режимних організаціях.</i>	
Цитата		<i>“Маючи вільний доступ до кодів програми (як це передбачено GPL) – багато хто з професіоналів буде мати можливість змінити їх з метою отримання конфіденційної інформації та подальшого використання в своїх інтересах.”</i>	
Рецензент		<i>ДІВ МОН</i>	

1. Щодо вільного доступу до кодів: наочні одночасно дві помилки.

Перша, і більш загальна, є результатом ігнорування факту, що **лише можливість всебічного аналізу коду фахівцями** (як тими, що працюють в самій організації, так і зовнішніми) – **дозволяє взагалі ставити питання про безпеку використання програмного рішення** і планування відповідних заходів. Тоді як “чорна скринька” (якою у розумінні безпеки є будь-яке пропрієтарне ПЗ) за визначенням не відповідає найпершій вимозі безпеки – прозорості системи, що застосовується.

Друга помилка полягає в **змішуванні стандартних організаційних заходів безпеки** (як-от організація обмеженого доступу до примірників носіїв програмного забезпечення, що встановлюється в організації з певним режимом секретності, ведення журналів доступу до обчислювальних комплексів, забезпечення надійності зовнішньої охорони, адміністрування електронних мереж, програмно-апаратна ізоляція внутрішньої мережі даних організації від зовнішніх загальнодоступних електронних мереж, тощо) – **із системними підходами до безпеки використання ПЗ взагалі**, і не виправданому перенесенні проблем оргзаходів на системні підходи.

Нонсенсом є вважати, що в державній організації застосовуватимуться саме ті примірники (носії) програмного забезпечення (коду) – з якими працюватимуть і будь-які фахівці, не пов'язані з роботою в даній конкретній організації. Пояснимо інакше: яким чином ваш особистий примірник коду текстового редактора, в якому ви провели зміни “в своїх інтересах” – потрапить до приміщення спецслужби, і буде встановлений на комп'ютерах спецслужби замість “чистого” (або зміненого “в інтересах” спецслужби фахівцями спецслужби ж) текстового редактора? І яким чином на цю ситуацію впливає тип ліцензії на ПЗ, про яке йдеться?

Очевидно, що жодним чином. І що через це наведені Рецензентом аргументи є абсурдними.

2. Слід також взяти до уваги, що при використанні “закритого” (пропрієтарного) ПЗ маємо справу з двома рівнями можливого порушення заходів безпеки: передбачуваного (наприклад, зумовленого вимогами уряду країни, на яку працює компанія-розробник) і випадкового (помилка).

При застосуванні Вільного ПЗ перша проблема “знімається” саме доступністю коду для всебічного експертного аналізу; друга – можливістю організації набагато більшого кола “тестерів” продукту (або відповідної репліки програмного продукту), ніж це можливо для будь-якої окремої софтверної компанії.

Статус	☹	Коментар №	11
Теза (проблема)	<i>Державна сфера потребуватиме частого оновлення ПЗ, що призводитиме до витрат.</i>		
Цитата	<i>“...Зі зміною умов та завдань діяльності державних органів (що в сучасних умовах може траплятись досить часто) – знов і знов буде виникати необхідність в специфічних програмних продуктах, що буде потребувати матеріальних витрат...”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Ця ситуація ніяк не впливає та тип ліцензування ПЗ і ніяк не залежить від типу ліцензування ПЗ (пропрієтарне або Вільне). Варто також враховувати, що розробка Вільного ПЗ в цілому значно дешевше, а окремих екземпляр (особливо такого масового ПЗ, як Інтернет-броузер, поштові системи, серверні системи тощо) – може бути офіційно отриманий користувачем безкоштовно.

Статус	☹ ☺	Коментар №	12
Теза (проблема)	<i>Імовірно, що сукупна вартість використання Вільного ПЗ є вищою, ніж пропрієтарного.</i>		
Цитата	<i>"...В ціну готової продукції Вільного ПЗ необхідно закладати не тільки виробничі витрати, але й вартість засобів на технічну підтримку, супровід, адміністрування, подальший розвиток продукту (в тому числі і на дослідницьку діяльність). А тоді сукупна вартість вільного ПЗ значно зростає..."</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН, РПУ, УАППО</i>		

1. Всі витрати, вказані в даному запереченні, безумовно повинні бути включені і до розрахунку вартості використання пропрієтарного ПЗ. За виключенням хіба що "дослідницької діяльності", що витрати виробників на неї у випадку застосування пропрієтарного ПЗ компенсуються за рахунок високої початкової ціни окремої копії програмного продукту. Власне кажучи, у запереченні наведено скорочену форму обрахунку TCO (Total Cost of Ownership) для будь-яких програмних продуктів та рішень.

2. З не меншою вірогідністю TCO для пропрієтарного ПЗ буде більшим TCO для Відкритого (Вільного) ПЗ. З огляду на специфіку ліцензій для Відкритого та пропрієтарного ПЗ можна гарантувати лише одне: TCO для Вільного ПЗ чисто-теоретично може бути нульовим (наприклад, якщо екземпляр програми отриманий безкоштовно, а зусилля на оволодіння програмою користувач для себе не оцінює у грошовому еквіваленті), а TCO для пропрієтарного ПЗ – не може дорівнювати нулю навіть теоретично.

3. У разі необхідності нової розробки ("розробки з нуля") – вартість Відкритого ПЗ однозначно буде меншою через доступність великої кількості репозиторіїв Вільного ПЗ, з яких весь або частина коду програми може бути отримана безкоштовно. У цьому разі витрати "на дослідницьку діяльність" дорівнюватимуть витратам на модернізацію (або локалізацію) ПЗ, що в кілька разів менше, ніж повна вартість розробки нового продукту (див. Коментар №1).

Статус	●*	Коментар №	13
Теза (проблема)	<i>Законопроект передбачає використання лише одного типу Вільної ліцензії – “Linux/GNU style”(вочевидь, має-ть-ся на увазі “GNU GPL-style”- Авт.) ... Ситуація примусового використання такої ліцензії є порушенням правил добросовісної конкуренції (проявом монополізму)... У якості “монопольної” операційної системи проект Закону передбачає ОС “Linux”...</i>		
Цитата	<i>“З наведеної до законопроекту пояснювальної записки можна зробити висновок, що всім вимогам, що пред’являються, відповідає лише один вид ПЗ – Linux/GNU style... Ситуація, коли вся країна, на підставі прийнятого закону, вимушена буде користуватись лише програмним забезпеченням від одного виробника... є грубим порушенням прийнятих в світовій практиці правил добросовісної конкуренції... та суперечить вимогам Закону України... “Про захист від недобросовісної конкуренції”...</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Ряд суттєвих помилок.

1. Законопроект не передбачає використання лише одного типу Вільної ліцензії, а пропонує використання будь-яких типів Вільних ліцензій. В статті 1.21. (1.18 для старих версій законопроекту) законопроекту написано:

1.21. “Вільна” ліцензія – будь-яка ліцензія на програмне забезпечення, що гарантує користувачеві права та можливості використання програми, не менші, ніж такі:

- використання програми для будь-яких цілей;
- доступ до програмного коду;
- будь-які дослідження механізмів функціонування програми;
- можливість використання механізмів (принципів) функціонування і будь-яких довільних частин коду програми для створення інших програм та (або) адаптації до потреб користувача;
- можливість копіювання (тиражування) і публічного поширення копій програми;
- **можливість** зміни і вільного поширення як оригінальної програми, так і зміненої, за тими ж умовами, під які підпадає і оригінальна програма.

Є фактом, що Вільні ліцензії розрізняються здебільшого заборонами

або дозволом на субліцензування – тобто на надання наступним користувачам оригінальної або зміненої (похідної) програми прав у меншому обсязі, ніж це передбачено ліцензією.

Легко бачити, що у статті 1.21. застосовано термін “**можливість**” а не термін “**обов’язковість**” (поширення програми за тими ж умовами, під які підпадає оригінальна програма). Це означає, що факт субліцензування може мати, а може і не мати місце. Тобто – що проектом закону передбачене використання повного спектру Вільного ПЗ.

2. Linux/GNU style – це не вид ПЗ, а вид Вільної ліцензії на ПЗ (вочевидь під “Linux/GNU style” рецензент має на увазі “GNU GPL-style” ліцензію).

3. Навіть застосування лише якогось **одного виду ліцензії на ПЗ** жодним чином **не може означати** використання “**програмного забезпечення від одного виробника**”. Ліцензія певного виду – це лише стандартизований тип юридичного документу (угоди). І під одним або схожим типом ліцензій випускають ПЗ багато виробників – так само, як багато юридичних осіб укладають однакові за структурою господарчі угоди.

4. Навіть якщо програмне забезпечення, випущене під Вільною ліцензією (і навіть якимось одним виробником!), займає домінуючу позицію в окремому сегменті ринку ПЗ – самі умови ліцензування виключають монополізацію, якщо процедура замовлення (закупівлі) товару або послуги є конкурентною.

(Принагідно: остання помилка свідчить окрім іншого і про те, що рецензент (працівник патентного відомства!) осмислює поняття “виробництво” та “монополізація” лише у відношенні конкретних примірників товару, але не у відношенні ПЗ як творів, об’єктів творення або об’єктів застосування ліцензій...)

5. Кожен виробник ПЗ може випустити власний програмний продукт під будь-якою кількістю ліцензій (типів ліцензій). Яскравим прикладом є корпорація Microsoft, що випускає одні і ті ж самі продукти під великою кількістю варіантів пропріетарних ліцензій: EULA (End User License Agreement), OLP, OL (Microsoft Open License – не слід плутати ці “відкриті ліцензії” з ліцензіями на Відкрите ПЗ, адже маємо в даному випадку суто-маркетинговий хід!), Select License, Enterprise Agreement, тощо... Це означає, що будь-який виробник закритого ПЗ матиме можливість впроваджувати свої продукти в державних установах, встановивши відповідний тип Вільної ліцензії та забезпечивши доступ до програмного коду. За схожою схемою успішно працюють компанії MySQL, Sun Microsystems, тощо... Тобто, застосування Вільних ліцензій в держсекторі – призведе до збільшення обігу і в пропріетарних компаніях...

Статус	☛	Коментар №	14
Теза (проблема)	<i>Проект Закону передбачає використання ОС "Linux", як "монопольної" операційної системи... У ОС Linux дуже мало прикладних програм, низький рівень безпеки, обмежений інструментарій, немає жодних стандартів, несумісні версії...</i>		
Цитата	<i>"ОС Linux з'явилася в результаті експеримента Лінуса Торвальдса по модифікації ядра ОС UNIX. У Linux немає хазяїна,.. можна відмітити дуже малу кількість прикладних програм, нижчий рівень безпеки, обмежений інструментарій, відсутність будь-яких стандартів та формалізованої схеми розробки, підвищений рівень витрат на оплату праці та багато чисельні і несумісні версії установки (станом на лютий 2002 року нараховувалося 118 різних варіантів поставки)..."</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Ряд грубих помилок.

1. Проект Закону не лише не передбачає монопольного застосування Linux – він ніде в тексті не згадує Linux. З тієї простої причини, що не Linux, а Вільні типи інтелектуальної власності, Вільне ПЗ та Відкриті стандарти даних є предметом законопроекту. У разі прийняття законопроекту теоретично навіть може виникнути ситуація, за якої жодна з операційних систем сімейства Linux взагалі не буде застосована в держсекторі.

2. Linux є лише однією з багатьох тисяч Вільних за ліцензією програмних систем, і лише однією з кільканадцяти Вільних операційних систем. Більше того: існують Linux-базовані системи та програмні комплекси із змішаним типом ліцензування...

3. "Хазяєва" (цей термін, вочевидь, треба трактувати і як "основні або постійні розробники"?) є не у Linux взагалі – а у конкретних сімейств операційних систем, як-от RedHat, KSI, Debian, Linux, MacOSx, тощо і тощо... Так само, як вони є у конкретних програм, але не у загальних, вже прийнятих de-facto, стандартів.

4. Експерт помиляється і у міркуваннях щодо ступеня контролю над розробкою ядра Linux. Самі лише проекти з розробки модифікацій ядра, як-от OpenMosix (кластеризація), RTLinux, RTAI (системи реального часу) – вже є ґрунтовним спростуванням думки про "обмежений інструментарій, відсутність стандартів та формалізованої схеми розробки". Останнє зауваження взагалі є дивним – з огляду на функціону-

вання численних депозитаріїв Вільного ПЗ світового масштабу (тобто впорядкованих систем реєстрації, оновлення та зберігання програмних бібліотек та їх версій, на базі яких збираються нові цілісні версії ПЗ згідно проектних планів команд розробників).

5. Розмаїття варіантів поставки не означає несумісності прикладних програм (переважна більшість з тисяч прикладних програм для Linux запускаються під керуванням будь-якої з сімейства Linux-базованих ОС саме через якісну стандартизацію). **Різні версії підпрограм установки не означають несумісність операційних систем** (одна і та ж операційна система може встановлюватись за допомогою різних підпрограм установки).

На даному етапі розвитку інформатики **забезпечено певну сумісність всіх основних операційних систем для персональних комп'ютерів** через підтримку:

- а) операцій зчитування/запису для різних файлових систем;
- б) старту однієї операційної системи під керуванням іншої операційної системи через емулятор/транслятор "дочірньої" ОС;
- в) запуску кількох операційних систем на одному комп'ютері.

Вищий (від існуючого) ступінь "сумісності" для операційних систем навряд чи є необхідним через саме визначення операційної системи як "програмного шару, що дозволяє прикладній програмі отримати адекватний доступ до апаратних ресурсів комп'ютера або служби".

Щодо "нижчого рівня безпеки" – автори мають протилежні дані; див. також наступний коментар.

Статус	Коментар №	15
Теза (проблема)	<i>Linux – вразлива ОС, тому що кількість атак на неї зростає (за даними Mi2g).</i>	
Цитата	<i>"Дослідження, проведене британською компанією Mi2g виявило, що число атак хакерів на Web-сервери з Linux зростає. В той час, коли відповідний показник для серверів з Microsoft IIS, навпаки, падає. Що може слугувати непрямим доказом вразливості даної операційної системи."</i>	
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>	

Низка логічних помилок, або підміна понять.

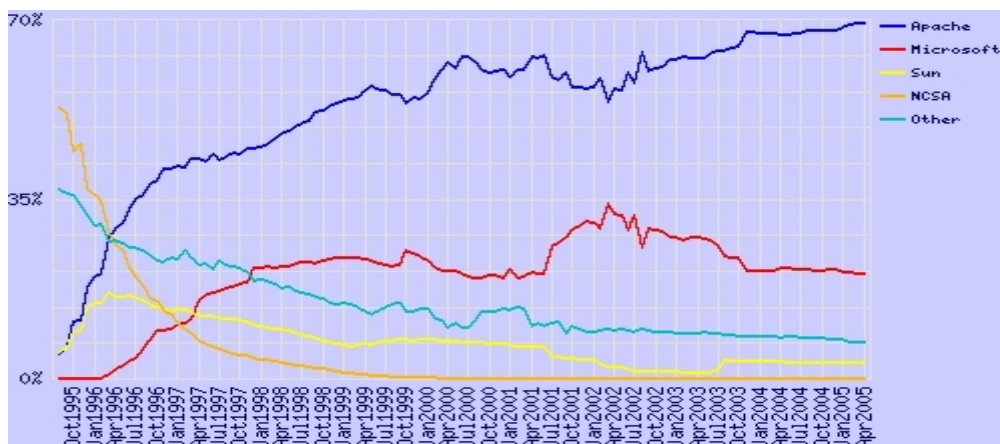
1. Кількість атак через Інтернет на операційну систему Інтернет-серверу сама по собі не може бути ні прямим, ні опосередкованим показником вразливості операційної системи. Опосередкованим показником вразливості ОС може бути лише кількість **успішних** атак. Проте кількість **атак взагалі** є чудовим показником популярності відповідної

операційної системи при побудові відповідних Інтернет-рішень.

2. Згідно контексту, Рецензент має на увазі "Web-сервер (апаратний) з операційною системою Linux". Атаки провадяться не на операційну систему як таку – а на програмні Web-сервери (Microsoft IIS, Apache, ін.), що взаємодіють з відповідною операційною системою. (Якщо вже зовсім точно – то навіть не на web-сервери – а на «прикладні» web-програми, що працюють під керуванням web-серверів.) Таким чином можна говорити або про порівняння двох операційних систем, або двох Web-серверів, або двох програмних комплексів на основі "Операційна система – найрозповсюдженіший для неї Web-сервер – набір додаткових програм" – але не порівнювати операційну систему із Web-сервером (тут маємо або неточність, або логічну помилку однорідності об'єктів порівняння).

3. Відповідно тим самим дослідженням, кількість **успішних** атак на найрозповсюдженіший Вільний Web-сервер "Apache" – у кілька разів менша, ніж на будь-який з пропріетарних Web-серверів. (Ще раз нагадаємо, що в законопроекті не йдеться безпосередньо про Linux!)

Неупередженому рецензентові буде цікаво в цьому контексті подивитись на "розподіл ринку між найпопулярнішими серверами" (дані від серпня 1995 по квітень 2005 року, з яких видно, що "Apache" використовується в 70 відсотках випадків) (<http://netcraft.com/survey/>):

Навряд чи ринок так високо оцінив би вільний сервер Apache (та відповідні вільні операційні системи, до речі) – якби їх надійність була нижчою за рішення від Microsoft...

Статус	● ☉	Коментар №	16
Теза (проблема)	<i>Законопроект відкриває шлях до зловживань у сфері оподаткування через надання можливості укласти договори з суб'єктами підприємництва.</i>		
Цитата	<i>“Представлений законопроект дає широке поле для зловживань у сфері оподаткування. Підприємства будуть мати можливість укласти договори з суб'єктами підприємництва (в основному тими, які сплачують єдиний фіксований податок), перераховувати їм кошти за розробку ПЗ, на суму цих коштів збільшувати відрахування податку на прибуток. Скалькулювати затрати на ПЗ з боку податкових органів та довести факти ухилення від оподаткування буде вкрай проблематично (за відсутністю методики оцінки об'єктів інтелектуальної власності), що зробить такий механізм ухилення від оподаткування вкрай привабливим для недобросовісних платників податків, що, в свою чергу, призведе до зменшення податкових надходжень до державного бюджету України.”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Ряд грубих помилок. **За цим аргументом необхідно заборонити будь-які господарські відносини.**

Детально:

1. Змальована апокаліптична схема ніяк не залежить від типу ліцензування ПЗ. Адже виробників пропріетарного ПЗ, (зокрема і тих, які платять єдиний податок) – не менше, а більше за кількістю, ніж виробників Вільного ПЗ (хоча частка виробників Вільного ПЗ і має сталу тенденцію до зростання).

2. Можливість юридичних осіб (=підприємств) укласти угоди з іншими юридичними/фізичними особами (=суб'єктами підприємництва) є основою економічних відносин, закріплених Конституцією. Якихось інших ринкових відносин, окрім договірних/фінансових – не існує. Принаймні нашим економістам не вдалося уявити “позадовірну” та “позафінансову” систему відносин, внаслідок якої підприємство в “демократичній правовій державі” (див. Конституцію України) – отримало б будь-який програмний продукт, незалежно від схеми його ліцензування.

3. Дискримінація учасників ринку згідно схеми, за якої юридична особа сплачує податок – “грубо порушує прийняті в світовій практиці правила добросовісної конкуренції та суперечить вимогам Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції”, Цивільному

кодексу України, іншим законодавчим актам – на чому наголошував сам рецензент в попередніх запереченнях.

4. **Проблеми, які виникають під час взаємодії юридичних осіб**, що сплачують “єдиний податок” за спрощеною схемою оподаткування, з однієї сторони, і юридичних осіб, що сплачують податки за звичайною схемою (або не сплачують податків взагалі через те що є органами державної влади) – **є результатом НЕ намагань проведення законопроект** “Про використання Відкритих форматів даних та Вільного ПЗ...” – **а результатом глобальної податкової політики держави**. Через це згадані проблеми, художньо описані експертом, не мають жодного відношення до законопроектів про використання тих або інших типів ліцензування на програмне забезпечення.

Статус	●*	Коментар №	17
Теза (проблема)	<i>Введення в дію законопроекту про використання Вільного ПЗ (якщо ми правильно “перекладаємо” цитату – див. нижче – авт.) заборонить використання комерційного ПЗ</i>		
Цитата	<i>“Введення в дію Вільного ПЗ негативно позначиться на продовженні інформатизації в нашій країні, оскільки на невизначений термін заборонить використання продуктів українських компаній, виробників комерційного ПЗ, які, в першу чергу, були зорієнтовані на виробництво, постачання та супровід програмних систем, які відповідають за інтеграцію управління інформаційними та матеріальними ресурсами ... А самі корпоративні споживачі таких продуктів... можуть бути вимушені призупинити встановлення ... необхідних для щоденної роботи нових систем, оскільки виникне необхідність налаштування функціональності (сумісності) цих систем в рамках базової операційної системи”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Ряд грубих фактичних і логічних помилок, незнання предмету.

1. Законопроект не може “забороняти... використання комерційного ПЗ”, бо **Вільне ПЗ так само є комерційним, як і пропрієтарне**. Відмінність між ними полягає не у можливості бізнес-застосування, а у кількості основних майнових прав, які передає користувачеві відповідна ліцензія. Вільна ліцензія передає всі основні майнові права, пропрієтарна – не всі (здебільшого – лише право використання однієї копії ПЗ) – що недостатньо для потреб держсектору. У разі ж випуску різних версій **цілком оригінального** продукту під Вільною та пропрієтарною ліцензіями одноча-

сно – власник прав може застосовувати одночасно цілий спектр бізнес-концепцій.

У документі “Визначення концепції відкритого вихідного коду (Open Source) (версія 1.9, переклад Романа Шкіля), зазначено:

“Ліцензія не повинна обмежувати будь-яку сторону від продажу чи передачі програмного забезпечення...”

Ліцензія не обмежує будь-кого щодо використання програми у визначених напрямках застосування. Наприклад, це не обмежує використання програми в бізнесі...”

Таким чином програмне забезпечення, що розповсюджується під будь-яким з варіантів Вільної ліцензії (= Вільне програмне забезпечення) – має, так само як і пропрієтарне, ряд бізнес-концепцій, і може бути (проте не обов’язково, на відміну від пропрієтарного ПЗ), предметом комерційних відносин.

З юридичної точки зору

“Вільне програмне забезпечення формує публічний ринок, будь-яка послуга на якому... може продаватись та купуватись на конкурентному ринку через вільну контракцію двох сторін – постачальника та покупця послуги, без апеляції до третьої сторони (автора або іншого власника прав на твір)”
(*М. Отставнов, Libertarium.ru*).

Звідси легко бачити, що думка про “заборону законопроектом комерційного ПЗ” – безпідставна.

2. Пропрієтарні комерційні компанії після введення законопроекту в дію можуть отримати лише додаткові замовлення – наприклад, на портування (трансляцію) їхніх програмних продуктів для ряду Вільних операційних систем, що пришвидшить, а не призупинить інформатизацію. Але вартість трансльованих продуктів, якщо держава “підключається” до їх масового тиражування та розповсюдження – буде не кількасот або кілька тисяч доларів за екземпляр, а від одиниць до кількох десятків гривень за екземпляр.

3. Українського виробника пропрієтарного ПЗ (у розумінні цілісних програмних пакетів для ділової сфери) – практично не існує (як сфери виробництва!) – якщо не брати до уваги виробників кількох утиліт (дрібних допоміжних програм) та ПЗ для забезпечення бухгалтерії. Існують компанії, які просувають на ринок програмні рішення на основі програмних продуктів західних (або східних) пропрієтарних виробників, і виконують з допомогою таких продуктів проекти інформатизації в Україні.

4. Функціонування програмних комплексів ніяк не залежить від типу ліцензії на ПЗ.

5. Законопроект ясно визначає, що у всіх випадках, де не може бути застосоване Вільне ПЗ – можна за відповідною процедурою застосувати пропріетарне ПЗ, і особливо це стосується “внутрівідомчого (критичного для застосування) функціонування” (ст.. 2.3) – тобто саме “систем, які відповідають за інтеграцію управління інформаційними та матеріальними ресурсами”.

6. Законопроект не передбачає обов’язкову заміну базової операційної системи. Поміж всім розмаїттям інших очевидних рішень – постачальник будь-якої пропріетарної операційної системи може просто застосувати Вільну ліцензію замість “закритої”.

Статус	☛	Коментар №	18
Теза (проблема)	<i>Відкрите ПЗ позбавлене технологічної залежності від виробника лише на першому етапі використання.</i>		
Цитата	<i>“Відкрите ПЗ позбавлене технологічної залежності від виробника лише на першому етапі свого використання. Всі доробки, які будуть створюватись на його базі, вже будуть являться інтелектуальною власністю розробника. Користувач не зможе контролювати, змінювати і виправляти програму, пристосовуючи її до своїх специфічних потреб, так як це буде порушенням авторських прав розробника... Користувачі не одержують можливість домовитися з будь-яким програмістом... про виправлення помилок або зміну функціональних можливостей, через те, що такі дії будуть протиправними”</i>		
Рецензент	<i>ДІВ МОН</i>		

Грубі логічні та фактичні помилки у сфері авторського права, або підміна понять – що може бути лише результатом професійної непридатності відповідального працівника вищого патентного відомства країни.

1. Всі Вільні ліцензії **дозволяють**, а ліцензія GNU GPL-style – **вимагає**, щоб права замовника на змінену програму були **не менші**, ніж на оригінальну. Всі Вільні ліцензії забезпечують передачу **більшості** (=основних) майнових прав. Таким чином, похідні від якоїсь Вільної програми або комплексу програм так само є Вільними.

У будь-якому випадку ліцензія на похідний твір Вільного ПЗ GNU GPL-style не може бути “вужчою” за ліцензію на базовий твір. Наприклад: похідна програма від програми, випущеної під ліцензією GNU GPL-style обов’язково буде підпадати під ліцензію GNU GPL-style. Похідна програма від програми, випущеної під ліцензією BSD – може бути будь-якою – але задля збереження вигод, які несе Вільне ПЗ – більшість похідних від програм, ліцензованих за схемою BSD, випускає-

ться під ліцензією BSD, ширшою, або подвійною.

2. Автори програм (та інших творів) не втрачають **всю** "інтелектуальну власність" на них (в термінах рецензента). Вони **завжди зберігають немайнові авторські права на твір, які є невід'ємною частиною авторських прав** (інтелектуальної власності). Що ж до майнових прав – то вони передають замовникам (користувачам) більшу або меншу частину майнових прав відповідно до застосованої ліцензії. Більше того: як ми бачили у попередньому випадку – частина майнових прав, що передаються, узвичай є або сталою від оригіналу до останньої похідної, або навіть більшою (тому що Вільні ліцензії не забороняють передавати більші права).

Таким чином висловлене припущення, що Відкрите ПЗ спочатку **не** є інтелектуальною власністю (!), але у випадку доробки або зміни раптом "набуває" рис інтелектуальної власності – є відвертим нонсенсом.

3. "Користувачі не одержують можливість домовитися з будь-яким програмістом" саме за використання моделі "пропрієтарного" ПЗ – через те що випуск версій пропрієтарного ПЗ диктується виключно внутрішніми планами розробника, а не потребами користувача. Тут в дію вступає не так залежність від типу ліцензії – як властива "закритому" ПЗ модель розробки.

Цікаво, що модифікації під конкретні потреби для Вільного ПЗ часто виконуються взагалі на локальному рівні (тобто саме для конкретного кінцевого користувача) – що додатково знижує обсяги витрат – тоді як для пропрієтарного ПЗ це неможливо в принципі через закритість коду.

Статус	☛ ☹	Коментар №	19
Теза (проблема)	<i>Дорогим є перехід існуючих інформаційних систем на Вільне програмне забезпечення. Повна вартість користування Вільним ПЗ є високою (варіант: вищою за повну вартість користування пропрієтарним ПЗ)</i>		
Цитата	<i>"...Програмний комплекс що використовується для інформаційного забезпечення держустанов, складається, за невеликим винятком, з комерційного програмного забезпечення, на яке вже витрачено значні кошти..." "…Не проведено економічне обґрунтування переходу хоча б однієї державної організації на використання Вільного програмного забезпечення." "…Незрозуміло, чому мірою вартості програмного забезпечення для державної установи є вартість виключно програмного забезпечення, а не повна вартість володіння..."</i>		
Рецензент	МЕУ		

1. Проблема вже встановлених програмних систем (тобто збереження державних інвестицій) вичерпно враховується законопроектом починаючи з версії 9а. Наведемо цитати з поточної версії (15):

2.5. Суб'єкти державного сектору для внутрівідомчого використання з юридичних причин мають брати до уваги пріоритетність використання Відкритого (Вільного) програмного забезпечення, визначеного в статті 1.24 цього Закону – у всіх випадках, коли таке програмне забезпечення:

а) наявне на ринку або в прямому доступі;

б) не поступається за профільною для сфери застосування функціональністю “закритому” ПЗ та (або) виграє у “закритого” комерційного ПЗ за співвідношенням “ціна – функціональність”.

Окрім того, стаття 6 (“Винятки та захист державних інвестицій”) вводить можливість використання “закритого” (“пропріетарного”) ПЗ –

“для будь-яких наявних, вже спроектованих та таких, що знаходяться у стані проектування систем внутрівідомчого користування, у випадках, якщо загальна сума вже зроблених витрат на відповідне ПЗ (або відповідне інформаційне рішення чи систему), а також перспективних витрат (на термін до 3 років), включно з наявною та розрахованою вартістю володіння, перевищує вартість введення відповідного рішення на базі Відкритого (Вільного) ПЗ, або доводить неекономічність впровадження такого рішення”.

Таким чином, економічне обґрунтування має бути розроблене для кожного конкретного випадку, а режим роботи більшості “пропріетарних” систем, які вже знаходяться в користуванні – не змінюватиметься аж до того часу, як вони морального застаріють.

Проте **загальний розрахунок “за аналогами”** – наприклад, порівняння вартості операційних систем та офісних пакетів – **демонструє від дворазового до десятикратного зменшення витрат**. Те ж саме стосується і такого показника, як “повна вартість володіння” (який, треба зауважити, є не суто-економічним, але також і маркетинговим показником, що треба обов’язково брати до уваги).

Наприклад, звіт Бюро перепису населення (США) (Lisa R. Wolfisch, Rachael LaPorte Taylor. Open Source at the Census Bureau and FedStats // Proc. of Conf. “Open Source: A Case for e-government”, Washington, D.C., Oct. 16-18, 2002) наводить дані про скорочення витрат від 62 до 100% за проектами публікації даних для МВФ – в порівнянні з використанням пропріетарного ПЗ:

	“Пропрієтарне” ПЗ, \$ тис.	“Вільне” ПЗ, \$ тис.	Скорочення ви- трат
ОС та обладна- ння	80	30	62,5%
Web-сервер	3	0	100%
СУБД	80	12	85%
Програма пошуку	195	5	97,4%
<i>На загал</i>	<i>358</i>	<i>47</i>	<i>86,9%</i>

Дані про структуру бюджету на інформатизацію державних структур м. Києва¹ свідчать, що від 60 до 80 відсотків загальних витрат на інформатизацію припадає (або повинно припадати при використанні ліцензійного програмного забезпечення) на придбання ліцензій у пропрієтарних виробників – тоді як за умови застосування Вільного ПЗ цієї статті витрат просто немає.

Великі суми економії в процесі застосування (=володіння) пояснюються також можливістю легкого перенесення Вільних програм для різного програмного (зокрема і системного) оточення; відсутністю затримок з поставкою, доступністю підтримки від авторів, відсутністю видатків на ліцензування та доступом до програмного коду. У межах конкретного проекту вирішальними аргументами виявились: можливість швидкої прикладної розробки, зниження витрат на підтримку (!) та можливість сконцентруватися на розповсюдженні даних – тобто на основному завданні організації, а не на технології, яка цю роботу забезпечує.

Загалом інформаційні джерела (див. розділ IX цього документу) визначають такі важливі риси Вільного ПЗ, що дозволяють добитися значної економії в ситуації масової експлуатації:

- Існування великого пулу вже готових Вільних програм (замовлення на доробку, модифікацію, адаптацію, локалізацію, документування існуючої програми, тощо – значно дешевше і менш ризиковане, ніж замовлення розробки “з нуля”);
- Право безкоштовного введення до господарчого обороту додаткових екземплярів (відсутні витрати на придбання додаткових ліцензій та їх облік);
- Право на модифікацію та доступ до програмного коду (послуги з виправлення, адаптації та модифікації можуть бути замовлені на конкурентній основі);

¹ (За матеріалами семінару "Проблеми регіональної інформатизації" Наукової Ради з проблеми "Кібернетика" НАН України 21 квітня 2005р., доповідач – Т.І. Олійник, заст. нач. Управління зв'язку, телекомунікацій та інформатизації ГУ транспорту та зв'язку КМДА)

– Можливість переносу програми до іншого програмного або апаратного середовища (до того ж більшість Вільних програм доступні більш ніж для однієї ОС або апаратної платформи);

– Існування кінцевих користувачів в інших секторах народного господарства та приватного ринку послуг (як результати держконтрактів в сфері Вільного ПЗ стають доступні приватним користувачам – так і результати контрактів в приватному секторі – стають доступні державі як одному з кінцевих користувачів, що знижує масштаби витрат);

– Можливість використання Відкритого коду як специфікації де-факто (зменшення витрат на забезпечення сумісності програм, що розробляються або знаходяться у стані розвитку).

2. Не існує загально визнаної методики підрахунку та визначення ТСО: показник є не так економічним, як маркетинговим.

Поза тим – з версії 11 законопроекту (див. Пояснювальну записку до законопроекту) введено економічне обґрунтування для типової державної установи.

Статус	☹	Коментар №	20
Теза (проблема)	<i>Прийняття закону вимагатиме додаткових витрат</i>		
Цитата	<i>“Необхідно звернути увагу на те, що прийняття цього проекту буде вимагати додаткових витрат, і ці витрати можуть бути дуже суттєвими. Так, не визначено, за які кошти і який орган буде проводити фінансування повторного дослідження ринку і підтвердження відсутності альтернатив для подальшого використання відповідного програмного забезпечення... а також за який рахунок буде здійснюватися повне страхування ризиків, що виникли внаслідок застосування закритого комерційного ПЗ, зокрема, за позовами громадян.”</i>		
Рецензент	<i>ГНЕУ</i>		

1. Порушено правила формальної логіки (висновок без достатніх підстав). Із факту, що в тексті законопроекту прямо не вказано, хто (в кожному конкретному випадку!) проводитиме дослідження ринку, і хто (знов-таки, за вимогою – в кожному конкретному випадку!) здійснюватиме страхування ризиків – зроблено висновок про те, що “прийняття законопроекту буде вимагати додаткових витрат”, і що “ці витрати можуть бути (а можуть і не бути? – авт.) дуже суттєвими”. Незрозумілими також є категорії “суттєвості” та “додатковості” витрат в даному контексті.

ті.

Поза тим відповідь на “ресурсні” запитання може бути різною у різних випадках. Наприклад, дослідження ринку можуть вести як спеціалізовані наукові або громадські інститути (які є в розпорядженні держави), так і приватні фірми на конкурсних (що знижуватиме або й нівелюватиме витрати) засадах.

2. Немає причини, через яку питання страхування ризиків від використання закритого комерційного ПЗ – зокрема і за позовами громадян – юридично було б вирішено інакше, ніж страхування будь-яких ризиків взагалі.

Згідно чинного законодавства відповідачем першої черги в цьому випадку повинна бути установа, дії якої призвели до втрат або порушення прав. Але відповідачем другої черги – цілком може бути і постачальник закритого комерційного ПЗ (звісно, за умови коректно складеної угоди між держустановою та постачальником!) В останньому випадку державна установа фінансово не постраждає.

Статус	☹	Коментар №	21
Теза (проблема)	<i>Для роботи з Вільним ПЗ немає кадрів.</i>		
Цитата	<i>“Загальновідомою є проблема низької оплати спеціалістів з інформаційних технологій в держустановах. Використовуване на даний момент комерційне програмне забезпечення є загально розповсюдженим і відомим (наприклад – програмне забезпечення фірми “Microsoft”), і це децю запобігає витоку кваліфікованих кадрів... У разі ж використання Вільного програмного забезпечення треба буде не тільки знайти спеціаліста, але й дати йому змогу (і умови) оволодіти програмним забезпеченням в необхідному обсязі. Крім того, за умов низької обізнаності спеціалістів з програмним забезпеченням, зменшується ймовірність успішної його експлуатації.”</i> <i>“Переважає більшість користувачів ПЗ не вміє користуватися програмним забезпеченням з відкритим кодом”</i>		
Рецензент	<i>ІЗ, ДКЗІ, УАППО</i>		

1. Принциповий момент полягає у трактуванні “кадрового питання”. Слід розуміти, що у розрізі програмування (=виготовлення) та застосування – Вільні (Відкриті) програми не представляють собою нічого принципово відмінного від програм “закритих”, і що

“відкритість” або “закритість” ПЗ – це питання типу застосованої до продукту ліцензії, і (можливо, але не обов’язково!) методики ведення проекту – проте аж ніяк не зміни принципів програмування і не підготовки якихось “окремих фахівців із Вільного ПЗ”.

Таким чином, поняття “нестача фахівців” тут слід звузити виключно до поняття “нестача системних адміністраторів” (які у переліку кваліфікованих кадрів складають нижчу за кваліфікацією ланку відносно програмістів, системних архітекторів, менеджерів софтверних проектів тощо) – та “нестача досвідчених користувачів”. До того ж і гасло про “нестачу системних адміністраторів та користувачів” слід також уточнювати – через те, що загальні принципи роботи прикладного ПЗ, локальних і глобальних мереж, адміністрування користувачів, інсталяції програм на персональні комп’ютери – для обох класів ПЗ є ідентичними (що обумовлено єдиними відкритими базовими стандартами для всього комп’ютерного ПЗ), і лише аспекти практичного використання мають відмінності.

Кадрова проблема також не є специфічною для Вільного ПЗ, хоча поза сумнівом необхідно на державному рівні вирішувати і кадрові проблеми. Наприклад, не можна вважати нормальним, коли державна сфера освіти вкладає величезні кошти у підготовку висококваліфікованих фахівців-програмістів (будь-якого профілю!), які вже за рік – два по закінченні учбового закладу або щезають за кордоном, отримавши “зелену візу” в одній з країн Заходу – або змінюють фах.

Запобігти цьому можна лише через розвиток національної сфери програмування. А такий розвиток на сьогодні доступний саме у сфері Вільного та Відкритого програмного забезпечення. Адже штатні розклади “пропріетарних” компаній є відносно сталими, а за період 2000 – 2003 року навіть зазнали істотного скорочення (за рахунок низки банкрутств, “злиття” та “взаємопоглинання”). Використання ж Вільного ПЗ “генерує” велику кількість малих та середніх профільних компаній, які здатні докорінно змінити ситуацію на внутрішньому ринку програмного забезпечення.

Варто взяти до уваги і той факт, що для Вільного ПЗ існує *розвинена міжнародна система підтримки*, де “консультуючою” стороною виступають не лише місцеві фірми-розробники “вільного” ПЗ – а і вся міжнародна спільнота користувачів та розробників таких програм.

Окрім того, діють автоматизовані та напівавтоматизовані депозитарії для всіх основних типів Вільних операційних систем та програмних комплексів – з допомогою яких користувачі можуть проводити автоматизоване покращення (upgrade) встановленого програмного комплексу, або збирати нові його версії.

Окрім того – “репліки” або “дзеркала” таких депозитаріїв діють і в Україні.

Таким чином базова система підтримки проектів Вільного ПЗ – набагато краща, ніж у “пропрієтарного”. Питання полягає лише в адаптації цієї системи до українських потреб (що здебільшого не перевищує потреб на локалізацію).

2. Більшість так званих “фахівців” з “пропрієтарного ПЗ” в Україні насправді є “фахівцями з контрафактного ПЗ” – тобто “самоучками”, для яких відповідна фірмова документація до програм ніколи не була доступною.

Через широку доступність документації Вільне ПЗ має більший потенціал для вивчення та “генерації” фахівців.

В цьому контексті варто також згадати про сертифікаційні курси, які існують в Україні що для “пропрієтарного” що для “вільного” ПЗ: наприклад, ряд курсів за тематикою Вільних ОС веде “Квазар-Мікро”.

Статус	☺	Коментар №	22
Теза (проблема)	<i>Вільне ПЗ важко шукати, і невідомо, хто його розробляє.</i>		
Цитата	<i>“Вільне ПЗ треба знайти або розробити... Незрозуміло, хто, у разі потреби, розробить програмне забезпечення...”</i>		
Рецензент	ІЗ		

Проблема пошуку Вільного ПЗ освітлена у відповіді на попереднє зауваження (міжнародні та локалізовані депозитарії) (див. також розділ 1 коментаря № 26).

Проблеми розробки локалізованого Вільного ПЗ частково вирішуються наявними в Україні силами (перелік учасників конференції з Вільного ПЗ у вересні 2002 року містив понад 200 учасників, включаючи до 60 представників юридичних осіб, 2004 – близько 300 учасників).

Проблема розробки оригінального Вільного ПЗ (взагалі) – принципово тотожна проблемі розробки оригінального пропрієтарного ПЗ, і жодним **не залежить від типу ліцензії**. Якщо, звісно, не враховувати таких додаткових можливостей Вільного ПЗ, як повторне використання коду, тощо... Тобто розробляти і Вільне, і “пропрієтарне” ПЗ може один і той самий розробник.

Поза тим слід мати на увазі, що в Україні щорічно випускається велика кількість фахівців з програмування широкого профілю, і проблема залучення їх до роботи в економічному просторі держави, а не поза ним –

є організаційною і політичною, а не технічною. Частково цю проблему якраз і вирішує проект Закону, пропонуючи створення в країні умов для появи і розвитку великої кількості підприємств-розробників ПЗ. Для їх старту не потрібні жодні інвестиції, окрім внутрішнього замовлення власне на програмний продукт.

Статус	●*	Коментар №	23
Теза (проблема)	<i>Вільне ПЗ в принципі не забезпечується гарантією та підтримкою</i>		
Цитата	<p><i>“Виробник Вільного ПЗ несе відповідальність і підтримує Вільне ПЗ виключно “з власної доброї волі”, на відміну від виробника комерційного ПЗ, який виконує це в рамках зобов’язань перед покупцем”.</i></p> <p><i>“Для таких (пропрієтарних – Авт.) програм компанії-власники забезпечують створення системи підтримки їх використання, оновлення, навчання користувачів і т. ін...”</i></p>		
Рецензент	<i>ІЗ, ДКЗІ</i>		

Помилка. **Режим підтримки ПЗ та гарантій на ПЗ ніяк не пов’язаний з моделлю ліцензування** (тобто з тим, “пропрієтарним” “вільним” або якимось іншим є ПЗ) – і як правило становить зміст окремої угоди (або частини комплексної угоди) між виробником ПЗ та користувачем. Отже, гарантійні умови та умови підтримки є питанням окремих договірних відносин.

“Загальна практика роздрібного розповсюдження програм, як вільних, так і “пропрієтарних” – пише Максим Отставнов (фонд "Нова економіка") – звичайно включає відмову від гарантій з приводу можливості застосування; такі контракти прийнято оформлювати як окремі контракти на обслуговування”.

І зрозуміло, чому: за умови роздрібного або OEM-продажу автор (або публішер, тобто видавець) програми ніколи не знає, на якому точно обладнанні та в якому точно програмному оточенні програму намагатимуться використати...

Якщо автори цього зауваження знайдуть (фізично, або через Інтернет) на будь-який сайт розробника Вільного ПЗ (для прикладу можна спробувати RedHat, KSILinux, AltLinux, тощо) – вони обов’язково знайдуть пропозиції та форми угод додаткової підтримки – поруч з умовами стандартної підтримки через он-лайнкові тематичні конференції. Такі угоди можна знайти і на сайті практично будь-якого “пропрієтарного” розробника.

Окрім того: ніякої “підтримки” за вкрадене (!) у пропрієтарного виробника ПЗ ще ніхто отримати не зміг. Так само, як немає повноцінної підтримки проданого за найдешевшими ліцензіями (для сфер науки, освіти, для державних закладів, роздрібною) пропрієтарного ПЗ в Україні (а Україна якщо купує ліцензії, то саме такі, найдешевші). Вільне ПЗ тут має хоча б ту перевагу, що примірник програми може бути отриманий безкоштовно на законних підставах...

Статус	☺	Коментар №	24
Теза (проблема)	<i>В Україні відсутня система підтримки розробки та розповсюдження ПЗ з відкритим кодом</i>		
Цитата	<i>“Відсутня система підтримки розробки та розповсюдження ПЗ з відкритим кодом”.</i>		
Рецензент	<i>ДКЗІ</i>		

1. Ефективна підтримка **розробки** ПЗ з відкритим кодом існує на міжнародному рівні: немає виняткової технічної потреби створювати український аналог такої системи.

2. Підтримка **користувачів**. Частково проблему вирішує наявність розвинутої міжнародної системи підтримки користувачів через тематичні конференції. Таким чином глобально питання організації локалізованої підтримки користувачів зводиться до завдання локалізації.

Питання розповсюдження Вільного ПЗ та створення **системи підтримки кінцевих користувачів** власне в країні - є об'єктом запропонованого разом із проектом Закону **проекту** Концепції державної політики у галузі використання Вільного ПЗ, яка передбачає початкове бюджетне фінансування комплектації, випуску примірників та створення розгалуженої системи підтримки користувачів Вільного ПЗ на базі регіональних серверів. Такої “національної” системи підтримки кінцевих користувачів не має нині жоден “пропрієтарний” виробник.

2. Із “закритим” ПЗ ситуація така ж сама, а подекуди – й гірша. Наприклад, київський телефон підтримки кінцевих користувачів продуктів Microsoft лише переключає користувача на московську лінію, де менеджер просить «говорить по-руськи», бо не розуміє української мови; за кожним складним технічним запитанням сам московський центр звертається до європейського – бо в московському представництві немає технічних фахівців відповідної кваліфікації...

Статус	☺	Коментар №	25
Теза (проблема)	<i>Створення безкоштовних аналогів для спеціалізованих програм за рахунок ентузіазму розробників є неможливим</i>		
Цитата	<i>“Створення безкоштовних аналогів для великих спеціалізованих програм за рахунок ентузіазму розробників сьогодні є неможливим”.</i>		
Рецензент	<i>ДКЗІ</i>		

Поверховий погляд на проблему.

1. Не враховано, що створення та розповсюдження Вільного ПЗ спирається на цілком логічні і перевірені бізнес-схеми. З огляду на це є помилковим припущення, що система розробки Вільного ПЗ ґрунтується виключно на ентузіазмі розробників.

Варто навести хоча б кілька джерел отримання Вільного ПЗ, що не ґрунтуються на “чистому ентузіазмі”, проте широко практикуються розробниками:

- випуск одного і того ж ПЗ під різними типами ліцензій (наприклад – під “пропрієтарною” та “вільною” ліцензією) – для різних схем (галузей) застосування (це дозволяє BSD-стиль ліцензування);

- трансляція вже готового ПЗ під нову операційну систему із зміною типу ліцензування;

- розробка Вільного ПЗ на основі іншого, вже готового, але такого, що має недостатню для даного проекту функціональність (=використання депозитаріїв Вільного ПЗ та повторне використання програмного коду);

- розробка Вільного ПЗ з орієнтацією на найнижчу ціну екземпляру (принцип отримання необхідного обсягу коштів з великого накладу замість отримання необхідного обсягу коштів від великої ціни за екземпляр);

- паралельна розробка версій ПЗ під різними ліцензіями для різних ринків (як всередині держави, так і на міжнародному ринку);

- випуск ПЗ з орієнтацією на підтримку і обслуговування кінцевих користувачів, а не на високу вартість окремого екземпляру.

2. Не завжди потрібні саме аналоги якихось конкретних спеціалізованих програм: через те, що для Вільних операційних систем існують схожі за функціональністю Вільні ж прикладні програми – в більшості випадків достатньо сумісності форматів даних.

Статус	☺	Коментар №	26
Теза (проблема)	<i>Вибір Вільного ПЗ вкрай обмежений. Абсолютна більшість спеціалізованих програм є пропрієтарними, і для них не існує еквіваленту серед ПЗ з відкритим кодом. Лише пропрієтарні програми забезпечуються підтримкою... Програми для управління великими системами є лише пропрієтарні...</i>		
Цитата	<p><i>“Стосовно ПЗ з відкритим кодом, то вже існують прийняті до загального вжитку програми, які здатні забезпечити підтримку на окремих обчислювальних пристроях (в основному, персональних комп’ютерах та невеликих серверах) найбільш загальних завдань... До цих програм належать: Unix-подібні операційні системи; текстові редактори для таких операційних систем; програми для перегляду веб-сторінок (браузери) та роботи з електронною поштою; веб-сервери...”</i></p> <p><i>Одночасно слід зазначити, що абсолютна більшість спеціалізованих програм, що створені для управління великими системами, є пропрієтарними, і для них не існує еквіваленту серед програмного забезпечення з відкритим кодом. Навіть у тих випадках, коли створюється спеціалізована програма для операційної системи з відкритим кодом – вона поширюється її власником в режимі пропрієтарного програмного забезпечення...”</i></p> <p><i>“На сьогоднішній день не існує серйозних, рівня великого підприємства чи корпорації, рішень для систем управління базами даних, які були б побудовані за принципами ВПЗ”</i></p>		
Рецензент	<i>ДКЗІ, УАППО</i>		

Ряд неточностей, які в сумі приводять до негативного висновку.

1. Рецензенти позиціонують ПЗ з відкритим кодом лише як таке, що здатне вирішувати найбільш загальні завдання на рівні персональних комп’ютерів та невеликих мереж. Такий “аналіз” ринку не є коректним, через складність та багатосегментність самого ринку, а також необхідність врахування низки географічних та інших факторів.

Наприклад, якщо розділити ринок на найбільш значимі сегменти, то отримаємо таку картину (усереднені дані DataQuest + IDC Data Group за 2003 рік):

Сегмент	Вільне ПЗ	Пропріетарне ПЗ
Глобальні мережі (Інтернет)	Абсолютне домінування (>70 відсотків)	Близько 30 відсотків, проте з них близько 20 – пропріетарні версії Unix-систем
Локальні мережі та рішення корпоративного рівня	Близько 35 – 40 відсотків; аналіз ускладнений через використання “змішаних” рішень	Нечітке домінування (понад 60 відсотків) аналіз ускладнений через використання “змішаних” рішень
Локальні мережі середнього та малого бізнесу	Абсолютне домінування (до 80 відсотків)	Близько 20 відсотків
Елементарні (2-3 ПК) однорангові локальні мережі	Менше 10 відсотків	Абсолютне домінування (близько 90 відсотків)
Операційні системи ПК	Близько 20 відсотків	Абсолютне домінування (близько 80 відсотків)

Якщо аналізувати ринок за географічним показником – то побачимо, що, наприклад, в США та в європейському регіоні домінують пропріетарні програмні системи, а в азійсько-тихоокеанському регіоні – Вільні (наприклад, 34 відсотки поставок всіх Вільних операційних систем в 2001 році прийшлося саме на азійсько-тихоокеанський регіон).

А для “пострадянського” регіону питання розповсюдження того або іншого типу ліцензій або відповідного ПЗ взагалі не має сенсу – адже більшість інсталяцій (до 92 відсотків прикладних програм за даними на початок 2001 року, близько 85 відсотків за даними на початок 2005 року) є взагалі неліцензійними (тобто власники ПК купують ПЗ на ринку, не цікавлячись типом ліцензії і питанням правомірності продажу ПЗ конкретним продавцем, – що цілком закономірно, тому що покупець не зобов’язаний перевіряти законність діяльності продавця).

Щодо вузького функціонального спектру Вільних програм – то навіть незважаючи на те, що автори зауваження явно звужують функціональність перелічених напрямків застосування (використовуючи, наприклад, дефініцію “текстовий процесор” замість “офісний пакет”, адже в “офісний пакет” стандартно входять електронні таблиці, програма створення презентацій, програма бізнес-графіки, редактор математичних формул, тощо) – цю тезу легко спростувати. Варто лише звернутись до першого-ліпшого депозитарію Вільних програм та проектів, і подивитись на статистичні дані щодо спектру та функціональної направленості доступних програм і рішень.

Так, лише на одному сервері <http://freshmeat.net> за станом на 9 березня 2005 року наявні **36511** окремих програмних розробок (і **158910** програм якщо рахувати окремі релізи (версії)) за всім спектром можливої тематики (див. <http://freshmeat.net/stats/>). Ці програми поширюються як Вільні, і доступні для завантаження через Інтернет. Не кажучи вже про те, що для Вільних операційних систем, які підтримуються виробником (Debian, наприклад) – кількість пакетів (функціонально-закінчених програмних розробок) перевищує тисячі (більш як 8000 для нашого прикладу, ОС Debian).

Цікаво у зв'язку з цим проаналізувати також кількість проектів, що знаходяться в стані інтенсивної розробки лише у межах одного центрально-європейського серверу (Німеччина), за даними спеціалізованого сервера розробників www.berlios.de/ (стан на грудень 1992 року):

Communications (52 projects)	Printing (3 projects)
Database (24 projects)	Scientific/Engineering (38 projects)
Desktop Environment (22 projects)	Security (15 projects)
Documentation (16 projects)	Software Development (79 projects)
Education (22 projects)	System (55 projects)
Games/Entertainment (39 projects)	Terminals (4 projects)
Internet (95 projects)	Text Editors (10 projects)
Multimedia (37 projects)	Other/Nonlisted Topic (20 projects)
Office/Business (31 projects)	Разом 562 проекти

З цих даних цілком зрозуміло, що мову слід вести не про обмеженість спектру доступного Вільного програмного забезпечення – а про проблему локалізації та адаптації відповідних рішень і програм **для українського ринку**, що якраз і вирішує законопроект та проект Концепції переходу на Вільне ПЗ. А також – про необхідність цілеспрямованих програм трансляції (“портування”) тих (як правило - допоміжних) програм, які необхідні для масового використання в держсекторі, проте відсутні у версіях для Вільних операційних систем.

2. ПЗ для публічних сервісів та офісних потреб, щодо яких виставляє вимоги законопроект – то вони підпадає під правило “80 на 20”: 80 відсотків потреб забезпечують 20 відсотків пропозицій. Так, операційні системи, офісне ПЗ, Інтернет-браузери та програми електронної пошти, засоби контролю та адміністрування локальних мереж та елементарні засоби організації колективної роботи – задовольняють більше 80 відсотків загальних потреб в ПЗ для держсектору – а експерти ДКЗІ підтверджують, що саме для цього сегменту рішення у сфері

Вільного ПЗ існують.

Що ж до ПЗ спеціалізованих комплексів та внутрівідомчого користування – то законопроект передбачає широкі можливості використання в цих сегментах будь-якого ПЗ.

3. Щодо поширення спеціалізованих програм лише як пропрієтарних – то тип ліцензування і факт спеціалізованості програми не мають очевидної кореляції.

Так, тиражування (тобто здійснення лише одного з майнових прав) Microsoft Windows та MacOS 6 – 8x, Caldera Linux – *неправомірне* без спеціальної угоди з володарем прав (тобто відповідно до типу застосованої ліцензії). А тиражування Corel Linux, RedHat, AltLinux, окремих версій ядра Mac OSX тощо – *правомірне*. Тиражування операційної системи Соляріс (Solaris) *версії 6 – неправомірне*, а *версії 7 – правомірне*, а версії 9 – *знову неправомірне*. Тиражування спеціалізованого пакету Microsoft Office – *неправомірне*. А Open Office.org та більш як 20 похідних офісних комплектів – *правомірне*. Тиражування графічного редактора Adobe Fotoshop *неправомірне*, а Gimp – *правомірне*. Тиражування програми тримірної графіки Caligari TrySpace *неправомірне*, хоча існують безкоштовні версії – а всього комплекту програм тримірної графіки OpenVRML – *правомірне за ряду умов...*

А що вже до *використання...*

Цей перелік можна продовжувати: від демонструє, що проблема ґрунтується не на чітких закономірностях, жорстко “прив’язаних” до “пропрієтарної” або “відкритої” моделі ПЗ – а на політиці розповсюдження версій продукту щодо кожного конкретного видавця. І що на цю політику цілком можна впливати методом формування пропозицій місцевого ринку.

4. Кінець-кінцем – наводимо цитату з поважного джерела (Звіт про Linux-конгрес, що проведено у Москві Hewlett-Packard та Oracle, подробиці – <http://www.cnews.ru/topnews/2002/12/17/content6.shtml> , яка добре ілюструє хибність думки про те, що Вільне ПЗ (зокрема Linux) не використовується або майже не використовується “для управління великими системами”:

“По прогнозам IDC, сегодня ОС Linux является одной из наиболее динамично развивающихся операционных систем, и в ближайшие годы станет основной платформой для корпоративных решений...

Как заявили специалисты из Hewlett-Packard, их компания рассматривает ОС Linux как одну из базовых ОС в секторе корпоративных информационных приложений, за счет ее возможности поддерживать высокопроизводительную архитектуру-

ру IA-64...

Копания Oracle, по словам ее представителей, была настроена на поддержку ОС Linux с момента появления этой платформы, и стала первым поставщиком, предложившим поддержку ОС Linux в своих коммерчески доступных продуктах - реляционной СУБД, сервере приложений и полном наборе инструментов разработки. Oracle уделяет большое внимание разработке решений, позволяющих строить информационную инфраструктуру экономно. Технология Real Application Clusters в СУБД Oracle9i позволяет корпоративным заказчикам сократить расходы на внедрение и администрирование СУБД. По мнению представителей Oracle, кластерное решение Oracle в сочетании с серверами HP на базе процессоров Intel и ОС Linux является достойной альтернативой дорогостоящим вычислительным системам и идеально подходит для растущих организаций...

Корпорация Intel поддерживает ОС Linux наравне с остальными операционными системами - в среде Linux работают серверы Intel, решения для встраиваемых систем, сетевые и прочие продукты. *В целом Intel давно и плодотворно сотрудничает с сообществом разработчиков ПО с открытыми исходными кодами.* Так, в преддверии выпуска первого процессора семейства Intel Itanium специалисты корпорации Intel совместно с отраслевыми разработчиками провели большую работу по переносу ОС Linux и инструментальных средств на новую платформу. Intel разрабатывает программные продукты для Linux: оптимизирующие компиляторы для C/C++ и Fortran, высокопроизводительную библиотеку Intel Integrated Performance Primitives (IPP), реализующую множество функций - например, обработки сигналов и изображений...

В сочетании же с кластерным решением Oracle и техникой HP ОС Linux является не только экономичной, но и надежной, масштабируемой, защищенной платформой, утверждают представители Oracle. По их словам, кластерное решение на ОС Linux является достойной альтернативой дорогостоящим RISC-серверам и намного надежнее аналогичного решения на ОС Windows.

В Intel также считают, что в последние годы ОС Linux получила признание на корпоративном рынке, в том числе как основа для построения решений для бизнес-критичных задач..."

Довідка: за даними авторів в Українському бізнес-секторі на весну 2002 року працювало лише 4 комп'ютерних кластерних комплекси на базі 64-бітної архітектури IA-64, всі – у банківській сфері. За станом на 2005 рік ця ситуація кардинальних змін не зазнала. Причина проста: в Україні

поки що немає “великих систем”, для яких ефективним було б застосування стандартних для західного корпоративного ринку рішень...

Статус	☹️ 😊 😞	Коментар №	27
Теза (проблема)	<i>В проекті не вказаний єдиний державний орган, який видаватиме ліцензії на програмне забезпечення</i>		
Цитата	<i>“В разі якщо проектом передбачено видачу ліцензії на програмне забезпечення... то необхідно вказати, який саме орган буде видавати ліцензії, і які саме ліцензії мають видаватися, а також умови, за якими будуть видаватися такі ліцензії...”</i>		
Рецензент	ІЗ		

1. Намагання “заліцензувати” якомога більше областей діяльності – є, на думку авторів законопроекту (а також, наприклад, Держкомпідприємництва) – вкрай негативним.

У сфері виробництва програмного забезпечення якась “**централізована діяльність із видачі ліцензій**” взагалі **покишена** жодного змісту з огляду на велику кількість типів ліцензій на ПЗ взагалі і величезне розмаїття програмних засобів зокрема. У відношенні до Вільної ліцензії проведення повторного “державного ліцензування” тим більше є нонсенс: ширших майнових прав користувачеві надати неможливо, а звуження таких прав призведе до автоматичної втрати Вільної ліцензії...

В цілому умови ліцензування є предметом виключно відносин власника прав на ПЗ та користувача – хто б конкретно у ролі власника/користувача (фізична особа, юридична особа, держава) не виступав.

Імовірно, що автори аргументу переплутали проблему ліцензування з проблемою сертифікації – тобто процесу “документального підтвердження відповідності продукції певним вимогам, конкретним стандартам або технічним умовам”.

Зрозуміти таку помилку можна, тому що за реальними прецедентами ряд відомчих актів дійсно намагається “підмінити” ліцензування (як дозвіл на певну діяльність) – сертифікацією. Так, пункт 4 Наказу Міністерства освіти та науки № 783 запроваджує “**обов’язкову сертифікацію в державній системі УкрСЕПРО програмного забезпечення, що створюється або локалізується**”. Проте такі намагання є незаконними з огляду на діюче українське та міжнародне законодавство, де сертифікація є добровільною справою виробника.

(Принагідно: за станом на листопад 2000 року працівники УкрСЕ-ПРО взагалі не мали інформації про сертифікацію в Україні якоїсь іншої операційної системи, окрім Microsoft Windows, підтверджували необов'язковість сертифікації ПЗ в Україні, а у якості прикладу Вільної ліцензії – цитували пропрієтарну ліцензію OLB фірми Microsoft...)

2. Щодо трактування терміну “Ліцензія” в контексті розповсюдження комп'ютерних програм – див. Коментар № 35.

Статус	☹	●	Коментар №	28
Теза (проблема)	<i>Де-факто в Україні стандартом є використання пропрієтарного ПЗ, через те що виробник пропрієтарного ПЗ несе відповідальність за його використання</i>			
Цитата	<i>“...В Україні стандартом де-факто стало використання ПЗ, побудованого за принципами та концепцією ППЗ (пропрієтарної моделі – Авт). Такий стан речей пов'язаний з розповсюдженням в нашій країні акцепції більш перевіреної часом концепції ППЗ, за якою відповідальність за належне функціонування та забезпечення розвитку за життєвим циклом ПЗ, повною або частковою мірою покладається на виробника ПЗ...”</i>			
Рецензент	УАППО			

1. Відповіді щодо гарантійних та інших обов'язків подані в коментарі № 23 (гарантійні зобов'язання не залежать від типу ліцензії).

2. Проте наявна інша цікава помилка – ситуаційна. Ніякої “відповідальності” на пропрієтарного виробника того ПЗ, яке нині використовується в Україні, покласти не можна – через те, що:

а) переважна більшість ліцензій на пропрієтарне ПЗ містить спеціальний пункт про зняття з виробника відповідальності за наслідки використання ПЗ;

б) за статистикою близько 90 відсотків ПЗ в Україні використовувалися неліцензійно – тобто без прийняття користувачем умов тієї або іншої ліцензії (і особливо – пропрієтарних ліцензій). Таким чином, основна маса користувачів ніколи не могла скористатись підтримкою “пропрієтарних” виробників: адже за таку підтримку ніколи не сплачувалися гроші.

Законопроект запропонований саме як захід для забезпечення передумов масового використання ліцензійного ПЗ – незалежно від типу ліцензії.

3. Розвиток програмного продукту ніяк не залежить від моделі його

ліцензування. Такий розвиток планує та забезпечує фірма, яка веде відповідний продукт як основу або частину власних ринкових пропозицій.

4. “Концепція ППЗ” не є “більш перевіреною часом”. Початок руху Відкритого ПЗ датується 1968 роком, тобто появою мережі ARPANET, яка одразу ж почала використовуватися і як середовище для розробників Вільного ПЗ. В 1969 році було опубліковано другу версію UNIX, яка дороблялася саме як Вільна ОС в університетському середовищі всі 70-ті роки... Звичні ж для більшості Рецензентів пропріетарні ОС з’явилися в широкому доступі лише в середині 80-х: їх популярність була пов’язана з використанням “дружнього” для кінцевого користувача графічного інтерфейсу. Варто зауважити принагідно, що концепція графічного інтерфейсу була “позичена” з відкритої розробки лабораторії Hewlett-Packard, а, наприклад, Windows 2000 – XP є в певному розумінні і розвитком ядра Digital Unix... Це свідчить, що високий рівень конвергенції ідей та технологій в сфері ПЗ не можна не брати до уваги.

В цьому контексті слід говорити не про “перевіреність часом” – а про бурхливий розвиток графічних програм та “оболонки” для Вільних операційних систем в останні 4 роки...

5. Вже відзначалось, що питання підтримки та розвитку програмного продукту не залежить від типу ліцензії.

Статус	Коментар №	29
Теза (проблема)	<i>Використання Вільного ПЗ погіршить стан освітніх закладів</i>	
Цитата	<p><i>“Положення... законопроекту вводять механізм отримання державними науковими та освітніми закладами пропріетарного комерційного ПЗ лише за умови попередньої оплати авторських прав з власного бюджету або за умов легітимного безкоштовного отримання ліцензій на ППЗ.</i></p> <p><i>За умов недостатнього бюджетного фінансування наукових та освітніх закладів, та, зважаючи на той факт, що процедура формування бюджетів цих закладів по відношенню до видаткових статей, пов’язаних з придбанням ЗПЗ, ускладниться... рівень технологічної конкурентоспроможності наукових та фахових кадрів погіршиться.”</i></p>	
Рецензент	УАІПО	

1. Бюджет окремого закладу бюджетної сфери складається а) з частини державного бюджету (власне результату процесу “бюджетування”);

б) з додаткових коштів, що знаходяться до бюджету закладу від його легальної бізнес-діяльності (якщо таке уможливлено структурою закладу та законодавством). Таким чином вимога законопроекту є ні чим іншим, як вимогою сплачувати гроші за відповідні пропріетарні ліцензії – що є і основною ідеєю, наприклад, “Концепції легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням”...

Зауваження сприймається, таким чином, як обґрунтування подальшого використання неліцензійного ПЗ в закладах наукової та освітньої сфери.

2. Використання Вільного ПЗ може лише збільшити технологічну конкурентоспроможність в освітніх та наукових закладах.

По-перше – через ціновий фактор (тобто принципову можливість отримати необхідну кількість додаткових копій ПЗ безкоштовно, так само як можливість і самостійно дублювати будь-яку документацію, що поставляється з “коробковою” копією ПЗ, або доступна іншим чином).

По-друге – через фактор широкої доступності ліцензійного ПЗ для учнів в аспектах обміну, копіювання, вільної передачі програми одне одному, тощо.

По-третє – через відкритість програмного коду, що дає можливість вивчати не лише графічний інтерфейс програми – а й принципи її функціонування, а також покращувати і модифікувати програму. З огляду на це використання пропріетарного (“закритого”) ПЗ в навчальній сфері є вкрай небажаним.

Статус	⊕ +	Коментар №	30
Теза (проблема)	<i>Законопроект слід узгодити із Законом України “Про авторські і суміжні права”.</i>		
Цитата	<i>“Згідно зі статтями 24 та 31 цього Закону особа, яка правомірно володіє примірником комп’ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму... 1) внести до комп’ютерної програми зміни (модифікації)... декомпілювати комп’ютерну програму... з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп’ютерною програмою,.. вивчати, досліджувати функціонування комп’ютерної програми з метою вивчення ідей та принципів, що лежать в основі її функціонування...”</i>		
Рецензент	<i>Мінюст</i>		

Анекдотичність ситуації полягає в тому, що Закон України “про авторські та суміжні права” не протирічить умовам застосування Вільних

ліцензій *безпосередньо* (хоча має суттєві опосередковані обмеження для використання Вільного ПЗ в статтях, які регулюють норми авторського відшкодування за використання інтелектуальної власності).

А от застосування пропрієтарного програмного забезпечення, якщо суворо дотримуватись цього Закону – нині в Україні є неможливим. В першу чергу – через те, що майже будь-яка пропрієтарна ліцензія недвозначно забороняє декомпіляцію та модифікацію комп'ютерних програм (і якщо в тексті ліцензії є відповідне “послаблення” щодо “вимог місцевого законодавства” – то за фактом програмний код однаково не надається).

Таким чином, формально в Україні застосування, приміром, програмного забезпечення фірми “Microsoft” є незаконним через невідповідність “майкрософтівських” ліцензій (та практики) статтям 24 та 31 Закону України “Про авторські та суміжні права”...

З іншого боку – визначення та інструкції, які надаються представникам преси та силовим органам з метою визначення “ліцензійності” або “неліцензійності” програмного забезпечення – унеможливають і використання Вільного програмного забезпечення, шляхом “інституалізації” виключно форм та методів **оформлення** пропрієтарного ПЗ. Цитуємо інструкцію, опубліковану "Українським центром ліцензійного ПЗ" (мовою оригіналу):

“Необходимо предьявить “счет-фактуру от компании-поставщика, расходную накладную, по которой получено ПО, упаковку (коробки), сопровождающую документацию и наклейки с голограммами, которые должны быть прикреплены на видном месте системного блока”

Через те, що вказані зовнішні характеристики “вільні” програмні продукти мають лише в окремих випадках, а отримати ці програми можна (не порушуючи міжнародних законів і юридичних норм!) і зовсім безкоштовно, зокрема як файл або набір файлів через мережу Інтернет – доводиться констатувати, що у протиріччя з діючим законодавством, ***в сфері розробки ПЗ в Україні формується прецедентна система отримання прибутків шляхом “юридичного підприємництва”, тобто переслідування не лише порушників, а й добросовісних користувачів програм судово або адміністративно.***

Отже, узгоджувати потрібно не так окремі українські закони з окремими українськими законами (хоча і такий процес є необхідним) – як українське законодавство з міжнародним правом в питаннях застосування всесвітньо-прийнятих типів ліцензій. Ця проблема стосується також і наступного зауваження.

Статус	☹ ☺	Коментар №	31
Теза (проблема)	<i>Міжнародні стандарти визначено в законопроекті як національні стандарти, що не передбачено Законом України "Про стандартизацію"</i>		
Цитата	<i>"...В статті (законопроекту – Авт.) визначено механізм запровадження міжнародних стандартів як національних стандартів... Пункт 1.6. (1.18 в новій редакції – Авт.) статті 1 проекту слід доопрацювати з урахуванням Закону України "Про стандартизацію", який є базовим у сфері стандартизації, і зокрема статті 11 цього Закону, де сказано, що залежно від рівня суб'єкта стандартизації... розрізняють: національні стандарти, кодекси ustalеної практики та класифікатори, прийняті чи схвалені центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації, видані ним каталоги та реєстри загальнодержавного застосування, стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови, прийняті чи схвалені іншими суб'єктами, що займаються стандартизацією..."</i>		
Рецензент	<i>Мінюст</i>		

Трактування національної системи стандартів як вищої за міжнародні стандарти може мати сенс за умови суттєвої "закритості" країни (феномен "залізної завіси"), або у тих сферах, де споживається здебільшого вітчизняний продукт. Однак такий підхід призводить до серйозних протиріч, коли йдеться про продукцію високотехнологічних галузей, аналогів якої не виробляють в середині країни. Саме невизнання міжнародних стандартів, з одного боку, і відсутність відповідної за рівнем технічної бази для проведення власної стандартизації продуктів, що їх аналогів внутрішній виробник не випускає – призводить до ситуації, коли процес "української стандартизації" перетворюється лише на додатковий податок на високотехнологічну продукцію. В Україні це повною мірою стосується як апаратного, так і програмного комп'ютерного забезпечення.

Так само, як країна, яка взагалі не виробляє напівпровідників сучасного рівня, не може *інакше, ніж суто-формально*, сертифікувати партію сучасних процесорів – вона не може інакше, ніж формально, сертифікувати і, наприклад, сучасні операційні системи або прикладні програми, якщо не має розвинутого виробництва ПЗ співмірного рівня складності ("промислового виробництва ПЗ" в термінах законопроекту). Звісно, якщо тільки внутрішній розробник не бере участі у відповідних міжнародних проектах розробки та локалізації прикладних програм.

Факти ж такої участі – є нині здебільшого фактами розробки та локалізації Вільного ПЗ, оскільки лише за умови застосування Вільних ліцензій сторонній розробник має доступ до програмного коду.

Проблема, вочевидь, вирішується:

1) визнанням формальності української системи сертифікації продуктів, структура та якість яких не може бути перевірена та протестована через відсутність у сертифікаційної системи відповідної бази та фахівців;

2) Переорієнтацією української системи сертифікації програмних засобів на аспекти локалізації та адаптації програмних продуктів (або норм та принципів такої роботи);

3) Підписанням міжнародних угод про визнання основних систем міжнародної стандартизації як рівних за дією національним (принаймні, у сфері розробки програмного та апаратного забезпечення для комп'ютерів).

Статус	☺	Коментар №	32
Теза (проблема)	<i>Дотримання правил нормопроектувальної техніки</i>		
Цитата	<i>"...У вітчизняній нормопроектувальній техніці не застосовується така нумерація частин і пунктів, як це запропоновано проектом... Закону (1.1., 5.1., 6.2.1. та тому подібне)"</i>		
Рецензент	<i>Мінюст</i>		

В документі "Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки" Юридичного управління Секретаріату Верховної Ряди України", з цього приводу сказано:

"Нумерація розділів, глав, статей є наскрізною у відповідності з порядковим номером, що не змінюється при внесенні змін до закону..."

Законопроект поділяється на статті, які можуть поділятися на частини і пункти. Частини статей і пунктів, у свою чергу, можуть поділятися на абзаци і підпункти. Нумерація статей здійснюється арабськими цифрами. Коли стаття велика і містить декілька частин, вони для зручності застосування також нумеруються... Частини статті - це завжди правова норма, а пункт - окреме питання. Пункти також нумеруються цифрами або буквами."

Через складність структури законопроекту і необхідність розміщен-

ня перехресних посилань між статтями та частинами статей – в нумерації його статей витримано саме вказані вище вимоги Секретаріату.

Така ж нумерація використовується в багатьох інших документах українського законодавства. Для прикладу варто подивитися хоча б такий нормотворчий документ, як Регламент Верховної Ради України, який визначає не те що окремі норми – а самі нормативні правила прийняття будь-яких законодавчих норм. Наприклад:

Стаття 2.1.2.

1. Чергові сесії скликаються Президією Верховної Ради в порядку, визначеному ст.2.3.1. Тривалість сесії визначається Верховною Радою...

Застосований в даному випадку тип нумерації дозволяє краще сприймати складний за змістом та структурою документ, і більш точно апелювати до окремих його положень, ніж інші типи нумерації, або документи, скомпоновані за принципом "щільного тексту". Власне, йдеться про стандартний тип нумерації, що широко застосовується в діловодстві.

Статус	☛	Коментар №	33
Теза (проблема)	<i>Незрозуміло, на яких умовах можна все ж таки розповсюджувати програми...</i>		
Цитата	<i>"...Деякі положення проекту неоднозначно, що не є прийнятним в законодавчих актах (ст.ст.2,6,7 проекту, наприклад, на яких умовах можна все ж таки розповсюджувати копії програми?)."</i>		
Рецензент	ГНЕУ		

Умови розповсюдження програмного забезпечення залежать від ліцензії, під якою розповсюджується конкретне програмне забезпечення. В статті 1 законопроекту вичерпно характеризувано типи ліцензій, про застосування яких йдеться в законопроекті. Подані в статті 1 визначення є цілком вичерпними і прозорими. Таким чином, дізнатись, наприклад, що Вільні програми в цілому можуть розповсюджуватись вільно, а "закриті" – не можуть розповсюджуватись користувачем взагалі – можна, прочитавши статтю 1 ("Визначення термінів") законопроекту.

Разом з тим слід зауважити, що варіантів Вільних ліцензій, як і "закритих" пропріетарних ліцензій – існує багато. Тож конкретні аспекти щодо розповсюдження кожного конкретного програмного продукту можна прочитати в ліцензії на відповідних програмний продукт.

Законопроект рекомендує переважне використання в держсекторі Вільних програм і Вільних ліцензій, які дозволяють, відповідно, вільне розповсюдження (від дублювання до серійного виробництва) більшості

програмних продуктів. Проте в держсекторі використовується не одна, а багато комп'ютерних програм. І не всі вони, згідно навіть тексту законопроекту, обов'язково повинні бути Вільними.

Статус	+	Коментар №	34
Теза (проблема)	<i>Дотримання правил техніко-юридичного оформлення документу. Більш повне розкриття термінології предметної області.</i>		
Цитата	<i>"Деякі статті проекту не мають предмету регулювання... не відповідають одна одній... Законодавче поле України не містить такої категорії, як "блокуючий" пакет акцій,.. "бізнес-підприємств"... Необхідно визначити, який саме орган буде визначати точну дату та механізм втрати дозволу (на використання невідповідного ПЗ – Авт.)... Стаття 1, стаття 2 та стаття 13 проекту містять певні розрізнені визначення... Проект містить нумерацію статей та пунктів, що повторюється..."</i>		
Рецензент	<i>ГНЕУ, МЕУ</i>		

Вимоги до вдосконалення техніко-юридичного оформлення проекту Закону максимально повно враховані починаючи з 10 версії законопроекту (від 15.02.2003).

Зокрема, на вимогу рецензентів в статті 1 законопроекту "Визначення термінів" – дане додаткове визначення термінів "Програмний продукт", "Програмна бібліотека", "Активи", "Вартість володіння активом", "Державна установа", "Державні підприємства", "Наукові заклади", "Суб'єкти державного сектору", "Основна діяльність суб'єкту державного сектору", "Господарча діяльність суб'єкту державного сектору", "Державні послуги", "Специфічні потреби", "Промислове виробництво програмного забезпечення", "Контрафактне (неліцензійне) виробництво програмного забезпечення", "Ліцензія на програмне забезпечення", "Авторський договір", "Комерційний рівень", тощо.

Слід зазначити, однак, що частина із наведених термінів вже дефініційована в українському законодавстві.

Замість терміну "Державні установи і підприємства державного сектору народного господарства" та похідних – введено термін "Суб'єкти державного сектору". Змінено відповідно вимог рецензентів статті 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13 Законопроекту. До статті 6 введено додаткові положення, що сприяють однозначному економічному трактуванню норм законопроекту. Ряд визначень перенесено зі Статті 13 до Статті 1.

VII. Лист з узагальненим висновком від Кабінету Міністрів України, підготовлений Міністерством освіти та науки, від 7 березня 2003 року №49-1336/4

Статус	Коментар №	35
Теза (проблема)	<i>Українське законодавство не знає поняття "ліцензія" в сфері ПЗ</i>	
Цитата	<i>"Чинним законодавством України не передбачено такого документа як ліцензія, по відношенню до програмного забезпечення... Використання твору будь-якої особою допускається виключно на основі авторського договору... Ніякі "ліцензії" профільним законодавством не передбачені, а отже використання такого терміну та посилання на цей дозвіл, як правомірну підставу володіння комп'ютерною програмою є таким, що суперечить чинному законодавству"</i>	
Рецензент	МОН2	

1. Згідно Тлумачного словника, "ліцензія" є "Дозволом на ввезення або вивезення якогось товару, на використання винаходу, ведення якоїсь діяльності" – **тобто становить собою загально визнаний вид угоди (господарчої угоди), яка є цілком визначеною в законодавстві України.** Як, зрештою, і "Авторський договір", на який посилається керівник МОН.

Ліцензія на ПЗ, як на об'єкт авторського права, підпадає під загальне визначення "Ліцензії". Для масового ПЗ (тобто масового розповсюдження примірників загальноживаного ПЗ) використовується форма, аналогічна або близька до "Ліцензії простої":

"Ліцензія, проста – угода, за якою ліцензіар дозволяє ліцензіату у встановлених межах використовувати об'єкт угоди, залишаючи за собою право експлуатувати його, або видавати на тих самих умовах ліцензії третім особам";

для ексклюзивно (за спеціальним замовленням розробленого ПЗ) – форма, подібна до "Ліцензії, патентної", тощо.

Юридична теорія та практика визнає більше 10 типів ліцензій, і все це є загальноживані юридичні терміни. У галузі програмного забезпече-

ння видів ліцензій існує набагато більше – через те що кожен виробник має право встановлювати власні умови використання програмного забезпечення, на яке він має авторські права, або ж іншими словами – встановлювати обсяг прав, які він передає користувачу програмного забезпечення. Позаяк розповсюджувати разом з кожним примірником програмного забезпечення повну авторську угоду не є можливим (зокрема і через велику кількість “перехрестних” авторських, патентних та інших угод на той самий продукт або його частини) – виробники ПЗ розповсюджують разом з власним програмним забезпеченням відповідні стандартизовані **ліцензії**.

Причина, за якої українські чинники воліють не користуватись словом “ліцензія” в контексті програмного забезпечення (на відміну від виробників того самого програмного забезпечення, які широко використовують це поняття) – є цілком прозора. Адже можливість ПЗ бути “винаходом” (і таким чином підпадати під “патентну ліцензію”) піддається нині обґрунтованій критиці в юридичних колах Європи (позаяк програмне забезпечення скоріше є результатом застосування завчасно відомих і чітко стандартизованих інженерних методів до вирішення відповідних проблем).

Поза тим, термін “ліцензії” є загальноживаним щодо до умов розповсюдження програмного забезпечення у світовій практиці, оскільки програмне забезпечення (або можливість його використовувати) є **товаром**, і таким чином **підпадає під дію господарських угод**. За визначенням Microsoft, **“Придбання програмного продукту – це придбання ліцензії (права) на його використання”**

(http://www.microsoft.com/rus/licensing/general/what_is.asp).

Відповідні дефініції введено до статті 1. “Визначення термінів” законопроекту.

2. Дана теза (що українське законодавство "не знає" поняття "ліцензії") протирічить практиці та інструктивним документам самого ж Міністерства науки та освіти.

Наприклад, опублікований на сервері Верховної Ради України Лист МОН від 24.02.2003 за № 16-14/565, підписаний Головою Департаменту інтелектуальної власності МОН М. Паладієм (документ v_565290-03) – починається словами:

"Стосовно використання неліцензійного програмного продукту повідомляємо."

Інший приклад. Згідно Додатку 3 до Наказу Міністерства освіти і науки України № 783 "Про заходи щодо локалізації і легалізації програмних продуктів Microsoft", МОН визначає

"програмні продукти Microsoft... як освітні стандарти в

Україні”,

а також

“здійснює постачання легального програмного забезпечення... і вживає заходів щодо запобігання постачань нелегального програмного забезпечення до навчальних закладів України”.

Однак, програмне забезпечення фірми Microsoft поставляється до клієнтів не просто так – а виключно згідно набору **ліцензій**. Спеціальний розділ Інтернет-сайту Microsoft, розрахований на роз'яснення корпоративної політики **ліцензій** для регіону EMEA (Європа, Близький Схід та Африка) за адресою <http://www.microsoft.com/rus/licensing/> – так і називається: “**Вибір правильної ліцензії**”. Серед таких ліцензій:

– Microsoft EULA (End User License Agreement) - “Ліцензія Майкрософт для кінцевого користувача”

– Microsoft OEM License (Ліцензія Майкрософт для виробника апаратного забезпечення, або ж Original Equipment Manufacturer);

– Microsoft Open License Government (“Відкрита” ліцензія Майкрософт для державних установ);

– Microsoft [Multi-Year Open License](#). (Багаторічна “Відкрита” Ліцензія Майкрософт)

– Microsoft Open Subscription License (“Відкрита” ліцензія передплати)

– Microsoft Academic Open License (Академічна “Відкрита” ліцензія Майкрософт),

– Microsoft® Enterprise Agreement (EA) та Enterprise Agreement Subscription (EAS) — програми Майкрософт для корпоративного ліцензування (так в тексті офіційного сайту! - Авт.), тощо.

Слово “Відкрита” в переліку ліцензій від фірми Microsoft означає не відповідні світовій практиці Вільних ліцензій умови використання – а лише певний маркетинговий хід, заснований на подібності назви до конкуруючого продукту – *проте фактичного існування самих ліцензій різних типів це, звісно, не відмінняє*.

Для тих осіб з регіону EMEA, які, придбавши (або отримавши іншим чином) програмне забезпечення від Microsoft оптом або вроздріб, не можуть через мовний бар'єр розшифрувати англійські назви ліцензій – нижче опубліковано також офіційне роз'яснення (наводимо мовою оригіналу):

“Для кожного пользователя, будь-то крупная компания с сотнями компьютеров или частный владелец ноутбука, суще-

ствует своя лицензия на программное обеспечение, позволяющая пользоваться программой, не переплатив и не нарушив закон. Узнать, какая лицензия подходит именно вам, очень просто...”.

Юридичний аспект поняття “ліцензія” пояснюється користувачам за адресою http://www.microsoft.com/rus/licensing/general/what_is.asp:

“Приобретение программного продукта — это приобретение лицензии (права) на его использование.

Лицензия на программное обеспечение предоставляет официальное право на использование конкретной программы. Для каждой используемой программы необходима лицензия. Условия лицензии фиксируются в лицензионном соглашении конечного пользователя (EULA — End User License Agreement). Программное обеспечение защищено законами об авторском праве, запрещающими копирование программного обеспечения без разрешения правообладателя...

Навряд чи Міністерство науки та освіти (згідно власного ж Наказу №783!) може здійснювати постачання того, сама дефініція чого у вітчизняному законодавстві “відсутня”.

3. Розповсюдження окремих екземплярів продукту власником ексклюзивних прав на продукт – не має зв'язку із угодою про передачу авторських прав між безпосереднім автором твору та, наприклад, розповсюдjuвачем (паблішером) або замовником твору. Цитуємо з цього приводу провідного українського фахівця з оцінки збитків через використання контрафактного програмного забезпечення Олександра Бернатовича:

“...Жодних авторських прав на використання творів йому (користувачеві – Авт.) ліцензією не передається, отже, не треба підписувати авторський договір ні за американським, ні за тайванським, ні за лумумбійським, ні за українським законом. Авторське право на використання твору – це право тиражувати, розповсюдjuвати і т.п. даний твір. ЖОДНОГО відношення це авторське право не має до права користування екземпляром твору”.

(<http://itc.ua/forums/thread.phtml?ID=3498&sort=&mult=4>)

Ця цитата яскраво підтверджує факт помилки шановних Рецензентів. В даному випадку – це логічна помилка ієрархії понять.

4. Практичний аспект проблеми. Аби надрукувати текст заперечення – Рецензенти принаймні повинні були встановити на комп'ютері відповідне програмне забезпечення (операційну систему і текстовий редактор), і в процесі інсталяції натиснути кнопку “ПРИЙМАЮ” або “НЕ ПРИЙМАЮ” під віконцем з наступним текстом:

“Прочтите лицензионное соглашение. Для продолжения установки необходимо принять его условия.”, і текстом ліцензійної угоди.

Натискання конпки “Не приймаю” – перервало б інсталяцію; натискання конпки “Приймаю” за незгоди з викладеними в ліцензії умовами – означало б використання контрафактного програмного забезпечення...

Статус	☹ ●*	Коментар №	36
Теза (проблема)	<i>Не справа Кабінету Міністрів виконувати і контролювати виконання даного закону.</i>		
Цитата	<i>“До повноважень Кабінету Міністрів України відноситься виключно контроль діяльності зазначених державних органів (міністерств, інших центральних органів виконавчої влади – Авт.), але ніяк не контроль за дотриманням закону. Виходячи з зазначеного, положення пункту 5.2. Проекту протирічить Конституції України та чинному законодавству”</i>		
Рецензент	<i>МОН2</i>		

1. Починаючи з 9 версії законопроекту відповідне формулювання звучить як

“Виконання і контроль за дотриманням закону покладається на Кабінет Міністрів України – у сфері діяльності органів виконавчої влади”

– що цілком відповідає чинному законодавству.

2. В тому ж самому документі, де міститься процитована реприза (Висновок щодо проекту... реєстраційний номер 1/10-534 від 03.03.03 за підписом В. Г. Кременя, читаємо:

“...Тимчасовий... регламент Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. № 915... встановлює, що Кабінет Міністрів України діє на основі та на виконання Конституції та Законів України... та визначає, що Кабінет Міністрів... спрямовує, координує і контролює діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій”...

Дійсно: жодним законодавчим актом не передбачено інший орган, крім Кабінету Міністрів, який міг би кваліфіковано **“діяти на виконання... Законів України”** та **“спрямовувати, координувати і контролювати”** виконання органами **виконавчої влади** закону, стосовного ви-

користання ліцензійного програмного забезпечення **в тих самих органах виконавчої влади**. З огляду на це – “відписку”, зроблену за весь Кабінет Міністрів міністром освіти та науки – навряд чи можна вважати коректною.

З точки зору логіки МОН, яке за кілька років успішно “завалило” доручену йому легалізації програмного забезпечення – ця відписка в цілому логічна. Подив викликає, що її підписала вища інстанція – Віцепрем'єр-міністр України пан Табачник...

Статус	+ ☹	Коментар №	37
Теза (проблема)	<i>Проект передбачає призупинення дії Кримінального кодексу.</i>		
Цитата	<i>“...Ніякими іншими законами крім Кримінального кодексу України не може бути припинено дію статей цього кодексу”... Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України”.</i>		
Рецензент	<i>МОН2</i>		

1. З 10 версії (доступної даному рецензентові) законопроекту стаття 13 викладається в редакції, яка враховує наведену поправку:

“...З метою запобігання порушення статей 22, 30, 32, і особливо 41 та 42 діючої Конституції України, запобігання випадкам збоїв у роботі державних установ та державної сфери народного господарства, пов'язаних з вилученнями техніки і програмного забезпечення, так само як і з метою запобігання перешкодам в роботі приватних підприємств – Міністерству юстиції в місячний термін розробити інструкції для підрозділів МВС, органів податкової служби України та державних інспекторів з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності МОН, які б унеможливили неправомірне розширення дій за міжнародними угодами та внутрішніми нормативними документами щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування, фонограм, відеокасет тощо – на суб'єкти, що не є виробниками контрафактної продукції, і непричетні до поширення контрафактної продукції, зокрема – і неліцензійного програмного забезпечення.”

2. Водночас необхідно акцентувати увагу на помилці типу “логічного кільця”, в яке потрапляє міністр, стверджуючи: “...Ніякими іншими

законами крім Кримінального кодексу України не може бути припинено дію статей цього кодексу”...

Зрозуміло, є нонсенсом вимагати, щоб Кримінальний кодекс містив статті, які б відміняли інші статті самого ж Кримінального кодексу...

З іншого боку, у випадку, якщо до Кримінального кодексу зусиллями того чи іншого уряду або відомства вносяться статті, які спільно із підзаконними актами (як от Лист МОН від 24.02.2003 №16-14/565) сприяють масовому порушенню конституційних норм (в нашому випадку – статей 22, 30, 32, і особливо 41 та 42 діючої Конституції) – необхідно мати дієвий механізм виправлення ситуації.

3. Кримінальний кодекс не є Законом. Згідно діючій кодифікації українського законодавства Кодекс є саме Кодексом...

Статус	+ ☺ 🌟	Коментар №	38
Теза (проблема)	<i>Кабінет Міністрів не може діяти “у випадках, коли цього вимагають обставини” – бо таке формулювання не юридичне</i>		
Цитата	<i>“...Діяльність державних органів у випадках, “коли цього вимагають обставини” неможливе, так як не визначає підстав та меж такої діяльності, а отже зазначена норма пункту 12.2. проекту суперечить Конституції України.</i>		
Рецензент	<i>МОН2</i>		

1. З 10 версії законопроекту стаття 12 викладена в редакції, яка враховує наведену поправку; подальший розвиток статті виконано у версії 15:

12.1. Кабінет Міністрів України (у сфері діяльності органів виконавчої влади) разом з громадською Консультативною радою з Вільного ПЗ – орієнтують відповідні суб’єкти щодо укладання угод на розробку та (або) поставку програмного забезпечення згідно умов цього Закону...

2. Слід зауважити, що ситуація появи в навколишньому світі сутностей, які не відображені у жодному із Законів України, та на які, проте, необхідно адекватно реагувати (як-от юридичний та фізичний феномен існування Вільного програмного забезпечення, наприклад) – з’являються нині і з’являтимуться надалі все частіше, через елементарну причину технологічної, політичної, тощо відсталості України. Як речі, або взагалі недефініційовані в рамках діючого правового поля, або ідентифіковані помилково (що яскраво демонструє результат роботи над темою МОН) –

вони таким чином становитимуть типову “зовнішню загрозу”, і створюватимуть *обставини*, на які треба реагувати, саме як на зовнішню загрозу. Якщо центральному органу виконавчої влади немає чим відповісти на сучасний технологічний виклик лише через те, що “порядок відповіді” не прописаний в морально-застарілому законодавстві – можна висунути пропозицію реагування на таку “зовнішню загрозу” в термінах “надзвичайної ситуації”.

Легко бачити, що в XXI сторіччі “надзвичайна ситуація” – це не обов'язково пожежа, повінь або війна: це цілком може бути і провал державної політики у галузі високих технологій загалом, і технологій програмування зокрема.

3. З точки зору формальної логіки зауваження є nonsensom: це легко перевірити методом “від зворотнього”. Будь-яка діяльність ведеться через відповідні обставини. Якщо Кабінет Міністрів “не може діяти у випадках, коли того вимагають обставини” – то він, на думку рецензентів, **“діє у випадках, коли обставини того не вимагають”...**

Статус	●*	Коментар №	39
Теза (проблема)	<i>Законопроект порушує вимоги міжнародних угод...</i>		
Цитата	<i>“...Законопроектом, в порушення міжнародних зобов'язань з охорони інтелектуальної власності, прийнятих на себе Україною, передбачається зупинення дії законодавчих актів, які дозволяють протидіяти фактам порушення прав та приймати термінові заходи для запобігання порушень”.</i>		
Рецензент	<i>МОН2</i>		

Підміна понять.

1. Див. Коментар №6.

2. Ще раз наведемо текст та переклад другої основної (окрім Бернської конвенції, норму якої прокоментовано в Коментарі 6) міжнародної угоди, що стосується питання (Угода TRIPS):

“Article 61

Members shall provide for criminal procedures and penalties to be applied at least in cases of wilful trademark counterfeiting or copyright piracy on a commercial scale. Remedies available shall include imprisonment and/or monetary fines sufficient to provide a deterrent, consistently with the level of penalties applied for crimes of a corresponding gravity. In appropriate cases, remedies available shall also include the seizure, forfeiture and destruction of the

infringing goods and of any materials and implements the predominant use of which has been in the commission of the offence. Members may provide for criminal procedures and penalties to be applied in other cases of infringement of intellectual property rights, in particular where they are committed wilfully and on a commercial scale”.

Переклад:

“Стаття 61

Члени повинні запровадити кримінальні процедури та штрафи, що застосовуватимуться принаймні у випадках СВІДОМОЇ підробки торговельних марок або ПІРАТСТВА АВТОРСЬКИХ ПРАВ в КОМЕРЦІЙНОМУ МАСШТАБІ. Визначені міри повинні включати позбавлення волі та (або) грошові штрафи, достатні для забезпечення остраху, які б відповідали рівню кари за кримінальні злочини ВІДПОВІДНОЇ тяжкості. У відповідних випадках для виправлення ситуації необхідно також вдаватись до конфіскацій та знищення товарів, матеріалів або пристроїв, які здебільшого використовуються для здійснення проступку. Члени можуть встановлювати також кримінальні процедури та штрафи, які застосовуватимуться в інших випадках порушення прав інтелектуальної власності, особливо тоді, де їх (порушення) зчинено УМИСНО і в КОМЕРЦІЙНИХ МАСШТАБАХ.

Отже, Законопроект жодним чином не “передбачає зупинення” міжнародних зобов'язань”. Законопроект вимагає чіткої диференціації відповідальності згідно вимог угоди TRIPS та Бернської Конвенції. Зокрема – виведення з-під покарання за Кримінальним кодексом України суб'єктів, які непричетні до виготовлення або розповсюдження контрафактної продукції **в комерційних масштабах**, або й взагалі **не причетні до виготовлення і розповсюдження** такої продукції. Наприклад – рядових громадян або юридичних осіб, які, наприклад, придбали в легально діючому торговому підприємстві неліцензійне програмне забезпечення, і використали його (=кінцевих користувачів). Або громадян, які цілком законно користуються примірниками Вільного програмного забезпечення.

Далі: сучасна українська практика не враховує зобов'язання щодо **комерційних масштабів** – і без диференціації переносить методи придушення з виробників – на рядових користувачів (див. Коментар №7).

Важливо, що **кінцевий користувач** юридично взагалі не має відношення до “піратства авторських прав”, через те що **в обов'язки покупця не входить перевірка ліцензійної чистоти товару**. За легальність отримання товару несе відповідальність фірма-продавець, або її постачальник.

На загал не можна вважати нормальною ситуацію, коли партії контрафактних лазерних дисків в столиці та обласних центрах офіційно (!) продаються на кожній розі вулиць, коли в міністерствах та відомствах широко використовується неліцензійне програмне забезпечення – а в той же час обшуки і конфіскації проводять не в міністерствах, торгових конторах або на заводах, що друкують контрафакт – а в офісах звичайних бізнес-підприємств та Інтернет-клубах...

3. Згідно стандартів європейського законодавства, приєднання до міжнародних угод **не означає неможливості їх адаптації** до місцевих умов кожної із країн.

Статус	☛	Коментар №	40
Теза (проблема)	<i>Запропонована ініціатива може призвести до додаткових витрат з боку державного бюджету</i>		
Цитата	<i>"...Сам перехід всієї державної служби на інше ніж використовується програмне забезпечення призведе до додаткових витрат часових, людських а значить і фінансових ресурсів... Вартість розробки програми сягає десятків, а то і сотень тисяч гривень..."</i> <i>"Значні витрати на технічну підтримку, консалтинг, супровід будуть потребувати фінансування за рахунок бюджетних коштів."</i>		
Рецензент	МОН2		

Помилка. Законопроект передбачає суттєву економію державних коштів.

1. Див. Коментар № 19 – 20, 26, а також 1 (з приводу вартості операційних систем).

2. На даний момент Україні доводиться вибирати: витратити з державного бюджету величезні гроші для легалізації встановленого в держсекторі пропріетарного програмного забезпечення, виробленого закордонними корпораціями – або інвестувати значно менші кошти – в доробку Вільного програмного забезпечення у межах країни.

За підрахунком "Центру ліцензійного програмного забезпечення" вартість повної легалізації ПЗ має становити біля 300 мільйонів доларів.

Провідний фахівець у галузі ліцензування ПЗ, директор фірми "IT Consulting" та основний експерт з приводу використання контрафактного ПЗ на конфіскованих державними службами комп'ютерних системах Олександр Бернатович – оприлюднив іншу цифру: 70 мільйонів доларів

(див. <http://itc.ua/forums/thread.phtml?ID=3498&sort=&mult=3>)

Але відомо, що Кабінет Міністрів, наприклад, з 1988 року не в змозі виконати угоди навіть на 13,7 мільйонів доларів (див. те саме джерело); IT-бюджет, наприклад, Верховної Ради по розділу "програмне забезпечення" на 2005 рік у багатьох критичних розділах взагалі становить 0 (нуль)...

Водночас відомо, що зовнішні інвестиції в провідні компанії, які нині в Росії виробляють Вільні операційні системи, що без проблем проходять державну сертифікацію (принагідно: ці компанії складаються значною часткою з українських фахівців) – не склали і однієї сотні тисяч “умовних одиниць”...

Таким чином, вказаним “зауваженням” МОН лише намагається обґрунтувати власне право і далі користуватись краденим програмним забезпеченням, в порушення чинних міжнародних угод. Адже ясно, що грошей на “легалізацію” навіть за сценарієм самого ж МОН або Кабінету Міністрів України – в бюджеті немає.

3. За запропонованою нині МОН схемою – значних коштів (щонайменше 70 мільйонів доларів) потребує саме лише ліцензування наявного ПЗ від пропріетарних виробників без “технічної підтримки, консалтингу та супроводу” – а просто за право користуватись тим, що вже використовується нелегально.

Законопроект пропонує мінімізувати кошти на виплату ліцензій, використавши наявне Вільне програмне забезпечення, і невелику частину (!) зекономленого направити на розвиток вітчизняної сфери програмування. Коментарі № 19 – 20, 26, а також 1 дають певну орієнтацію у порядку економії державних коштів.

VIII. Аналіз висновків від Асоціації правників України (10 вересня 2003 року)

Як це не дивно на перший погляд для такої шанованої та самостійної організації як Асоціація правників України – юристи АпрУ використовують майже в необробленому вигляді стандартну аргументацію ідеологів фірми "Microsoft" проти Вільного ПЗ. Аргументовані відповіді на доводи Microsoft є широко розповсюдженими в мережі Інтернет, і, зокрема, представлені на сайті Ініціативи Open Source у розділі "Хеллуїн" (<http://www.opensource.org/halloween/>).

Тому відповіді робочої групи Законопроекту на цей блок питань в даному документі є побіжними, стосовними лише найбільш "неадекватних" аспектів та суттєвих для України прикладів.

Статус	№	Коментар №	41
Теза (проблема)		<i>Невідповідність раніше проголошеним Україною принципам співробітництва з виробниками ПЗ та принципам вже запроваджених програм такого співробітництва</i>	
Цитата		<i>"У теперішньому варіанті законопроект є неприйнятним внаслідок ряду концептуальних, юридичних і політичних причин, включаючи невідповідність раніше проголошеним Україною принципам співробітництва з виробниками ПЗ та принципами вже запроваджених програм такого співробітництва"</i>	
Рецензент		<i>АпрУ</i>	

Підміна понять; порушення логічних зв'язків частини і цілого.

а) Загальноприйняті (в масштабі міжнародного права) принципи керування авторськими правами та використання авторських прав (або, що те саме, інтелектуальної власності) – повинні бути вищими за будь-які "принципи" співробітництва з конкретними виробниками ПЗ. Держава взагалі навряд чи може визначати окремо якісь специфічні "принципи співробітництва" щодо тих або інших конкретних товаровиробників. Проблема полягає в тому, що конкретні угоди з чітко визначеним колом іноземних виробників ПЗ – в Україні за фактом поставлені вище за загальні принципи ведення бізнесу, з одного боку, і захист державних інтересів – з іншого. Що і знайшло безпосереднє відображення у тексті шанованих опонентів з АпрУ.

б) Не існує (принаймні не повинно існувати) якихось окремих, ці-

лком специфічних “принципів співробітництва” саме з виробниками ПЗ, які були б суттєво інакші, ніж загальні принципи “співробітництва” з будь-яким суб’єктом ринку взагалі. Зрозуміло, що всі ці “принципи співробітництва” повинні вичерпуватись давно сформульованими нормами господарського права; інша ж ситуація може призвести лише до корупції та захоплення ринку якимось одним виробником або вузькою групою виробників.

Інша річ, що держава може (і повинна) мати власні пріоритети у високотехнологічній взагалі, та інформаційній політиці зокрема. Чим, відповідно, може диктуватися вибір конкретних характеристик інформаційного продукту, специфічних для відповідного типу ліцензії (пропрієтарний, Вільний, відкритий, перехідних типів, тощо).

Статус	☛	Коментар №	42
Теза (проблема)	<i>Невідповідність “Закону про підприємства в Україні”</i>		
Цитата	“У випадку прийняття Законопроекту... як вітчизняні, так і зарубіжні виробники пропрієтарного ПЗ фактично позбавляються можливості реалізувати свої програмні продукти державним підприємствам, установам та організаціям”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. За вказаною цитатою можна було б сказати, що експертами АпрУ розглядалась лише найперша, зареєстрована в серпні 2002 року (тобто безнадійно застаріла, адже законопроект зазнавав кілька реєстрацій через суттєві зміни в тексті) версія законопроекту. Проте у “Вступі” даного експертного аналізу прямо вказано, що об’єктом аналізу є передостання, від 18 червня 2003 року, версія. Таким чином, можна вести мову лише про свідоме ігнорування статей законопроекту 2, 6 та 7.

Так, законопроектом **недвозначно передбачається використання пропрієтарного програмного забезпечення** у всіх випадках, коли відповідне за функціональністю Вільне – недоступне, або його впровадження замість пропрієтарного є економічно недоцільним.

Стаття 2.2 Законопроекту недвозначно визначає, що пріоритетність використання Вільного програмного забезпечення виникає для суб’єктів державного сектору лише для провадження **публічних** інформаційних сервісів та створення інформації, що знаходиться в **публічному** використанні. Зрозуміло, що публічні сервіси складають лише частину можливої сфери застосувань ІКТ в державному секторі, і всі інші застосування від-

криті для програмного забезпечення будь-яких стандартів: адже там, де не йдеться про забезпечення громадянських прав, можуть цілком логічно братися до уваги будь-які інші міркування.

Саму вимогу вільного доступу до публічних сервісів та інформаційних ресурсів висунуто через очевидну неможливість в інший спосіб забезпечити вимогу Конституції (ст.34 п.2) та Закону про інформацію (зокрема статей 6 та 9) щодо прав на отримання суспільно-важливої інформації, особливо від державних органів, без додаткової оплати.

Варто нагадати, що Конституція та "Закон про інформацію" трактують право на інформацію саме як можливість "*вільного одержання, використання, поширення та зберігання*". Термін "вільне" передбачає, поміж іншим, відсутність необхідності додатково оплачувати вже оплачені податками інформаційні послуги. А за умови використання пропріетарного програмного забезпечення, форматів та протоколів для створення публічних інформаційних сервісів – кожен користувач також вимушений буде придбати відповідне програмне забезпечення для того, щоб мати можливість працювати з цією інформацією. Окрім того, існуватиме велика кількість інших обмежень, які накладають пропріетарні ліцензії.

Стаття 6 законопроекту також однозначно ставить питання вибору програмного забезпечення для непублічних (внутривідомчого користування) систем ІТ в залежність від фінансової доцільності та функціональної відповідності, що відкриває шлях до держсектору ліцензіям на ПЗ будь-якого типу власності. Хоча фактом є також, що за демократичного ладу держсектор повинен бути максимально відкритим, прозорим і підзвітним громаді – що в ІТ сегменті забезпечують, відповідно, відкриті та Вільні форми представлення інформації.

2. Як вже сказано раніше, одне і те ж підприємство може випускати програмне забезпечення під будь-якими типами ліцензій – відповідно до необхідності та сфер конкретного застосування.

Таким чином законопроект не встановлює перепони для якихось конкретних підприємств, як це стверджують експерти – а лише офіціалізує мінімальні вимоги державного сектору до застосовуваного в ньому програмного забезпечення, виходячи з вимог Конституції, Закону про інформацію, та інших базових актів чинного законодавства.

Статус	+	Коментар №	43
Теза (проблема)	<i>Надмірне розширення сфери дії законопроекту через неприпустиме широке визначення поняття "державне підприємство"</i>		

Цитата	“У Законопроекті зазначено, що <u>“державним підприємством вважається підприємство, що є власністю держави в частці, що перевищує 50%.</u> В той же час, в Законі про підприємства зазначено, що <u>державним підприємством є підприємство, що створене на основі державної власності.</u> Відповідно до Класифікації організаційно-правових форм підприємств, державним підприємством є <u>підприємство, засноване на загальнодержавній власності”.</u> (Наводиться також відповідна норма Господарського кодексу – Авт.)
Рецензент	АпрУ

Цілком слушне зауваження. Відповідні зміни внесені, починаючи з 12 робочої версії законопроекту.

Статус	●*	Коментар №	44
Теза (проблема)	<i>Законопроект концептуально не відповідає загальноприйнятим стандартам економічної конкуренції</i>		
Цитата	“Прийняття законопроекту послужить причиною порушення загальних принципів конкуренції в умовах ринкової економіки, оскільки перед виробниками пропріетарного ПЗ будуть поставлені непереборні бар'єри для доступу до значної частини ринку ПЗ, якою є державний сектор економіки”		
Рецензент	АпрУ		

Питання в різних аспектах роз'яснюється коментарями 13, 14, 17.

Додатково слід зауважити, що в логічних викладках фахівців АпрУ наявні дві системні помилки.

1. Будь-який виробник ПЗ має можливість випускати програмне забезпечення під будь-яким типом ліцензій. Тобто вимога використовувати для публічних інформаційних сервісів держави програмне забезпечення, яке не вимагає від користувачів додаткової оплати і не піддає їх (користувачів) іншим обмеженням – не може спричинити до якоїсь дискримінації виробників ПЗ. Адже виробникові для вирішення проблеми достатньо просто змінити тип ліцензування відповідного програмного продукту, не відмовляючись ні від самого продукту, ні від ідеї розповсюдження його в держсекторі, ні від отримання прибутку за поставку продукту (позаяк Вільна ліцензія не є синонімом “некомерційності” - див. Коментар 17, п.1).

2. **“Стандарти економічної конкуренції”, про які говорять фахівці АпрУ – є стандартами для бізнес-структур, але не для структур державних.** Вочевидь, слід розрізняти питання обмеження вільної конкуренції взагалі – і питання обмежень, які повинні накладатись на участь у

цій самій вільній конкуренції державних органів, які існують за рахунок платників податків, і їм підзвітні. Наприклад, приватна компанія може дозволити собі будь-які витрати, що погоджені акціонерами або керівництвом. Проте державні структури не можуть дозволити собі бути марнотратними, тому що будь-які не підтверджені нагальною необхідністю витрати – класифікуватимуться принаймні як “нецільове використання державних коштів”. *Отже, держава не має таких широких можливостей у сфері укладання угод, як суб'єкти приватного сектору, адже державу обмежено зобов'язаннями прозорості і доступності публічних актів і діяльності загалом.*

З точки ж зору юристів АпрУ цю природну обмеженість слід трактувати, як неприпустиму невідповідність “загальноприйнятими стандартами конкуренції” – що є очевидним нонсенсом.

З огляду на необхідність оптимізації бюджетних витрат – законопроект цілком гарантує принцип рівності перед законом, тому що жодна фізична чи юридична особа не обмежується в правах придбання програмного забезпечення більше, ніж вже встановлено Законодавством (у конституційних нормах про господарчу діяльність Кабінету Міністрів, а також у законодавчих вимогах щодо організації державних тендерів).

Для використання в державних установах будь-якої програми або програмного забезпечення, недостатньо лише їх функціональної відповідності для виконання задачі. Не менш важливою умовою такого використання повинне бути *виконання ряду вимог до ліцензування*, без яких держава не може гарантувати громадянину якісного супроводу його даних, їхньої цілісності, конфіденційності та доступності протягом тривалого часу. Ці параметри є критичними аспектами інформаційної взаємодії, яким повною мірою відповідає лише “Вільне” (або “Відкрите”) програмне забезпечення.

Статус	☹	Коментар №	45
Теза (проблема)	<i>Для вирішення питання поставки ПЗ до держсектору достатньо вже існуючих нормативних актів</i>		
Цитата	<i>“Цілком ігнорується той факт, що умови придбання державними органами товарів, робіт і послуг вже закріплені в Україні на державному рівні... В Україні діє спеціальний Закон про поставки продукції для державних потреб.”</i>		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

Безумовно, якби “Закон про поставки продукції для державних потреб” витримувався рівною мірою для всіх суб'єктів ринку виробництва програмного забезпечення, і з точністю до букви – потреби в даному

законопроекті не було б взагалі. Більше того: в результаті виконання "Закону про поставки продукції для державних потреб" ми вже нині були б свідками широкого розповсюдження Вільного ПЗ в державному секторі через ряд неспростовних вигод.

Нажаль, *Вільне ПЗ за нинішніх умов фізично не може стати об'єктом "Закону про поставки продукції для державних потреб"* через те, що дякуючи лобістським зусиллям МОН – *формально Вільного ПЗ для українського державного сектору не існує*. Стараннями Департаменту інтелектуальної власності ДІВ МОН, в нормативних документах (зокрема і вищого рівня), які визначають можливі види програмного забезпечення – вказано лише один – пропріетарний – тип інтелектуальної власності. Всі інші або "не існують", або заборонені за формальними показниками. Йдеться про такі нормативні акти, як Закон України "Про авторське право та суміжні права", Закон України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних", Постанова Кабінету міністрів України від 17 травня 2002 року № 674 "Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності", тощо.

Відповідні неоковирності, а також ряд неправомірних актів МОН України, стали предметом спеціального Подання до Конституційного Суду України від 46 Народних депутатів України (реєстраційний номер провадження – 03/4356). Проте навіть відміна явних неоковирностей в діючих актах не вводить до корпусу законодавства мінімально-необхідного для відповідності міжнародній практиці понять та термінів. Що, власне, і підтверджено Ухвалою Конституційного Суду України Ухвали Конституційного Суду України № 49-у/2004, де сказано:

"...Чинне законодавство України з питань інтелектуальної власності не містить таких понять, як "Вільне програмне забезпечення", "Відкрите програмне забезпечення", "Відкриті стандарти", "Відкриті протоколи", "Закрите програмне забезпечення"... та інших моделей виробництва, розповсюдження та використання програмного забезпечення... Відповідно до частини другої статті 54 Конституції України, глави 35 Цивільного кодексу України... зазначені вище питання мають врегульовуватися законом."

Таким чином, завданням законопроекту не в останню чергу є і введення до офіційного ужитку державного сектору інших типів інтелектуальної власності, ніж жорстко-пропріетарні.

Статус	Коментар №	46
Теза (проблема)	<i>Вимога привести у відповідність інші законодавчі акти, а також розробити додаткові інструкції з приводу реально існуючих типів інтелектуальної власності (Стаття 13 законопроекту) – є незаконною</i>	
Цитата	<p>“Дане положення Законопроекту не відповідає загальним нормам охорони авторських прав, суперечить нормам Кримінального кодексу, Кримінально-процесуального кодексу, Кодексу про адміністративні правопорушення, Закону про авторське право, Закону про міліцію...</p> <p>Автори Законопроекту не пояснюють, що вони розуміють під “неправомірним поширенням практики дій відповідно до міжнародних і внутрішніх нормативних документів”...</p> <p>Автори Законопроекту не враховують той факт, що відповідно до... закону міліція... <u>зобов'язана</u> припиняти адміністративні правопорушення... Будь-які інструкції Міністерства юстиції чи будь-якого іншого міністерства не можуть бути основою для невиконання або призупинення будь-яких дій, передбачених законом, при виявленні ознак злочину, зокрема, передбаченого статтею 176 КК (Порушення авторського права і суміжних прав), а також при розслідуванні злочинів і притягненні винних до відповідальності... Таким чином, будь-які інструкції... будь-якого... міністерства чи відомства не можуть бути основою для невиконання або призупинення будь-яких дій, передбачених законом...</p> <p>Абсолютно не обґрунтованим є положення законопроекту про те, що саме Міністерство юстиції буде видавати подібні інструкції. Діяльність з виявлення порушень авторських прав здійснює цілий ряд уповноважених державних органів... Ніякі внутрішні інструкції не можуть мати переважної сили перед встановленими законами вимогами щодо боротьби з порушеннями авторських прав і притягненню винних осіб до юридичної відповідальності”</p>	
Рецензент	<i>АпрУ</i>	

1. Див. Коментарі 4, 6, 7, 30, 38 п.2, 39.

2. За цим зауваженням неможливі будь-які коментарі до законів, які уточнюють та роз'яснюють ті або інші законодавчі норми. Тим часом, такі

коментарі цілком офіційно випускає цілий ряд відомств – від податкової служби до (звісна річ) Мінюсту. На перший випадок юристам Апру можна навести приклад грубенького коментаря до Кримінального кодексу, який за структурою є деталізованими інструкціями з трактування тих або інших статей відповідного кодексу. Слід взяти до уваги також, що Кодекс є навіть вищим нормативним актом, ніж будь-який Закон України (окрім, звісно, Основного Закону).

Неврахування цього елементарного факту є унікальним для фахової (виходячи з регалій) юридичної організації.

3. Слід особливо наголосити, що законопроект вимагає не припинити дії Кодексів та Законів України (або дії відповідних посадових осіб, спрямовані на їх виконання) – а вимагає видати офіційні інструкції та коментарі, які дозволили б урядовим чинникам не кваліфікувати цілком легальне та ліцензійне (!) непропріетарне програмне забезпечення – як таке, що набуто злочинним шляхом. Ця вимога цілком відповідає міжнародній практиці, внутрішньому та європейському законодавству.

Тобто: міліція, звісно, “зобов'язана припинити адміністративні правопорушення” – але питання, чи є “адміністративним правопорушенням” використання Вільного ПЗ (наприклад) – цілком залежить від посадових інструкцій, якщо лише не прописати це питання безпосередньо у відповідному Кодексі або Законі.

За логікою ж юристів Апру якщо в законі або посадовій інструкції написана дурниця або взагалі не прописане щось суттєве – не існує жодної законної можливості виправити ситуацію.

Той факт, що під час написання, приміром, статті 176 КК або Закону про авторські і суміжні права українські законодавці не мали й гадки про існування іншої інтелектуальної власності, ніж пропріетарна – аж ніяк не робить всі інші форми інтелектуальної власності неіснуючими, а програмні продукти, виконані за методикою Вільного програмного забезпечення і набуті законним шляхом – нелегальними.

4. “Неправомірним поширенням практики дій відповідно до міжнародних і внутрішніх нормативних документів” – є, наприклад, незаконне розширення трактування “контрафактного програмного забезпечення” на Вільне програмне забезпечення при проведенні відповідних розшукових дій з метою отримати додатковий зиск (у вигляді хабаря), або створити тиск на підприємство чи особу, яке (яка) законно (тобто згідно Вільної ліцензії) володіє примірником відповідного програмного забезпечення.

Щоб зрозуміти це – під час аналізу тексту статті 13 законопроекту достатньо не вилучати частину фрази із загального контексту.

Статус	Коментар №	47
Теза (проблема)	<i>Поєднання понять "Вільного" та "Відкритого" ПЗ із корисливими мотивами</i>	
Цитата	"Автори Законопроекту наполегливо намагаються об'єднати поняття відкритого і вільного ПЗ, що мають різне юридичне і технічне значення. Таке термінологічне злиття можна чітко побачити з пункту 1.12 (1.24 в новій редакції – Авт.) Законопроекту "Відкрите (вільне) програмне забезпечення, де обидва терміни використовуються в якості синонімів. На нашу думку, мета такого злиття, перенесеного навіть у назву Законопроекту – сховати недоліки цих двох понять, зосередивши увагу винятково на їхніх перевагах."	
Рецензент	<i>АпрУ</i>	

1. "Поняття" є "логічно оформленою загальною думкою про клас предметів, явищ; ідеєю чогось; формою мислення, яка відбиває загальне, що досягається шляхом дистанціювання від всіх окремих предметів даного класу" (словникове визначення). Тому жодне "поняття" як таке не може мати "недоліків" або "переваг;". "Недоліки та переваги", вочевидь, є суєтною долею конкретних предметів і явищ, а не загальних понять.

2. Цілком окремими пунктами в тексті Законопроекту йдуть відповідно визначення термінів "Вільна програма" (Вільне програмне забезпечення) та "Відкрите програмне забезпечення". Більше того: в статті 1 окремо подано також деталізоване визначення таких термінів, як "Відкритий програмний код", "Відкритий технічний стандарт", "Відкритий протокол", "Вільна ліцензія", тощо.

Вочевидь, Рецензенти з АпрУ абсолютно випадково випустили всі ці пункти глосарію з поля уваги.

Щодо терміну "Відкрите (Вільне) програмне забезпечення" – то в пункті 1.24 сказано, що цей термін вводиться лише для потреб даного законопроекту та пов'язаних з ним документів – з метою позбавлення від необхідності кожного разу давати повний перелік різних типів вільних/відкритих ліцензій.

Це дає можливість передбачати в кожному конкретному випадку використання того типу Вільної (Відкритої) ліцензії, яка найоптимальніше підходить для відповідної структури держсектору. Зокрема – і таких ліцензій, які дозволяють "закривати" код окремих похідних програмних продуктів, створюючи такі "гілки" в системі версій ПЗ, що далі не розвиваються. Це може знадобитись в унікальних випадках для потреб, наприклад, створення програмного забезпечення для органів безпеки країни.

В унікальних – бо в цілому питання безпеки вирішується не “закриттям” програмного коду (що насправді знижує рівень безпеки і ставить питання безпеки у цілковиту залежність від організації, яка “закрила” код) – а застосуванням сертифікованих програм шифрування файлової системи, трафіку, результатів роботи прикладних програм, тощо. Які (сертифіковані програми шифрування) самі по собі як правило є якраз “відкритими” за типом.

Саме пункт 1.24 зводить нанівець претензії юристів АпрУ про введення законопроектом виключно ліцензії “GPL” з її вимогою обов'язкового поширення похідного програмного забезпечення без будь-якого звуження прав. Рецензенти з АпрУ будують на критиці ліцензії GPL значну частину власної аргументації, проте законопроект не звужує питання введення Вільного (Відкритого) ПЗ виключно до ліцензії GPL. Факт лише, що ПЗ за ліцензією GPL – є оптимальним вибором для публічних (відкритих) сервісів через максимальну загальнодоступність, а дял критичних для безпеки застосувань – через можливість всебічної перевірки.

Дивіться також з цього приводу Коментар № 13.

Статус	●*	Коментар №	48
Теза (проблема)	<i>Використання програм для будь-яких цілей не надає переваги Вільним програмам</i>		
Цитата	“Використання програм для будь-яких цілей... не надає будь-якої істотної переваги вільним програмам, оскільки більшість розробників пропрієтарних програм не обмежують користувача метою використання програми”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

За фактом – обмежують. Одне лише закриття коду програми робить неможливим або суттєво обмежує такі цілі використання, як вивчення програми, дослідження принципів та алгоритмів її функціонування, використання програми в навчальному процесі, тощо...

Більше того: стандартні (!) пропрієтарні ліцензії (такі як End User License Agreement) основного світового пропрієтарного виробника Microsoft), встановлюють обмеження не лише на використання (особисте чи корпоративне, лише для учбових або наукових закладів, тощо), на розкриття технології та декомпіляцію – а і на кількість комп'ютерів, на яких виконується програма (1), кількість процесорів в комп'ютері (!), кількість підключень сторонніх зовнішніх служб (комп'ютерів, програм) до комп'ютеру, на якому виконується програма, кількість резервних копій,

можливість передачі програми третій особі, і т.і.

Стверджувати, що все це не обмежує користувача в використанні програми – принаймні є дивним.

Статус	☛	Коментар №	49
Теза (проблема)	<i>Доступ до вихідного коду не є необхідним для кінцевого користувача... Пропріетарні ліцензії Microsoft дозволяють такий доступ, якщо відповідна заборона, що міститься в ліцензії, входить у протиріччя з місцевим законодавством...</i>		
Цитата	<p>“Для переважної більшості кінцевих користувачів такий доступ абсолютно непотрібний...</p> <p>Закон про авторське право дозволяє здійснити ряд подібних дій з будь-якими програмами... Отже, головна свобода вільної ліцензії переважно збережена в ліцензії пропріетарного ПЗ Microsoft...”</p>		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

Український закон про авторське право дійсно дозволяє доступ до коду, проте жоден з пропріетарних виробників на практиці не надає вихідного коду разом із своїм програмним забезпеченням. Таким чином кінцевий користувач на практиці не може скористатися відповідною нормою українського закону.

Головний мінус відсутності вихідного коду та ліберальної ліцензії на програмне забезпечення полягає в тому, що країна потрапляє в повну залежність від кількох (а в нашому випадку – одного!) закордонних виробників програмного забезпечення, і позбавляється можливості брати участь у подальших розробках програмного забезпечення. Тобто потреби країни (і держсектору країни зокрема!) з певного моменту визначаються виключно ззовні, і власна школа програмування знищується. Замість індустрії програмування в країні розповсюджується система дистриб'юції закордонного продукту, місцеві фахівці емігрують (тобто вища школа працює виключно на забезпечення іноземних потреб) – і відповідна сфера ІТ зникає як така.

Саме такий стан справ наявний сьогодні в Україні, де за державною статистикою 1993 року менше 30 підприємств зареєструвались як виробники оригінального ПЗ (а за станом на 1998 рік їх було близько 400), і жоден з цих виробників не зареєструвався як виробник системного програмного забезпечення.

Статус	☛	Коментар №	50
Теза (проблема)	<i>Ліцензія GPL обмежує авторські права вимогою обов'язкового поширення похідних продуктів під тією ж самою ліцензією</i>		
Цитата	“...Автори GPL у такий спосіб диктують свою виняткову волю... Дана схема призводить до обмежень прав авторів, які взяли участь у доопрацюванні, модернізації первинних програмних продуктів...”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. Автор програмного продукту є вільним використати будь-яку ліцензію для свого власного продукту, в залежності від власних уподобань та ринку, на який орієнтовано програмний продукт. Зокрема – і такі варіанти Вільних ліцензій, які не вимагають поширення похідних продуктів під GPL.

2. Якщо йдеться про роботу над **чужим** програмним продуктом, наприклад, про його модернізацію – то програмістові в будь-якому разі доводиться приставати на умови ліцензії, під якою створено первісний продукт. І в будь-якому разі це можна сприйняти як обмеження його абсолютної свободи. Що логічно, бо все програмне забезпечення є об'єктом авторського права, а авторське право охороняється законом.

Конкретний приклад: у випадку вибору між розробкою програми розпізнавання текстів (OCR) на базі пропрієтарного програмного забезпечення і Вільного програмного забезпечення – програмістові доведеться обирати відповідно між таким “обмеженням”, як необхідність витратити близько 12 – 15 тисяч доларів на пропрієтарне ядро OCR та пропрієтарну мову програмування – і, з іншого боку, отримати і те, і інше безкоштовно, проте за умови розповсюдження готового продукту згідно Вільної ліцензії. Суттєво при цьому, що ніхто не завадить програмістові, який обрав Вільну ліцензію, продавати за гроші коробкові версії власної розробки. Вільні програми мають неабиякий обсяг саме “коробкових” продаж.

Зрозуміло, що кожен розробник сам вирішує, що саме йому ближче, спираючись на власні реалії і власні можливості.

Питання полягає в тому, для яких цілей і яких часів більше підходить той або інший тип ліцензії. Для швидкого вирішення проблеми “інтелектуального піратства” в масштабах держсектору, у якого немає і не буде грошей на повну “легалізацію”, для провадження громадських (відкритих) інформаційних сервісів, для “включення” власної індустрії ПЗ – Вільна ліцензія є майже ідеальною, бо не вимагає додаткових витрат від кожного користувача, і надає можливість національним командам програмістів включитись в розробку ПЗ відповідно до національних, а не

закордонних потреб і цілей. Для розвитку ж великої софтверної корпорації, бажано монополістичної – оптимальною дійсно є пропріетарна модель, яка дозволяє максимізувати зиск від продажу програмного забезпечення кожному клієнтові, а також встановити модель отримання ренти від перепродажу сконцентрованих в програмному продукті авторських прав.

При написанні тексту законопроекту робоча група виходила з припущення, що державні чинники повинні виходити з державних (громадських) інтересів, а не з інтересів тієї або іншої закордонної корпорації. Очевидно, що думка рецензентів з АпрУ є інакшою.

Статус	☛	Коментар №	51
Теза (проблема)	<i>Проект вільного броузера "Mozilla" зіштовхується з труднощами (з наведеної в тексті цитати).</i>		
Цитата	"...Подивіться, з якими труднощами зіштовхнувся проект "Mozilla", у якого, на відміну від більш популярних проектів open-source... не було надлишку розробників-добровольців..."		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. Цитата застаріла. Проект Mozilla не лише успішно, а й швидко розвивається, випускаючи нову версію продукту приблизно раз на півроку (для відповідних пропріетарних програм нові версії виходять не частіше ніж раз на 2 роки). За кількістю інтегрованих функцій (додаткові сервіси, підтримка новітніх стандартів, шифрування пошти, тощо – Mozilla залишає сьогодні пропріетарні броузери та поштові клієнти далеко позаду. Більше того: цей програмний пакет, на відміну від пропріетарних аналогів, випускається для всіх розповсюджених операційних систем.

Впевнитись в цьому можна, спрямувавши браузер за адресою <http://www.mozilla.org/> , і безкоштовно завантаживши свіжу (сьому або вомьму) версію для Вашої операційної системи (наприклад, для Microsoft Windows), або новий набір окремих продуктів для роботи з Інтернет онлайн та електронною поштою.

З приводу "війни браузерів" цікаво також знати думку впливової компанії Gartner Group: (<http://www.compulenta.ru/2001/9/25/19650/>)

Статус	Коментар №	52
Теза (проблема)	<i>Компанія SCO подала до суду на розробників та користувачів ОС Linux, яка є основою Вільного ПЗ</i>	
Цитата	“В даний час компанією SCO пред'явлені претензії до корпорації IBM і розробникам і користувачам операційної системи Linux... Представники SCO уже почали зв'язуватися з користувачами Linux, щоб під загрозою пред'явлення судових позовів запропонувати їм набути ліцензії на вихідний код...”	
Рецензент	<i>АпрУ</i>	

1. Уважно дивіться Коментар № 14. Предметом законопроекту не є ОС Linux. Наприклад: навіть користуючись ОС Windows – можна з успіхом використовувати Вільне ПЗ (наприклад – відкритий програмний пакет “OpenOffice”, повний аналог пакету “Microsoft Office”) – і суттєво полегшити таким чином бюджетові проблему легалізації ПЗ, зменшивши витрати на кожний комп'ютер приблизно на 400 доларів...

2. Тільки-но справа “SCO проти IBM” вийшла за межі чистого PR, і перейшла до конкретних юридичних дій – SCO зазнала швидкої поразки. Компанія SCO за три роки так і не оприлюднила фрагменти “вкраденого” коду. В результаті на початку 2004 року вона блискавично програла ряд судових процесів в Німеччині, і змушена була за постановою суду закрити або змінити власні сайти в цій країні (які містили погрози на адресу Linux-спільноти). Котирування її акцій в 2004 виглядало ось як:

Актуальну динаміку котирування акцій цієї компанії, яка практично припинила виробництво, і після продажу на грані банкрутства вирішила виправити справи через “юридичне підприємництво” – можна подивитись за адресою <http://finance.yahoo.com/q/bc?s=SCOX&t=3m&l=off&z=m&q=l&c=>

Важливо, що на даний момент (березень 2005) SCO є в стані

фінансової кризи, а її акції – на грані припинення біржового котування (їм привласнено індекс "E" (SCOXE), що попереджує інвесторів про близьку можливість припинення операцій з акціями)

Загальна ж ситуація зі SCO буде більше зрозумілою, якщо взяти до уваги, що Microsoft основний “борець” проти концепції Вільного ПЗ, за оцінками зовнішніх експертів, внесла до капіталу SCO від 50 до 86 мільйонів доларів – частково під видом “оплати ліцензій на код Linux”, частково – через третю фінансову компанію.

Статус	●*	Коментар №	53
Теза (проблема)	<i>Високі витрати на адміністрування системи Linux.</i>		
Цитата	“...Головна причина, через яку Linux обходиться дорожче в довгостроковому часовому періоді, полягає в тому, що цю систему складніше адмініструвати...”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. Застаріла інформація, яка була б правдою за станом на 1998 рік і раніше, але не на 2004. Дистрибутиви Linux для кінцевого користувача на сьогоднішній день так само просто встановлюються та адмініструються, як і Windows, і MacOS X (до речі, остання – визнаний світовий лідер графічного інтерфейсу для кінцевого користувача – зроблена на базі Linux-клонів). Всі сучасні версії Linux для кінцевого користувача мають розвинутий графічний інтерфейс (включно із стилізованим “під Windows” варіантом), і величезний набір прикладного програмного забезпечення (включно з кількома варіантами офісних пакетів), яке поставляється разом з операційною системою. Під час інсталяції для користувача, який не є системним адміністратором і не бажає вдаватись у тонкощі налагоджування комп'ютерної системи – і операційна система, і локальна мережа, і доступ до Інтернет будуть коректно налаштовані автоматично.

2. В котрий раз наголошуємо: предметом законопроекту не є виключно ОС Linux та ліцензія GPL. Стверджувати це – означає свідомо спотворювати факти.

У складі Вільного ПЗ – з десятків **різних** операційних систем (включно із 5 – 6 широковідомими "дистрибутивами", тобто відлагодженими наборами системних програм, що мають фірмову підтримку), а також **кілька десятків тисяч прикладних програм** (включно із тисячами широковідомих, таких, що активно використовуються у всьому світі).

Основні версії прикладних програм (офісні пакети, програми для роботи в Інтернет-он-лайн та з електронною поштою, програми шифрування та роботи з графікою, програми ведення бізнес-процесів) – завжди випускаються у кількох версіях, для різних операційних систем. Зокрема – і

для Microsoft Windows.

Отже, навіть якщо взагалі не вести мову про заміну операційної системи з пропрієтарної на Вільну – використання, або принаймні офіційне визнання правомірності використання Вільних прикладних програм – дасть величезний позитивний ефект та зиск для бюджету. Хоча така заміна не склала б значних утруднень, і дала б величезний в масштабах держави додатковий зиск.

Статус	☛	Коментар №	54
Теза (проблема)	<i>При порушенні прав на вихідну (початкову) версію програмного продукту, створеного за ліцензією GPL, країна загубить право використовувати всі похідні версії відповідного програмного забезпечення.</i>		
Цитата	<p>“...У вільному ПЗ відбувається юридичне накопичення прав всім ланцюжком авторів. І, чим далі від вихідного продукту, тим більше авторських прав попередніх авторів містить даний продукт... У випадку, коли користувачем стане ціла держава (Україна)... визначені державні інтереси можуть спонукати до порушення умов GPL (<i>заклик до порушення авторських прав і умов ліцензії на державному рівні! – Авт.</i>), що, у свою чергу, може привести до претензій з боку попередніх користувачів, що брали участь у розробці всіх попередніх версій (<i>? вочевидь, не користувачів, а розробників? – Авт.</i>) Спокуса зажадати виконання зобов'язань перед таким суб'єктом як ціла країна (<i>“від” такого суб'єкту? – Авт.</i>) може спонукати багатьох дрібних і великих авторів заявити свої претензії... Таким чином при порушенні прав на вихідну версію програмного продукту (наприклад, ядра операційної системи) держава Україна може загубити на своїй території право на використання всіх GPL продуктів і їхніх модернізацій (<i>всіх похідних GPL продуктів? – Авт.</i>)”.</p>		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

Одна з основних частин широковідомої Microsoftівської аргументації в стилі “FUD” (Fear, Uncertainty and Doubt) – тобто нагнітання страху, невпевненості та вагань щодо можливостей Вільного ПЗ методами “чорного PR”.

Аргумент побудований на свідомо некоректній інтерпретації того факту, що Вільне ПЗ доступне для подальшої розробки та модифікації сторонніми розробниками (“третьою стороною”) **без спеціального субліцензування**, за угодою вільного приєднання до ліцензії – а пропрієтарне

або недоступне для цих цілей в принципі, або доступне *лише через субліцензування*, за яке потрібно платити грубі гроші.

1. Права всіх авторів ПЗ, зробленого під будь-якою ліцензією – цілком однаково присутні в кінцевому продукті. Наприклад, якщо пропрієтарна фірма Б. субліцензувала (викупила право модифікації та розповсюдження) програмне забезпечення у фірми А. – то в кінцевому продукті отримаємо таке саме “юридичне накопичення прав ланцюжком авторів”, які і у Вільному ПЗ – завдяки тому, що викупаються майнові права, а зовсім не немайнове авторське право на визнання автором (творцем) коду програмного продукту. Більше того: через те що велика кількість пропрієтарних софтверних фірм отримують відповідні програмні продукти шляхом поглинання інших пропрієтарних фірм (які мають необхідні “монстрам ринку” патенти та розробки) – то у більшості “пропрієтарних” програмних продуктів таке “накопичення прав” вже є фактом.

Відповідно, пропрієтарне ПЗ (як і пропрієтарна власність взагалі) знаходиться у такій самій небезпеці щодо можливостей порушення визначених авторами прав (= умов ліцензії), як і Вільне.

2. Сам термін “Накопичення авторських прав” є механістичним, і введений через нерозуміння (або свідоме ігнорування) цілком природного і детально описаного на юридичному рівні процесу переуступки прав або субліцензування. Який (процес) сам по собі не вносить жодних додаткових ризиків для кінцевих користувачів ПЗ. Адже і складові будь-якого складнотехнічного продукту (наприклад, автомобіля) захищено десятками і сотнями патентів та авторських свідоцтв, проте складнощі у взаємовідносинах між власниками патентів ніде ще не призводили до конфіскації автомобілів у громадян...

3. В “пропрієтарному” світі юридичних конфліктів щодо незаконного використання чужої інтелектуальної власності на порядок більше, ніж у світі Вільних ліцензій – саме через те, що Вільні ліцензії одразу передають користувачам максимально можливу кількість прав (зокрема, і майнових).

Через це в пропрієтарному світі існує ціла галузь “юридичного підприємництва”, і кожна велика пропрієтарна ІТ-компанія є постійно втягнутою в один або більше судових процесів з приводу інтелектуальної власності проти іншої компанії, групи компаній або навіть урядів країн.

Ось лише окремі приклади відповідних новин, які пройшли лише через вітчизняний та російський сегмент (!) Інтернет, і отримані лише за

одним недеталізованим запитом до пошукової системи: (мовою оригіналу):

“Microsoft заплатит 60 млн. за прекращение патентного разбирательства. Microsoft согласилась выплатить фирме Imagexpro 60 млн. долл. в обмен на отказ от претензий в отношении технологии, используемой в продукте NetMeeting.

Imagexpro является филиалом производителя электроники - корпорации SPX со штаб-квартирой в Шарлотте (штат Сев. Каролина).

Месяц назад суд постановил, что Microsoft применяет в NetMeeting технологию просмотра и редактирования изображений, которая была запатентована Imagexpro и присудил последней 62,5 млн. долл. возмещения за ущерб...

<http://docs.com.ru/download.php?no=6>

Японские власти провели обыск в центральном офисе американской корпорации Microsoft в Токио. Причиной стало подозрение в том, что эта компания нарушила антимонопольное законодательство при заключении договоров с рядом фирм Японии, производящих компьютеры, передает "Интерфакс".

Обыск провела группа инспекторов государственной Комиссии по честной торговле... Как считает японский орган, следящий за выполнением правил честной конкуренции, Microsoft включала не соответствующие закону условия в контракты, подписанные с японскими производителями компьютеров... Японские власти подозревают Microsoft в незаконных попытках еще больше упрочить ее и без того беспрецедентно сильные позиции на местном рынке.

В частности, имеются сведения о том, что эта корпорация заставляла местных производителей компьютеров отказываться от каких-либо претензий в тех случаях, если используемые Microsoft технологии нарушали патентные права японских фирм.

<http://news.flexcom.ru/business/2004/02/26/32604/>

Microsoft проиграла очередное патентное сражение. Несмотря на все апелляции и контратаки, предпринятые юристами корпорации, суд встал на сторону компании Eolas, представители которой обвиняли софтверного гиганта в незаконном использовании запатентованных технологий при разработке браузера Internet Explorer.

Теперь Microsoft обязана выплатить Eolas компенсацию в размере 521 млн. долларов и исключить из браузера предмет иска — механизмы использования плагинов (или договорить-

ся о выплате лицензионных отчислений за использование технологии). Такое изменение затронет не только сам Explorer, но и множество сайтов, содержащих контент, воспроизводимый при помощи программ-дополнений (например, Macromedia Flash Player или Adobe Acrobat Reader).

<http://www.computerra.ru/compunity/femida/30001/>

“Еврокомиссия посчитала Microsoft виновной в нарушении антимонопольного законодательства и наложила на софтверный гигант рекордный штраф.

Сума штрафа является рекордной за всю историю ЕС - 497,2 млн евро или 611,8 млн долларов. Ранее самый высокий штраф был наложен на компанию Hoffman-La Roche и равнялся 462 млн евро.

Кроме того, Еврокомиссия потребовала, чтобы Microsoft в течение 90 дней выпустила версию своей операционной системы Windows без приложения Windows Media Player...”

<http://www.korrespondent.net/main/91388>

“Компания Macromedia выдвинула патентные претензии к Adobe, причем утверждается, что нарушена патентная чистота не какой-нибудь маленькой программки, а популярного графического редактора Photoshop и пакета разработки Web-сайтов GoLive. По утверждению Macromedia, патенты на технологии были получены еще в 1998 году...”

<http://www.itunion.ru/news/index.phtml?act=show&tid=4&fid=888>

“...Прокуроры считают, что требование к Microsoft придерживаться единой лицензионной политики со всеми производителями персональных компьютеров ослабляют возможность защиты их патентов от Microsoft. Основываясь на выдержках из показаний вице-президента Microsoft Ричарда Фейда (Richard Fade) от 8 февраля представители штатов полагают, что компания информировала производителей компьютеров о том, что "не может быть каких-либо обсуждений новых единых условий" поскольку они являются требованием министерства юстиции. В Microsoft назвали утверждения штатов безосновательными, отметив, что упомянутые в заявлении условия не повлекут изменений в лицензионной политике компании...”

<http://www.relcom.ru/Right?id=20020222141052>

“Пока суд да дело

Microsoft опять судится, на этот раз с Калифорнийским университетом и компанией Eolas, из-за способа функционирования программного алгоритма Internet Explorer, который детище Билла Гейтса вроде бы у них позаимствовало.

Истцы уже давно имеют зуб на корпорацию - процесс начался еще в 1999 году. С тех пор дело остановилось на стадии предварительного расследования, во время которого специалисты изучали детали патентов.

Обе стороны предъявили такое огромное количество взаимных программных и патентных претензий, что судья счел необходимым еще отложить дело...

Кроме того, Microsoft до сих пор скрывает механизм взаимодействия Internet Explorer и Windows при обработке данных..."

<http://technopodium.spb.ru/imp/wn25.10.02.03.htm>

"Планы в отношении спецификации OpenGL могут быть нарушены патентными претензиями со стороны Microsoft. На последнем совещании ARB Microsoft заявила, что она владеет патентами, охватывающими метод программирования вершин и технологию, называемую fragment shading. Microsoft предлагает другим владельцам лицензий OpenGL заключить кросслицензионное соглашение, чтобы сделать программирование вершин частью спецификации OpenGL, но это может привести к нарушению «открытой» природы API и перекоосу в ущерб более мелких владельцев лицензий..."

<http://www.hpc.ru/news/nw/52/5205.shtml>

"Xerox... Предупреждение о низкой квартальной прибыли, сделанное компанией в предыдущую пятницу и прозвучавшие тогда же обвинения в обмане инвесторов получили на минувшей неделе бурное продолжение. Ряд финансовых фирм, в том числе J.P. Morgan, PaineWebber и Prudential Securities, понизили рейтинг ценных бумаг Xerox, а еще около 10 юридических фирм подали на Xerox групповые иски. Тем не менее к пятнице акции компании несколько восстановились, — Xerox и Mita Copystar America договорились об урегулировании патентных претензий, а председатель совета директоров Xerox заявил, что, несмотря на происшедшее, он полностью поддерживает исполнительное руководство компании..."

<http://www.it-daily.ru/?ID=12223&4Print=1>

В начале 2000 года E-Pass подала в суд на компанию 3Com, тогдашнюю владелицу Palm, на том основании, что конструкция «Пилотов» нарушает патент Хенниге... Microsoft попытается

лась выкупить патент за десять миллионов долларов, но E-Pass это предложение отклонила. Видимо, решив, что время для торга еще не настало, в 2002 году компания вчинила иски Microsoft и Compaq. Но в том же году суд первой инстанции вынес решение по иску против 3Com. Претензии E-Pass были отклонены...

21 августа текущего года Апелляционный суд США вынес решение о том, что действие патента не ограничивается устройствами размером с кредитную карту...

<http://www.computerra.ru/compunity/femida/29396/>

Приклади можна продовжувати нескінченно. Одну з чисельних постійних рубрик "Судові процеси" можна знайти за адресою <http://www.ibusiness.ru/stories/story353/>

В цьому сенсі згаданий вище (Коментар № 48) конфлікт SCO+Microsoft та IBM *не є конфліктом в середині системи світу Вільних ліцензій*, як це намагаються представити автори аргументу (Microsoft та Апру) – *а є конфліктом суто- "пропрітарним"*.

Тобто SCO просто намагається довести, що частина коду Linux є її *пропрітарною* власністю.

Цей аспект необхідно добре розуміти, тому що він виводить даний конфлікт взагалі за рамки світи Вільних ліцензій.

Наскільки ж сам конфлікт добре вдається компанії SCO – дивіться коментар 48.

3. Кінцевий користувач ніколи не відповідає за порушення патентних умов між виробниками – тому що він отримав товар згідно умов, сформованих продавцем (постачальником, виробником) – і юридично відповідальний лише за "свою" ланку суспільних взаємовідносин. Він не зобов'язаний перевіряти "ліцензійну чистоту" виробу (хоча б тому, що не має для цього фізичних можливостей). Таким чином, всі "перехресні претензії" у будь-якому разі стосуватимуться постачальника (розробника дистрибутиву ПЗ в нашому випадку) – а ніяк не кінцевого користувача, яким виступає, за виразом фахівців Апру, "*держава (Україна)*".

Звісно, цей юридичний (і конституційний!) принцип діятиме за умови, якщо провідні юристи якоїсь окремої держави, (що б там не було написано в дужках наведеної вище цитати), не є цілком і багаторазово проданими якійсь одній або певному наборові потужних іноземних корпорацій – і не порушуватимуть, таким чином, елементарні норми розгляду патентних претензій. Зрозуміло що автори законопроекту і гадки не мають про те, щоб щось подібне могло відбутися в Україні; тому

права кінцевих користувачів можна вважати абсолютно захищеними.

4. Фраза “визначені державні інтереси можуть спонукати до порушення умов GPL” – є недвозначним припущенням, що держсектор України (як користувач) буде свідомо (!) порушувати авторське право... З юридичної точки зору це є дуже дивним, з огляду по-перше на презумпцію невинності, а по-друге – на неймовірність завчасного офіційного (!) юридичного обґрунтування злочину...

З іншого боку незрозуміло: чим відрізнятиметься ситуація, якщо “визначені державні інтереси” спонукають Україну до порушення будь-якої пропрієтарної ліцензії? Менш руйнівними наслідками? Мало-ймовірно, бо єдине, що можуть зажадати автори програмного забезпечення, створеного за ліцензією GPL – це текстових посилань на авторів, вільного розповсюдження програми і забезпечення доступу до коду. А от автори пропрієтарного ПЗ зажадають грошей, і то немалих, як видно з цитат розділу 2 цього коментаря.

Чи слід, таким чином, сприймати цей пасаж взагалі як намагання АпрУ юридично-виважено порекомендувати, які ліцензії Україні краще **крати** в майбутньому?.. Якщо так – то навряд чи офіційна (!) позиція фахівців АпрУ потребує подальших коментарів...

Статус	☛	Коментар №	55
Теза (проблема)	<i>На Вільне ПЗ немає гарантій... Для роботи з Вільним ПЗ немає кадрів... Масштаби завдань не відповідають наявним ресурсам...</i>		
Цитата	“При розробці Законопроекту не врахований той факт, що для роботи з Вільним ПЗ в Україні практично немає кадрів... Вільне ПЗ поставляється без будь-яких гарантій... Невідомо також, яким чином буде здійснюватися підтримка Вільного ПЗ... Для створення оригінального вільного ПЗ... потрібно створення централізованої структури... типу потужного державного інституту, який багато років зможе розвивати і підтримувати ПЗ для держави...”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

Помилка. Детальну відповідь на ці аргументи подано в Коментарях № 21, 23, 24, 25, а також 1.

Слід також зазначити, що всі виробники коробкових або OEM-версій ПЗ забезпечують обмежену підтримку своїх продуктів протягом вказаного в інструкції терміну (як правило – це лише консультації теле-

фоном), а додаткову підтримку користувач може придбати окремо, за гроші. Вільне ПЗ в цьому сенсі нічим не відрізняється від пропрієтарного.

Додаткова помилка виникає тут через плутанину шляху отримання ПЗ – з підтримкою вже отриманого ПЗ.

Детально: коли ви **крадете** пропрієтарне ПЗ – то (що логічно!) не маєте ніякої підтримки (наявна ситуація більшої частини держсектору). Коли ви **законно “закачуєте”** Вільне ПЗ через Інтернет і встановлюєте його самостійно (або вам встановлює його системний адміністратор) – то маєте підтримку через конференції користувачів та розробників, що є вільно доступними (вже щось, чи не так?). Коли ж ви **купуєте коробкову, OEM або корпоративну версію ПЗ** – то маєте повну підтримку, що прописана в гарантії постачальника (а не в ліцензії на ПЗ, як вважають фахівці Апру) – поза будь-якою залежністю від типу застосованої виробником ліцензії.

Статус	●*	Коментар №	56
Теза (проблема)	<i>Відсутність засобів ідентифікації коду у Вільному ПЗ...</i>		
Цитата	“Негативним аспектом використання вільного ПЗ є також відсутність конкретної ідентифікації особи, відповідальної за код програми”		
Рецензент	<i>Апру</i>		

Нісенітниця.

Зкомпонований код Вільних програм (незалежно від того, тестова це версія чи кінцевий реліз) – підписується програмною системою створення унікального цифрового відтиску (через алгоритм “хеш-функції”) MD5, розробленою в MIT (Масачусетський Технологічний інститут), або у інший криптографічно-надійний спосіб. Номер документу що описує відповідний відкритий стандарт та математичний алгоритм – RFC 1321, див. <http://www.cse.ohio-state.edu/cgi-bin/rfc/rfc1321.txt>.

Це дозволяє однозначно ідентифікувати розробника, і, більше того – бути впевненим, що під час передачі коду через мережу Інтернет або іншим шляхом – відповідний код не зазнав жодних змін.

В процесі **розробки** – частини коду, що надійшли від окремих розробників, інтегруються до загального коду програмного пакету відповідальними програмістами (“лейтенанти” у великих системах розробки, або керівники проектів в локальних проектах) – в системі CVS (система управління версіями та виправлення помилок, див. <http://www.cvshome.org/> або <http://parallel.uran.ru/freesoft/cvs/index.html>) – де або однозначно зберігаються дані про автора нової частини коду якщо

вони присутні, або проставляються дані відповідального програміста (програмістів), який (які) перевірів (перевірили) код – якщо реальні дані про автора коду відсутні (унікальний випадок, через те що дані про автора є основною частиною авторського права, яка зберігається за умови застосування Вільних ліцензій). Збереження інформації стандартно ведеться за полями “Дата”, “Автор”, “Стан”, “Рядки” (програмного коду, де відбулися зміни).

В такий системі ведуться всі більш-менш масштабні проекти (і цілком подібні системи використовуються і в процесі розробки пропрієтарного програмного забезпечення).

Все це, зрозуміло, не означає, що в якомусь підвалі окремих програміст не може створити комп'ютерну програму, не ідентифікувавши її однозначно, і не підписавши цифровою сигнатурою. Проте ця ситуація аж ніяк не залежить від прийнятої програмістом ліцензії на створюване ним програмне забезпечення.

Статус	☛*	Коментар №	57
Теза (проблема)	<i>Програма державної безпеки (GSP) Microsoft і без Вільних ліцензій дозволяє урядам країн отримати доступ до вхідного коду</i>		
Цитата	“...У ряді випадків виробники пропрієтарного ПЗ відкривають свої коди. Приміром, 14 січня 2003 року Microsoft оголосила реалізацію нової ініціативи по відкриттю доступу до вихідного коду операційних систем сімейства Windows...”		
Рецензент	<i>АнрУ</i>		

1. Така ситуація є не правилом, а виключенням для пропрієтарних виробників.

В даному випадку поведінка пропрієтарного виробника спричинена об'єктивним тиском ззовні: це ще раз підкреслює актуальність і логічність вимог прихильників Вільного ПЗ щодо обов'язкового пред'явлення коду через вимоги безпеки.

2. Microsoft пішла на цей крок не за власним бажанням – а відповідно рішення суду: “в рамках домовленостей з антимонопольними органами”, “виконуючи умови антимонопольного регулювання за тяжбою з Міністерством юстиції США та владою дев'яти штатів” (див. наприклад <http://www.setevoi.ru/cgi-bin/srch.pl?id=1924>).

3. В умовах GSP сказано, що відкривається не весь код. Щоб подивитись на кілька відсотків (близько 4 – 6) “критичного” коду – представники урядів та найбільших корпоративних клієнтів повинні особисто

відвідати штаб-квартиру Microsoft в Редмонді, США...

Статус	☛	Коментар №	58
Теза (проблема)	<i>В умовах вільного доступу до коду зникають гарантії безпеки...</i>		
Цитата	“...Якими можуть бути гарантії безпеки в умовах вільного доступу до вихідних кодів програм, що функціонують, наприклад, у силових органах, таких як Міністерство оборони, Служба безпеки України та ін.?”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. Юристи АпрУ протирічать самі собі. Адже в цьому ж розділі зауважень (“Інформаційна безпека”) вони хвалили ініціативу GSP (Government Security Program) пропрієтарної фірми Microsoft – як відмінну гарантію безпеки (див. попередній коментар)!

Дивіться також Коментарі № 9 (частину 2) та 10.

2. Груба помилка, вже роз'яснена в коментарі 10 (дивіться відступ “Друга помилка...” про змішування організаційних заходів безпеки (питання організації режиму у відповідній організації) із системними підходами до безпеки використання ПЗ взагалі.) Режимні організації отримують підписане цифровими сигнатурами ПЗ від цілком конкретних постачальників: незрозуміло, як за стандартного додержання режиму до організації потраплять “фальсифіковані копії”, і де в цьому питанні відмінність між Вільним та пропрієтарним ПЗ взагалі...

Статус	☛	Коментар №	59
Теза (проблема)	<i>Кількість тестерів пропрієтарного ПЗ більше, ніж вільного.</i>		
Цитата	“...Так звана “випадкова помилка” може бути виявлена і ліквідована при наявності значної кількості “тестерів”. Приміром, сотні мільйонів користувачів ПЗ Microsoft щодня в ході повсякденної роботи так чи інакше здійснюють тестування цього ПЗ. У той же час Вільне ПЗ використовують набагато менше число користувачів...”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

1. Переплутано “тестера ПЗ” та “користувача ПЗ”. “Тестер ПЗ” (Software Tester) є офіційно зареєстрованою посадою/фахом. Кількість таких “тестерів” є приблизно однаковою для будь-якого великого програмного продукту.

Кінцевий користувач ПЗ безпосереднього впливу на зміни в *пропрієтарному* ПЗ не має. Якщо скарг вже занадто багато – збирається

фінансовий відділ, і вирішує, чи є економічно-доцільним (!) випускати чергову “заплатку”... Яскравим прикладом тут є програми фірми Microsoft, які понад 10 років не мали українського варіанту – через те, що обсяги місцевого ринку були для корпорації “не цікавими”, а коли такий варіант з'явився – українізація виявилась вельми слабкою.

2. За фактом, система підтримки Вільних програм набагато потужніша.

а) Серйозні за масштабами програмні комплекси (офісні пакети, операційні системи, тощо) обладнано системами зворотного зв'язку з розробниками, які включаються у випадку збоїв. Якщо є під'єднання до Інтернет – форма з дампом (текстовою копією вмісту) “збійної” ділянки пам'яті з дозволу користувача відсилається до бази даних розробника. Помилка, як правило, виправляється протягом 2-3 тижнів, після чого користувач може виконати автоматичне оновлення програми. Метод ефективно працює якраз тому, що колективи розробників Вільного ПЗ ведуть збір інформації про помилки і модернізацію постійно – а не “методом заплат” або “кумулятивних оновлень”, як пропрієтарні виробники. Адже що більше помилок відкориговано і що більше внесено нових функцій та вдосконалень – тим швидше можна випустити нову версію, і, відповідно, розширити аудиторію. А що більше аудиторія програмного пакету – то більше буде продано коробкових та OEM версій, і більші доходи можна буде отримати від продажу сервісних послуг. Останнім часом цей підхід (напівавтоматичне інформування про збої) переймають й розробники пропрієтарні.

б) На відміну від пропрієтарних програм, які випускаються за методом “собору” (тобто в системі жорсткої корпоративної ієрархії, де дати виходу нових версій визначаються не потребами користувачів, а планами департаментів маркетингу та фінансів, а принципово-нові розробки часто на роки “заморожуються”, якщо добре продаються старі) – нові версії Вільних програм випускаються, тільки-но накопичено критичний обсяг змін та новацій. Кожний сучасний дистрибутив вільної операційної системи має програму оновлення, яка відповідає не лише за саму операційну систему, а і за весь комплекс прикладних програм, встановлених разом з ОС (як правило дистрибутиви включають в себе повний набір необхідних офісних, бізнес- та розробницьких програм). Програма налаштована проглядати системи CVS (див. Коментар 51) кожного з інстальованих на комп'ютер пакетів, ідентифікувати аутентичність коду оновлення, і завантажувати оновлені версії, якщо вони є стабільними. Програма оновлення може працювати через сеансовий протокол шифрованого зв'язку SSL – отже, її використання є безпечним.

Важко придумати більш ефективну систему підтримки. В “пропріє-

тарному” світі аналогічні системи введено лише останнім часом (в основних версіях ОС Windows), і налаштовано лише на вузький перелік “заплат” для відповідної ОС та вбудованого в неї Інтернет-браузера – через те, що аналоги систем CVS для пропрієтарних програм є внутрішньо-корпоративними, недоступними для зовнішніх користувачів за визначенням.

3. Кількість користувачів того або іншого типу ПЗ не є цифрою абсолютною, і відрізняється відповідно до сфери застосування, а також регіону планети. Також не можна говорити про абсолютне домінування того або іншого типу ліцензій: адже не існує ні однорідного ринку програмних продуктів, ні однорідного ринку користувачів. Див. відповідну таблицю та інформацію в Коментарі № 26.

Статус	☛	Коментар №	60
Теза (проблема)		<i>Інформаційні системи України уніфіковані під пропрієтарне ПЗ... Державний і місцеві бюджети понесли витрати на підготовку фахівців-адміністраторів такого ПЗ... Багато інформаційних систем були побудовані на грантові та кредитні кошти, і закордонні організації-керівники проектів не дадуть дозволу на Вільне ПЗ...</i>	
Цитата		“...Інформатизація державних організацій і установ України проходить в умовах постійного браку коштів... У таких умовах використання уніфікованого, стандартного ПЗ має величезне значення. Фактично, за останні роки найбільш популярним стало пропрієтарне ПЗ компанії Microsoft... При цьому, затрати державного і місцевих бюджетів на підготовку фахівців-адміністраторів, програмістів і користувачів, на розробку і придбання прикладних програм більш ніж за 10 років можуть бути оцінені як дуже значні... Багато з реально функціонуючих комп'ютерних систем у центральних органах виконавчої влади України були створені на кредитні кошти і гранти... Організації... що здійснили кредитування,.. скоріше усього не дадуть згоди на розробку власного вільного ПЗ через високі ризики невдач...”	
Рецензент		<i>АпрУ</i>	

1. Уніфікація ПЗ пролягає не за типом ліцензії, а за стандартами, сформованими IEEE CS, ICM, і рядом інших міжнародних наукових центрів та стандартизаційних організацій.

Наприклад, якщо йдеться про програму з графічним інтерфейсом для комп'ютера, сумісного з РС – то за міжнародним стандартом GUI (Graphic User Interface) у програми обов'язково буде “вікно”, куди виводяться результати виконання програми “заголовок вікна”, “меню”, тощо. Тобто користувач зорієнтується в програмі з GUI під будь-якою операційною системою будь-якого виробника – аби мова написів була знайомою...

Те саме стосується протоколів передачі даних, стандартів відображення, запису, форматів файлів, тощо. Через це відрізнити наприклад, Вільну програму “Open Office” від пропрієтарної “Microsoft Office” під час роботи зможе лише досвідчений користувач – хоча розроблені вони цілком окремо, окремими колективами програмістів.

2. Якщо адміністратори дійсно навчались на платних курсах (унікальний для держсектору варіант) – їм повинно бути однаково, яку систему адмініструвати: принципи адміністрування є стандартизовані, ідентичні і не залежать від типу ліцензії на ПЗ.

3. Щодо грантових коштів та диктату іноземних грантодавців: як правило, грантодавців цікавить лише стабільна робота організації, а ніяк не тип застосованих в організації ліцензій на ПЗ.

Якщо ж закордонна організація може диктувати, яке саме програмне забезпечення повинне використовуватись в державних органах іншої держави – то коментарі, на думку Робочої групи законопроекту, просто зайві: це в черговий раз доводить небезпечність використання пропрієтарного ПЗ, як і небезпечність сепаратних угод окремих відомств з виробниками пропрієтарного ПЗ в обхід вимог національного законодавства щодо проведення тендерів та організації державних закупок...

4. Нонсенсом є стверджувати, що для стандартних застосувань необхідної є розробка якогось “ризикового”, оригінального програмного забезпечення. Для грантових проектів, здебільшого заснованих на цілком стандартних бізнес-моделях, використовується стандартизоване, а не унікальне програмне забезпечення.

Статус	Коментар №	61
Теза (проблема)	<i>Ні в одній країні світу не відбулося одночасного переходу на Вільне ПЗ</i>	
Цитата	“Варто визнати, що останнім часом дещо розширилася сфера використання вільного ПЗ в державних органах зарубіжних країн. Проте... в жодній країні світу не відбулося одночасного переходу на вільне ПЗ, як це проаонується здійснити в Законопроекті...”	

Рецензент *АпрУ*

Законопроект не вимагає “одночасного” переходу на вільне ПЗ. Статті Законопроекту 2, 6, 7 залишають широке поле не лише для збереження інвестицій у вже придбане пропріетарне ПЗ – а і для вибору найбільш економічно-доцільного варіанту в подальшому.

Вимога використовувати Вільне ПЗ ставиться лише для публічних сервісів (див. також Коментар 42).

Статус	●*	Коментар №	62
Теза (проблема)	<i>Lapsus Linguae</i>		
Цитата	“Держава повинна і може придбавати для своїх функцій...”		
Рецензент	<i>АпрУ</i>		

Робоча група як правило не переймалася специфікою викладу думок шановними Рецензентами.

Проте неологізм “придбавати” настільки перекликається із “**думāju** – **думаваю**” булгаківського лейб-гвардійця Шервінського – що не можемо не зауважити: ця конструкція передається українською як “може придбати”, а інакше – через синоніми: “купувати”, “закуповувати”.

“Вивчіть мову цю! Вона шаноблива і проста...” – писав зі схожого приводу класик української літератури.

ІХ. Основна робоча група законопроекту, основні джерела та посилання

Законопроект:

Крижний Максим Вадимович – провідний фахівець ВАТ “Інжинірингово-виробниче підприємство “Енергія”, співавтор законопроекту;

Олійник Борис Ілліч – Народний депутат України, Віце-президент ПАРЕ – співавтор законопроекту;

Радченко Юрій Андрійович – помічник народного депутата України Б. І. Олійника, співавтор законопроекту та координатор робочої групи;

Сирота Михайло Дмитрович – президент Асоціації євро-азійського співробітництва, співавтор законопроекту;

Стогній Анатолій Олександрович – член-кореспондент АН України та РАН, директор Київського Інституту прикладної інформатики, співавтор законопроекту;

Федюков Дмитро Анатолійович – координатор OSDN (Сплки розробників Вільного ПЗ) – співавтор законопроекту.

Окрема подяка за виправлення, доповнення та суттєві уточнення фахівцям та консультантам:

Андрію Хаврюченку – директору KDS Software, керівникові проекту української локалізації Open Office; *Михайлові Шигоріну* – керівникові проектів ЕМТ; *Дмитру Курманському, Геннадію Карпову, Валентину Нечаєву* (корпорація “Квазар-Мікро”); *Максиму Кутному* – керівнику групи системного аналізу та інтеграції UMC; *Володимирі Сав'яку* – технічному директору компанії "ЮОСТАР"; *Віктору Советову* – технічному директору СП "Акула Групп", а також директору “IT-Consulting” *Олександрові Бернатовичу*, чий тексти у відкритій конференції “Зведення з антипіратського фронту” на форумі <http://itc.ua/forums>, які послужили чудовою ілюстрацією до статей даної добірки.

Загальна ідея та перша відома імплементація законопроекту подібного спрямування належить доктору Едгару Девіду Віллануева Нуньєсу (Edgar David Villanueva Nuñez) та Жаку Родріху Аккерману (Jacques Rodrich Ackerman) – членам Конгресу Республіки Перу.

В документі використані матеріали та дані, люб’язно надані провід-

ним аналітиком TechInvestLab, експертом фонду "Нова економіка" **Максимом Отставновим**; дані дослідницьких організацій **Mitra Corporation** (<http://www.mitre.org>), **IDC Data Group** (www.idc.com), **OSI** (www.osi.org); матеріали команд та дослідницьких груп, що працюють у межах міжнародних спільнот **CompTIA** (<http://www.softwarechoice.org/>), **OpenNET** (<http://www.opennet.ru/>), **SourceForge** (<http://sourceforge.net>) та відповідних проектів під патронатом Ради Європи, зокрема "**The Center for Open Source in Government**" (<http://egovos.org>); матеріали **Wired** (www.wired.com), **The Register** (<http://www.theregister.co.uk>), **ZDNet** (<http://zdnet.ru/>), інших інформаційних та дослідницьких агенцій та джерел; дані української групи розробників Вільного ПЗ www.osdn.org.ua, та інші джерела – включно з текстами діючих українських законів (сервер www.rada.gov.ua), тлумачним словником "MegaBook" (<http://mega.km.ru/>) та підручником формальної логіки для ВУЗів під редакцією проф. Малахова В. П.

Зворотній зв'язок, запит даного документа в альтернативних форматах, запит додаткової документації – за адресою групи з підготовки законопроекту:

opensoft@magic.kiev.ua

Народний депутат України

*Борис ОЛІЙНИК
Посвідчення №299*

16.05.2005 р.